

ΑΡΧΑΙΟΙ
ΕΛΛΗΝΕΣ
ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΟΙ

Α΄ ΤΑΞΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 3^{ος}

ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΟΙ
(ΞΕΝΟΦΩΝ, ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 3ος

Ομάδα συγγραφής:

Κυριακή Διαλησμά

Άρης Δρουκόπουλος

Ευαγγελία Κουτρομπέλη

Γεράσιμος Χρυσάφης

Υπεύθυνοι για το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΒΕΪΚΟΥ, Σύμβουλος

ΣΩΤΗΡΗΣ ΓΚΛΑΒΑΣ, Μόνιμος Πάρεδρος

Επιτροπή κρίσης:

Αθανάσιος Βερτσέτης

Αγγελική Στασινοπούλου

Κώστας Σταύρου

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ

ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

**Ομάδα εργασίας του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής
Πολιτικής : (Σοφία Χαπίδη-Τίνα Χρηστίδη)**

Επιμέλεια: Σκούταρη Σπυριδούλα

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Κ. Διαλησμά - Α. Δρουκόπουλος

Ε. Κουτρομπέλη - Γ. Χρυσάφης

**ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΟΙ
(ΞΕΝΟΦΩΝ, ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ)**

Α΄ ΤΑΞΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 3ος

Το εικονογραφικό υλικό και οι χάρτες του βιβλίου προέρχονται από εκδόσεις Μουσείων και Εκδοτικών Οίκων, τους οποίους το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ευχαριστεί θερμά. Ιδιαίτέρως ευχαριστεί την Εκδοτική Αθηνών και το Νομισματικό Μουσείο Αθηνών.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑΙ

ΒΙΒΛΙΑ:1^ο, 3^ο

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1

Δομή και περιεχόμενο

Το 1ο Βιβλίο αποτελείται από τις εξής ενότητες:

1. Προοίμιο (Κεφ. 1) Ο Θουκυδίδης δηλώνει ότι αντικείμενο της Ιστορίας του είναι ο Πελοποννησιακός πόλεμος, ο σπουδαιότερος πόλεμος στην Ελλάδα ως τότε.

2. «Αρχαιολογία» (Κεφ. 2-19) Αναφορά στην εξέλιξη της πολιτικής δύναμης στον ελληνικό χώρο από την εποχή του Μίνωα και του Τρωικού πολέμου. Η εξέλιξη στηρίζεται κυρίως στη θαλάσσια κυριαρχία και στον πλούτο που αυτή επιφέρει σε άρχοντες και πόλεις.

3. Μέθοδος (Κεφ. 20-23) Ο Θουκυδίδης περιγράφει τον τρόπο έρευνας και οργάνωσης του υλικού και το σκοπό της συγγραφής του.

4. «Κερκυραϊκά» (Κεφ. 24-55) Διαμάχη Κέρκυρας-Κορίνθου. Συμμαχία Αθηναίων-Κερκυραίων. Οργή Κορινθίων.

5. Αποστασία της Ποτειδαίας (Κεφ. 56-65) Οι Κορίνθιοι προκαλούν αποστασία της Ποτειδαίας, στη Χαλκιδική, συμμάχου των Αθηναίων. Οι Αθηναίοι πολιορκούν την πόλη.

6. Συνέδριο στη Σπάρτη (Κεφ. 66-88) Οι Κορίνθιοι κατηγορούν τους Αθηναίους για παραβίαση των Τριακονταετών σπονδών και

ζητούν από τους Σπαρτιάτες την κήρυξη πολέμου.

7. «Πεντηκονταετία» (Κεφ. 89-118) Ο Θουκυδίδης εξετάζει την αύξηση της Αθηναϊκής δύναμης στο χρονικό διάστημα από τους Μηδικούς πολέμους ως το συνέδριο της Σπάρτης και το φόβο που η αύξηση αυτή δημιουργεί στη Σπάρτη και τους συμμάχους της.

8. Β' Συνέδριο των μελών της Πελοποννησιακής συμμαχίας στη Σπάρτη (Κεφ. 119- 125) Με εισήγηση των Κορινθίων αποφασίζεται πόλεμος κατά των Αθηναίων.

9. Αναζήτηση πρόφασης πολέμιου (Κεφ. 126-146) Αιτιάσεις των Λακεδαιμονίων για το Κυλώνειο άγος και το Μεγαρικό ψήφισμα. Απαίτηση διάλυσης της Αθηναϊκής συμμαχίας. Πρώτος «πολεμικός» λόγος του Περικλή στους Αθηναίους.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαια 1-23

Περίληψη

Ο Θουκυδίδης, αφού στο Προοίμιο του έργου του (Κεφ. 1) δήλωσε ότι θεωρεί τον Πελοποννησιακό πόλεμο, —τον πόλεμο Πελοποννησίων και Αθηναίων, όπως τον αποκαλεί— ως τον πιο αξιόλογο απ' όλους όσους προηγήθηκαν, προχωρεί στην απόδειξη αυτής της θέσης συγκρίνοντας τον με τον Τρωικό και τους Μηδικούς πολέμους και συγχρόνως αναζητεί τις αιτίες για τις οποίες οι πρώτες ελληνικές κοινωνίες δεν είχαν τη δυνατότητα διεξαγωγής μεγάλων πολέμων: συνεχείς μετακινήσεις πληθυσμών, ληστείες, πειρατείες, πολιτική αστάθεια. Μετά τους Μηδικούς πολέμους η αυξανόμενη αντιζηλία μεταξύ Αθηναϊκής και Πελοποννησιακής συμμαχίας έφερε τις δύο πλευρές στο απόγειο της οικονομικής τους ανάπτυξης και της στρατιωτικής τους δύναμης (431 π.Χ) Στο σημείο αυτό της αφήγησης ο Θουκυδίδης παρεμβάλλει τα κεφάλαια 20-23, στα οποία εκθέτει τις δυσκολίες της έρευνας για τα γεγονότα του παρελθόντος αλλά και της σχετικά πρόσφατης ιστορίας, εξηγεί τη μέθοδο που ο ίδιος χρησιμοποίησε για να είναι η ιστορική έρευνα όσο το δυνατόν πιο αξιόπιστη και διαχωρίζει τις αιτίες του πολέμου σε φανερές (εξωτερικές, αφορμές και προσχήματα) και σε

αφανείς (εσωτερικές, βαθύτερες και πραγματικές).

Ο Αθηναίος Θουκυδίδης έγραψε την ιστορία του πολέμου μεταξύ Πελοποννησίων και Αθηναίων, πώς πολέμησαν μεταξύ τους. Άρχισε να γράφει μόλις ξέσπασε ο πόλεμος, επειδή προέβλεψε ότι θα είναι ο μεγαλύτερος και ο σπουδαιότερος απ' όλους τους παλαιότερους πολέμους. Έφτασε στο συμπέρασμα αυτό επειδή, όταν άρχισε ο πόλεμος, οι δύο αντίπαλοι ήσαν στην ακμή της δύναμής τους, ήσαν καλά ετοιμασμένοι, και όλοι οι άλλοι Έλληνες έπαιρναν ή ήσαν έτοιμοι να πάρουν το μέρος του ενός ή του άλλου.

[Ιστορίαι, Βιβλίο 1. (Προοίμιο).
Μετάφραση Αγγέλου Βλάχου.]

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 24

Κείμενο

Γεωγραφική θέση και παλαιότερη ιστορία της Επιδάμνου

[1] Ἐπίδαμνός ἐστι πόλις ἐν δεξιᾷ ἐσπλέοντι ἐς τὸν Ἴόνιον κόλπον· προσοικοῦσι δ' αὐτὴν Ταυλάντιοι βάρβαροι, Ἰλλυρικὸν ἔθνος.

[2] Ταύτην ἀπώκισαν μὲν Κερκυραῖοι, οἰκιστῆς δ' ἐγένετο Φαλῖος Ἐρατοκλείδου Κορίνθιος γένος τῶν ἀφ' Ἡρακλέους, κατὰ δὴ τὸν παλαιὸν νόμον ἐκ τῆς μητροπόλεως κατακληθείς.

Ξυνώκισαν δὲ καὶ Κορινθίων τινὲς καὶ τοῦ

[3] ἄλλου Δωρικοῦ γένους. Προελθόντος δὲ τοῦ χρόνου ἐγένετο ἡ τῶν Ἐπιδαμνίων δύναμις

[4] μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος· στασιάσαντες δὲ ἐν ἀλλήλοις ἔτη πολλά, ὡς λέγεται, ἀπὸ πολέμου τινὸς τῶν προσοίκων βαρβάρων ἐφθάρησαν καὶ τῆς δυνάμεως τῆς πολλῆς ἐστερήθησαν.

Εμφύλια διαμάχη δήμου ολιγαρχικῶν

[5] Τὰ δὲ τελευταῖα πρὸ τοῦδε τοῦ πολέμου ὁ δῆμος αὐτῶν ἐξεδίωξε τοὺς δυνατούς, οἱ δὲ ἐπελθόντες μετὰ τῶν βαρβάρων ἐλήζοντο τοὺς ἐν τῇ πόλει κατὰ τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν.

Οἱ Επιδάμνιοι ζητοῦν τη μεσολάβηση της μητρόπολης Κέρκυρας. Η Κέρκυρα αρνεῖται τη

βοήθειά της (436/5π.Χ.

[6] Οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει ὄντες Ἐπιδάμνιοι ἐπειδὴ ἐπιέζοντο, πέμπουσιν ἐς τὴν Κέρκυραν πρέσβεις ὡς μητρόπολιν οὖσαν, δεόμενοι μὴ σφᾶς περιορᾶν φθειρομένους, ἀλλὰ τοὺς τε φεύγοντας ξυναλλάξαι σφίσι καὶ τὸν τῶν

[7] βαρβάρων πόλεμον καταλῦσαι. Ταῦτα δὲ ἰκέται καθεζόμενοι ἐς τὸ Ἴηραιον ἐδέοντο. Οἱ δὲ Κερκυραῖοι τὴν ἰκετείαν οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλ' ἀπράκτους ἀπέπεμψαν.

γλωσσικά σχόλια

ἐσπλέοντι (ἐσπλέω) = καθώς μπαίνει κανείς
[Γλωσσική ιδιοτυπία του Θουκυδίδη:
χρησιμοποιεί τους τύπους των προθέσεων ἐς,
ξύν αντί των τύπων εἰς, σύν. Βλ. Εισαγωγή,
σελ. 26].

Ἴόνιος κόλπος = η Αδριατική θάλασσα

προσοικοῦσι· προσοικέω, -ῶ = κατοικώ
πλησίον (οἱ προσοικοῦντες: οι γειτονικοί λαοί)

κατὰ δὴ τὸν παλαιὸν νόμον = σύμφωνα με
αρχαία συνήθεια

κατακληθεῖς· κατακαλέω, -ῶ = προσκαλώ

ξυνώκισαν· ξυνοικίζω = συμμετέχω στον
αποικισμό, στην ίδρυση πόλης (συνοικία,
συνοικισμός)

δύναμις = αναφέρεται στη στρατιωτική ισχύ

πολυάνθρωπος (εννοείται η πόλη) =
η πολυανθρωπία αποτελεί για το Θουκυδίδη
παράγοντα ισχύος

τὰ δὲ τελευταῖα = η περίοδος προ του
Πελοποννησιακού πολέμου

δῆμος = οι δημοκρατικοί

**δυνατοὶ = οι αριστοκρατικοί, οι ολιγαρχικοί
ἐπελθόντες <ἐπί + εἶμι = κάνοντας επιθέσεις
ἐλήζοντο· λήζομαι (ληστής) = λεηλατώ,
ληστεύω**

**περιορᾶν· περιοράω, -ῶ = παραμελώ,
ανέχομαι, αδιαφορώ**

**φεύγοντας· οἱ φεύγοντες = οι εξόριστοι (δηλ.
οι ολιγαρχικοί)**

**ξυναλλάξαι· ξυναλλάσσω (συναλλάσσω) =
συμφιλιώνω (συνάλλαγμα, συναλλαγή)**

**καταλῦσαι πόλεμον (καταλύω πόλεμον) =
να σταματήσουν τον πόλεμο**

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 25

Κείμενο

Πρεσβεία των Επιδαμνίων στην Κόρινθο, με συμβουλή του μαντείου των Δελφών

[1] Γνόντες δὲ οἱ Ἐπιδάμνιοι οὐδεμίαν σφίσιν ἀπὸ Κερκύρας τιμωρίαν οὔσαν ἐν ἀπόρῳ εἶχοντο θέσθαι τὸ παρόν, καὶ πέμψαντες ἔς Δελφοὺς τὸν θεὸν ἐπήροντο εἰ παραδοῖεν Κορινθίοις τὴν πόλιν ὡς οἰκισταῖς καὶ τιμωρίαν τινὰ πειρῶντ' ἀπ' αὐτῶν ποιεῖσθαι. Ὁ δ' αὐτοῖς ἀνείλε παραδοῦναι καὶ ἡγεμόνας ποιεῖσθαι.

[2] Ἐλθόντες δὲ οἱ Ἐπιδάμνιοι ἔς τὴν Κόρινθον κατὰ τὸ μαντεῖον παρέδοσαν τὴν ἀποικίαν, τὸν τε οἰκιστὴν ἀποδεικνύντες σφῶν ἐκ Κορίνθου ὄντα καὶ τὸ χρηστήριον δηλοῦντες, ἐδέοντό τε μὴ σφᾶς περιορᾶν φθειρομένους, ἀλλ' ἐπαμῦναι.

Οἱ Κορίνθιοι υπόσχονται βοήθεια. Ανάρμοστη συμπεριφορὰ ἀποικίας (Κέρκυρας) προς μητρόπολη (Κόρινθο)

[3] Κορίνθιοι δὲ κατὰ τε τὸ δίκαιον ὑπεδέξαντο τὴν τιμωρίαν, νομίζοντες οὐχ ἦσσον ἑαυτῶν εἶναι τὴν ἀποικίαν ἢ Κερκυραίων, ἅμα δὲ καὶ μίσει τῶν Κερκυραίων, ὅτι αὐτῶν παρημέλουν

[4] ὄντες ἄποικοι· οὔτε γὰρ ἐν πανηγύρεσι ταῖς κοιναῖς διδόντες γέρα τὰ νομιζόμενα οὔτε Κορινθίῳ ἀνδρὶ προκαταρχόμενοι τῶν ἱερῶν ὥσπερ αἱ ἄλλαι ἀποικίαι, περιφρονοῦντες δὲ αὐτοὺς καὶ χρημάτων δυνάμει ὄντες κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὁμοῖα τοῖς Ἑλλήνων πλουσιωτάτοις καὶ τῇ ἐς πόλεμον παρασκευῇ δυνατώτεροι, ναυτικῶ δὲ καὶ πολὺ προύχειν ἔστιν ὅτε ἐπαιρόμενοι καὶ κατὰ τὴν Φαιάκων προενοίκησιν τῆς Κερκύρας κλέος ἔχόντων τὰ περὶ τὰς ναῦς (ἢ καὶ μᾶλλον ἐξηρτύοντο τὸ ναυτικὸν καὶ ἦσαν οὐκ ἀδύνατοι· τριήρεις γὰρ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ὑπῆρχον αὐτοῖς ὅτε ἦρχοντο πολεμεῖν).

γλωσσικά σχόλια

τιμωρία = βοήθεια

ἐν ἀπόρῳ εἶχοντο = εἶχαν βρεθεί σε αδιέξοδο

θέσθαι (τίθημι) τὸ παρὸν = να διευθετήσουν (αντιμετωπίσουν) την κατάσταση (τα πράγματα)

ἐπήροντο = ἐπερωτάω -ῶ, ἐπερώτηση

πειρῶμαι τιμωρίαν ποιεῖσθαι = προσπαθῶ να εξασφαλίσω βοήθεια

ἀνεῖλε (ἀναιρέω -ῶ) ἐννοεῖται: ο θεός =

αποκρίνομαι, δίνω χρησμό

ἐπαμῦναι· ἐπαμύνω = σπεύδω να βοηθήσω, βοηθῶ

χρηστήριον = χρησμός

γέρας = τιμή (κυρίως «προεδρία»)

οὔτε Κορινθίῳ ἀνδρὶ προχαταρχόμενοι τῶν ἱερῶν = ούτε ἀρχίζαν τις θυσίες με τιμητική προσφορά σε Κορίνθιο

ὅμοια τοῖς πλουσιωτάτοις καὶ τῇ παρασκευῇ δυνατώτεροι = στην ἴδια θέση με τους πιο πλούσιους Ἕλληνες και πιο ισχυροί ως προς τον πολεμικό εξοπλισμό

ναυτικῶ προὔχουν = ότι υπερέχουν στο ναυτικό

κατὰ τὴν τῶν Φαιάκων προενοίκησιν =

επειδὴ οι Φαίακες είχαν εγκατασταθεῖ παλαιότερα (στην Κέρκυρα)

ἐχόντων κλέος = υποκείμενο της μετοχής: Φαιάκων

ἧ = αιτιολογικό

ἐξηρτύοντο· ἐξαρτύω = ετοιμάζω, οργανώνω

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 26

Κείμενο

Αναχώρηση Κορινθιακής βοήθειας για την Επίδαμνο

[1] Πάντων οὖν τούτων ἐγκλήματα ἔχοντες οἱ Κορίνθιοι ἔπεμπον ἐς τὴν Ἐπίδαμνον ἄσμενοι τὴν ὠφελίαν, οἰκήτορά τε τὸν βουλόμενον ἶναί κελεύοντες καὶ Ἀμπρακιωτῶν καὶ Λευκαδίων

[2] καὶ ἑαυτῶν φρουρούς. Ἐπορεύθησαν δὲ πεζῇ ἐς Ἀπολλωνίαν, Κορινθίων οὔσαν ἀποικίαν, δέει τῶν Κερκυραίων μὴ κωλύονται ὑπ' αὐτῶν κατὰ θάλασσαν περαιούμενοι.

Οἱ Κερκυραῖοι απαιτοῦν ἐκδίωξη των Κορινθίων καὶ ἐπιστροφή των ἐξόριστων Ἐπιδαμνίων

[3] Κερκυραῖοι δὲ ἐπειδὴ ἤσθοντο τοὺς τε οἰκήτορας καὶ φρουροὺς ἤκοντας ἐς τὴν Ἐπίδαμνον τὴν τε ἀποικίαν Κορινθίοις δεδομένην, ἐχαλέπαινον· καὶ πλεύσαντες εὐθύς πέντε καὶ εἴκοσι ναυσὶ καὶ ὕστερον ἑτέρω στόλῳ τοὺς τε φεύγοντας ἐκέλευον κατ' ἐπήρειαν δέχεσθαι αὐτούς (ἦλθον γὰρ ἐς τὴν Κέρκυραν οἱ τῶν Ἐπιδαμνίων φυγάδες, τάφους τε ἀποδεικνύντες καὶ ξυγγένειαν, ἦν προῖσχόμενοι ἐδέοντο σφᾶς κατάγειν) τοὺς τε

φρουρούς οὓς Κορίνθιοι ἔπεμψαν καὶ τοὺς οἰκήτορας ἀποπέμπειν.

Ἄρνηση των Επιδαμνίων. Οι Κερκυραῖοι πολιορκοῦν την Επίδαμνο

[4] Οἱ δὲ Ἐπιδάμνιοι οὐδὲν αὐτῶν ὑπήκουσαν, ἀλλὰ στρατεύουσιν ἐπ' αὐτοὺς οἱ Κερκυραῖοι τεσσαράκοντα ναυσὶ μετὰ τῶν φυγάδων ὡς κατάξοντες, καὶ τοὺς Ἰλλυριοὺς προσλαβόντες.

[5] Προσκαθεζόμενοι δὲ τὴν πόλιν προεῖπον Ἐπιδαμνίων τε τὸν βουλόμενον καὶ τοὺς ξένους ἀπαθεῖς ἀπιέναι· εἰ δὲ μή, ὡς πολεμίοις χρήσεσθαι.

γλωσσικά σχόλια

ἔγκλημα = αἰτία δυσαρέσκειας, κατηγορία

ὠφελία = βοήθεια

οἰκήτορα... κελεύοντες = προτρέποντας ὅποιον θέλει να πάει ως ἀποικος

δέει· δέος = φόβος

περαιούμενοι· περαιοῦμαι κατὰ θάλασσαν = φθάνω στον προορισμό μου δια θαλάσσης, μεταβαίνω διὰ θαλάσσης

ἐχαλέπαινον· χαλεπαίνω (χαλεπός) =

οργίζομαι, αγανακτώ (χαλεποί καιροί: δύσκολοι καιροί)

φεύγοντας· φεύγω (φυγὰς, φευκταῖος, ἀποφευκταῖος) = εξορίζομαι (ως δικανικός όρος: κατηγορούμαι)

ἐπήρεια (ἐπηρεάζω) = περιφρονητική συμπεριφορά, ύβρις

κατ' ἐπήρειαν = με υβριστικό τρόπο, απειλητικά

προϊσχύομενοι· προΐσχομαι (πρόσχημα) = προβάλλω, ισχυρίζομαι, προτείνω, προφασίζομαι

κατάγειν· κατάγω = επαναφέρω από εξορία

προσκαθεζόμενοι· προσκαθέζομαι = πολιορκώ

προεῖπον· προαγορεύω = διακηρύττω εκ των προτέρων

ἀπαθεῖς (ἀπαθής, ἀπάθεια) =1) ατιμώρητοι, αβλαβεῖς 2) χωρίς αισθήματα

ερμηνευτικά σχόλια

Κεφάλαια 24-26

Κεφ. 24. §1-3 Ἴόνιος κόλπος

Το σημερινό στενό του Otranto, η είσοδος της Αδριατικής θάλασσας.

Ἐπίδαμνός ἐστι πόλις

Σε ελάχιστες σειρές ο Θουκυδίδης δίνει την ιστορία της Επιδάμνου (θέση, ιδρυτής, γειτονικοί λαοί, ανάπτυξη) περιγράφοντας μόνο τα στοιχεία εκείνα που θα βοηθήσουν στην κατανόηση της σχέσης της με την Κέρκυρα και την Κόρινθο (ἀπώκισαν Κερκυραῖοι, οἰκιστής ἐγένετο... Κορίνθιος... ἐκ τῆς μητροπόλεως κατακληθείς).

§4-6 ἐφθάρησαν...ἐλήζοντο

Με την ίδια οικονομία λόγου αναφέρονται μόνο οι συνέπειες (και όχι οι λεπτομέρειες της μακροχρόνιας διαμάχης) οι οποίες και οδήγησαν τους Επιδαμνίους στην αίτηση βοήθειας από την Κέρκυρα.

§6-7 μητρόπολιν οὔσαν

Πολιτικά η αποικία ήταν ανεξάρτητο κράτος. Όταν όμως μία από τις δύο πόλεις, αποικία ή μητρόπολη, βρισκόταν σε κίνδυνο υπήρχε ηθική υποχρέωση αλληλοβοήθειας. Πολιτικοί υπολογισμοί και οικονομικά συμφέροντα

επηρέαζαν συχνά την εκπλήρωση αυτής της υποχρέωσης.

Ἡραιον

Βωμός της θεάς Ἡρας στην αρχαία πόλη της Κέρκυρας.

ἰκέται καθεζόμενοι

Η ικεσία προσδίδει ιδιαίτερη βαρύτητα στην πρεσβεία και η απόρριψή της δημιουργεί στον ελληνικό κόσμο την εντύπωση όχι μόνο ηθικού ελλείμματος των Κερκυραίων αλλά και ασέβειας προς τους θεούς. Για ηθικό έλλειμμα κατηγορούν τους Κερκυραίους και οι Κορίνθιοι στη δημηγορία τους (1. 37. 2).

Κεφ. 25. §1-2 πέμπσαντες ἐς Δελφούς

Παρόλο που η αμφισημία και η ασάφεια των χρησμών προκαλούσαν πολλές φορές σύγχυση στους ενδιαφερομένους, η καταφυγή στο μαντείο για καθοδήγηση αφαιρούσε το βάρος της αμφιβολίας ή της ενοχής σε περίπτωση δύσκολης απόφασης ή επιλογής. Οι Επιδάμνιοι, μετά την άρνηση των Κερκυραίων να τους βοηθήσουν, δεν είχαν άλλη επιλογή από το να καταφύγουν στην Κόρινθο. Με δεδομένη τη δυσαρέσκεια των Κορινθίων για τη συμπεριφορά των Κερκυραίων απέναντι τους, το να παρουσιαστεί η αποστολή πρεσβείας στην Κόρινθο ως επιταγή του θεού αποτελούσε διπλωματικότατη αντιμετώπιση μιας δύσκολης πολιτικής επιλογής.

ὁ δὲ [θεὸς] ἀνείλε παραδοῦναι καὶ ἡγεμόνας ποιῆσθαι

Το τίμημα της βοήθειας είναι βαρύ και η αποδοχή του από τους Επιδαμνίους δείχνει τη δεινή κατάσταση που είχε δημιουργήσει η εμφύλια διαμάχη.

μὴ περιορᾶν φθειρομένους... ἐπαμῦναι
Επαναλαμβάνεται σχεδόν αυτολεξεί το κύριο αίτημα της πρεσβείας στην Κέρκυρα.

§3-4 ὅτι αὐτῶν παρημέλουν, ὄντες ἄποικοι
Η περιφρονητική στάση των Κερκυραίων αποίκων προς τη μητρόπολη δεν ενοχλούσε απλώς αλλά κινούσε το μίσος (οργή) των Κορινθίων. Αν ληφθεί υπόψη η ναυτική δύναμη της Κέρκυρας, ανταγωνιστική της Κορίνθου, γίνεται κατανοητό το γεγονός ότι η Κόρινθος θεώρησε δίκαιο να δεχθεί το αίτημα των Επιδαμνίων.

Η εξιστόρηση της διαμάχης Κερκύρας-Κορίνθου με αφορμή την Επίδαμνο εντάσσεται στα φανερά αίτια του Πελοποννησιακού πολέμου (αἰ ἐς τὸ φανερόν λεγόμεναι αἰτίαι) σε αντίθεση με την μη ομολογούμενη πραγματική αιτία, δηλ. τη μεγάλη αύξηση της Αθηναϊκής δύναμης και το φόβο που αυτή προκαλούσε στη Σπάρτη (ἀληθεστάτη πρόφασις, ἀφανεστάτη δὲ λόγῳ). Η ίδια διάκριση γίνεται από τον Θουκυδίδη και στην περίπτωση της Επίδαμνου, όπου, ακριβοδίκαια, εκθέτει και αναλύει και την «ἀληθεστάτην πρόφασιν» της αποδοχής του αιτήματος της από την Κόρινθο (μίσει) και τὴν

έν τῷ φανερωῖ λεγομένην αἰτίαν (κατὰ τὸ δίκαιον).

Κεφ. 26.ξ1-2 Ἀπολλωνία

Κορινθιακή αποικία, νότια της Επιδάμνου, στην περιοχή των Ταυλαντίων.

τούτων ἐγκλήματα ἔχοντες οἱ Κορίνθιοι ἔπεμπον... ὠφελίαν

Με την ενέργεια αυτή, δηλ. την αποστολή βοήθειας σε μια πόλη που βρισκόταν στις παρυφές του ελληνικού κόσμου, αρχίζει η αλυσιδωτή σειρά δράσεων και αντιδράσεων, τροφοδοτούμενων από μῖσος, ἐγκλήματα, δέος, ἀμαρτίας, που θα οδηγήσει στον μεγαλύτερο ελληνικό εμφύλιο πόλεμο. Ἢδη, πριν ολοκληρωθεί το 1ο Βιβλίο των *Ιστοριῶν*, η Επίδαμνος θα έχει ξεχαστεί, ο ανταγωνισμός Κερκυραίων-Κορινθίων θα έχει μετατραπεί σε ανταγωνισμό Αθηναίων-Κορινθίων και σε λίγο σε σύγκρουση Αθήνας - Σπάρτης και των συμμάχων τους.

ξ3 Κερκυραῖοι ἐπειδὴ ἤσθοντο τοὺς τε... φρουρούς...

Το τετελεσμένο γεγονός προκαλεί την οργή των Κερκυραίων, οι οποίοι αδιαφορούν για την Επίδαμνο όχι όμως και για τη στρατιωτική και οικονομική παρουσία της Κορίνθου σε περιοχή που θεωρούν ότι ανήκει στη «σφαίρα επιρροής» τους. Η αφήγηση του Θουκυδίδη προβάλλει την κλιμάκωση των γεγονότων καθώς το συμφέρον, η επιθυμία για δύναμη και τα πολιτικά πάθη δημιουργούν «κίνηση» σε μια

ασήμαντη, από γεωγραφική και πολιτική άποψη, περιοχή του ελληνικού χώρου: εμφύλια διαμάχη Επιδαμνίων → κακή εκτίμηση της κατάστασης (ἀμαρτία) από τους Κερκυραίους → συσσωρευμένα εγκλήματα των Κορινθίων κατά της Κέρκυρας, φέρνουν Κόρινθο και Κέρκυρα στο χείλος του πολέμου.

ἐκέλευον κατ' ἐπήρειαν δέχεσθαι αὐτούς (= τους Επιδαμνίους)

Οι Επιδάμνιοι που αγνοήθηκαν στο Κεφ. 24 χρησιμοποιούνται τώρα ως πρόσχημα για την εκδίωξη Κορινθίων φρουρών και οικητόρων από την πόλη της Επιδάμνου.

ἦλθον... γὰρ... τάφους τε... συγγένειαν ἀποδεικνύοντες

Μεταστροφή της πολιτικής της Κέρκυρας. Η πρώτη ίκετεία των Επιδαμνίων (Κεφ. 24) στηριζόταν στη «συγγένεια» και στους «τάφους» αλλά δεν έγινε αποδεκτή. Το δίκαιο, το «ιστορικό δικαίωμα» λαμβάνονται υπόψη όποτε εξυπηρετούν τα συμφέροντα των ισχυροτέρων, εκείνων που οι «αδύνατοι» έχουν ανάγκη .

Τα κεφάλαια 24-26 δομούνται επάνω στο σχήμα δράση-αντίδραση, χαρακτηριστικό της γραφής του Θουκυδίδη. Με τα ρήματα που χρησιμοποιεί ο Θουκυδίδης εκφράζει τόσο τα γεγονότα αυτά καθ' εαυτά, όσο και την αντιστοιχία των πράξεων και διαθέσεων των πρωταγωνιστών: οι Κερκυραίοι - οὐκ ἐδέξαντο (Κεφ. 24) τὴν ίκετείαν

οι Κορίνθιοι - ὑπεδέξαντο τὴν τιμωρίαν
— ἔπεμπον ἄσμενοι τὴν ὠφελίαν (Κεφ. 25)
Τα ρήματα αυτά συνιστούν τα νοηματικά κέντρα
που συνέχουν την αφήγηση και ταυτόχρονα
αποτελούν τον πυρήνα γύρω από τον οποίο
αυτή αναπτύσσεται.

**§4-5 στρατεύουσιν... οἱ Κερκυραῖοι...
προσκαθεζόμενοι τὴν πόλιν προεῖπον... ὡς
πολεμίοις χρήσεσθαι**
Η στρατιωτική ορολογία και οι αντίστοιχες
κινήσεις των Κερκυραίων δηλώνουν τον
τερματισμό της προσπάθειας
πολιτικής/ειρηνικής λύσης του προβλήματος
της Επίδαμνου. Η Κέρκυρα φαίνεται να ενεργεί
σύμφωνα με όσα υποστηρίζει στη δημηγορία
της στους Αθηναίους (Κεφ. 33.4).

ερωτήσεις - ασκήσεις

Κεφ. 24

1. Οι πλαγιότιπλοι δίνουν τη δομή του κεφαλαίου. Να βρείτε τις λέξεις/φράσεις (ΟΣ, ΡΣ) που αποδίδουν αυτή τη δομή.
2. Για ποιους λόγους η «μεγάλη και πολυάνθρωπος» Επίδαμνος έχασε τη δύναμη της;

3. α. Να περιγράψετε τα γεγονότα που οδήγησαν στην αποστολή της πρεσβείας των Επιδαμνίων στην Κέρκυρα.

β. Ποια είναι τα αιτήματα των έν τῆ πόλει Ἐπιδαμνίων;

Κεφ. 25

4. Υπογραμμίζοντας τα αντίστοιχα ΡΣ και ΟΣ του Κεφ. 25 να δώσετε διάγραμμα των ενεργειών των Επιδαμνίων και Κορινθίων.

5. Κατά την άποψη των Κορινθίων, η Κέρκυρα συμπεριφέρεται προσβλητικά απέναντι τους.

α. Ποιες πράξεις των Κερκυραίων θεωρεί προσβλητικές η Κόρινθος;

β. Ποιοι είναι, σύμφωνα με το Θουκυδίδη, οι λόγοι της υπεροψίας των Κερκυραίων;

6. α. Τι ζητούν οι Κερκυραίοι από τους Επιδαμνίους;

β. Με ποια στρατιωτικά μέτρα «υποστηρίζουν» τα αιτήματά τους;

7. Έχοντας υπόψη τα κεφ. 25 και 37-38 (μετάφραση) να σχολιάσετε τους λόγους που έπαιξαν ρόλο στην απόρριψη της ικετείας των Επιδαμνίων από τους Κερκυραίους.

Κεφ. 26

8. Ποια, κατά τη γνώμη σας, οφέλη θα είχε η Κόρινθος βοηθώντας την Επίδαμνο; (Στην απάντηση να λάβετε υπόψη και τη σχέση Κορίνθου-Κερκύρας).

9. Να σημειώσετε στο χάρτη την πορεία που ακολούθησε η Κορινθιακή αποστολή για να φθάσει στην Επίδαμνο. Ποια εναλλακτική πορεία μπορούσε να ακολουθήσει;
10. Να μεταγραφούν σε ευθύ λόγο:
α. Η απαίτηση των Κερκυραίων.
β. Οι όροι που έθεσαν στους πολιορκημένους Επιδήμνιους.
11. Να καταγράψετε τις ομάδες ατόμων των οποίων οι κινήσεις και ενέργειες συγκροτούν το κεφ. 26 και:
α. Να μεταφέρετε το γραμματικό τους τύπο στην ονομαστική του ενικού αριθμού,
β. Να μεταφέρετε τους ρηματικούς τύπους που δηλώνουν κίνηση στο α' πρόσωπο του ενεστώτα οριστικής.
12. α. Να αναγνωριστεί ο γραμματικός τύπος και ο συντακτικός ρόλος των ΟΣ στην ακόλουθη πρόταση: δέει τῶν Κερκυραίων μὴ κωλύωνται ὑπ' αὐτῶν.
β. Να αντικατασταθεί η λέξη δέει από τη μετοχή του ρήματος δέδοικα (ονομ. πληθ.) και να μεταγραφεί η πρόταση με ενεργητική και παθητική σύνταξη.

Θέματα για συζήτηση

- Να περιγραφούν οι ενέργειες των Επιδαμνίων.
- Ποιο γεγονός επηρεάζει τις αποφάσεις των Επιδαμνίων των Κορινθίων των Κερκυραίων και ποια επιχειρήματα/κίνητρα στηρίζουν τις αποφάσεις αυτές.
- Ποια θα χαρακτηρίζατε αιτιολογημένα «φανερά» και ποια «αφανή» αίτια της πολιορκίας της Επιδάμνου από τους Κερκυραίους;
- Να καταγραφούν τα γεγονότα που οδήγησαν στην πολιορκία της Επιδάμνου με τη μορφή δράσης-αντίδρασης (η καταγραφή θα γίνει με λέξεις και φράσεις του κειμένου).
- Με ποια στοιχεία τεκμηριώνει ο Θουκυδίδης την υπεροχή των Κερκυραίων στο ναυτικό;
- **ήγεμόνας ποιείσθαι** (Κεφ. 25)

Να συζητήσετε τα «υπέρ» και τα «κατά» της «προστασίας» έχοντας υπόψη

α) τους στίχους του Ανδρέα Κάλβου

γ'

Καλήτερα, καλήτερα
διασκορπισμένοι οι Έλληνες
να τρέχωσι τον κόσμο,

με εξαπλωμένην χείρα
ψωμοζητούντες

δ'

παρά προστάτας 'νάχωμεν
(«Αἰ Εὐχαί»)

β) το αγγλικό ρητό: «όσοι επαιτούν δεν
μπορούν να είναι και εκλεκτικοί», (beggars
cannot be choosers).

 Στις παρακάτω προτάσεις:

α. Να υπογραμμίσετε τις λέξεις που
χρησιμοποιεί σήμερα η νέα ελληνική με την ίδια
ή διαφορετική σημασία

β. Να δηλώσετε το συντακτικό τους ρόλο

γ. Να σχηματίσετε στη νέα ελληνική τρεις
προτάσεις που να περιέχουν μία (ή
περισσότερες) από τις λέξεις αυτές

–Ἐπίδαμνός ἐστι πόλις ἐν δεξιᾷ ἐσπλέοντι τὸν
Ἴόνιον κόλπον.

–Προελθόντος τοῦ χρόνου ἐγένετο ἡ τῶν
Ἐπίδαμνίων δύναμις μεγάλη καὶ
πολυάνθρωπος.

–Οἱ δὲ Κερκυραῖοι τὴν ἱκετείαν οὐκ ἐδέξαντο
ἀλλ' ἀπράκτους ἀπέπεμψαν.

–Πάντων οὖν τούτων ἐγκλήματα ἔχοντες οἱ
Κορίνθιοι ἔπεμπον ἐς Ἐπίδαμνον.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 27

Κείμενο

Οι Κορίνθιοι ετοιμάζουν μεγάλη εκστρατεία για να βοηθήσουν την Επίδαμνο

[1] Ὡς δ' οὐκ ἐπέιθοντο, οἱ μὲν Κερκυραῖοι (ἔστι δ' ἰσθμὸς τὸ χωρίον) ἐπολιόρκουν τὴν πόλιν, Κορίνθιοι δ', ὡς αὐτοῖς ἐκ τῆς Ἐπιδάμνου ἦλθον ἄγγελοι ὅτι πολιορκοῦνται, παρεσκευάζοντο στρατείαν, καὶ ἅμα ἀποικίαν ἐς τὴν Ἐπίδαμνον ἐκήρυσσον ἐπὶ τῇ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ τὸν βουλόμενον ἰέναι· εἰ δέ τις τὸ παραυτίκα μὲν μὴ ἐθέλει ξυμπλεῖν, μετέχειν δὲ βούλεται τῆς ἀποικίας, πεντήκοντα δραχμὰς καταθέντα Κορινθίας μένειν. Ἦσαν δὲ καὶ οἱ πλείοντες πολλοὶ καὶ οἱ τὰργύριον καταβάλλοντες.

[2] Ἐδεήθησαν δὲ καὶ τῶν Μεγαρέων ναυσὶ σφᾶς ξυμπροπέμψαι, εἰ ἄρα κωλύοιντο ὑπὸ Κερκυραίων πλεῖν· οἱ δὲ παρεσκευάζοντο αὐτοῖς ὀκτὼ ναυσὶ ξυμπλεῖν, καὶ Παλῆς Κεφαλλήνων τέσσαρσιν. Καὶ Ἐπιδαυρίων ἐδεήθησαν, οἱ παρέσχον πέντε, Ἐρμιονῆς δὲ μίαν καὶ Τροιζήνιοι δύο, Λευκάδιοι δὲ δέκα καὶ Ἄμπρακιῶται ὀκτώ. Θηβαίους δὲ χρήματα ἤτησαν καὶ Φλειασίους, Ἡλείους δὲ ναῦς τε κενὰς καὶ χρήματα. Αὐτῶν δὲ Κορινθίων νῆες παρεσκευάζοντο τριάκοντα καὶ τρισχίλιοι ὀπλῖται.

γλωσσικά σχόλια

ἀποικίαν ἔς τὴν Ἐπίδαμον ἐκήρυσσον ἐπὶ τῇ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ (ενν. μοίρα) τὸν βουλόμενον ἰέναι = ανακοίνωναν την αποστολή αποίκων στην Επίδαμο με ισότητα πολιτικών δικαιωμάτων για ὅποιον ἤθελε να πάει. (Παλαιοὶ καὶ νέοι ἀποικοὶ θα εἶχαν τα ἴδια δικαιώματα)

παραυτικά = ἀμέσως

ξυμπλεῖν· ξυμπλέω = πλέω μαζί, μετέχω στην εκστρατεία

καταθέντα (κατατίθημι) πενήκοντα δραχμὰς Κορινθίας μένειν = ἀφού καταβάλλει πενήντα κορινθιακὰς δραχμὰς (να μὴ πάρει ἀμέσως μέρος στην εκστρατεία) ἀλλὰ να περιμένει

ξυμπροπέμψαι ναυσὶ (ξυμπροπέμπω) = να συνοδεύσουν με πλοία την αποστολή

Παλῆς (οἱ Παλεῖς) = κάτοικοι της περιοχῆς Πάλης της Κεφαλληνίας [το -η- στην ονομαστικὴ πληθυντικὴ των τριτοκλίτων εἶναι γλωσσικὴ ἰδιοτυπία του Θουκυδίδη. Βλέπε Εἰσαγωγή]

ναῦς κενὰς (κεναὶ νῆες) (αντώνυμο: νῆες πλήρεις) = χωρὶς πληρώματα

Κορινθιακά νομίσματα (Νομισματικό Μουσείο
Αθηνών)

ερμηνευτικά σχόλια

**εἰ δὲ τις τὸ παραυτίκα μὴ ἐθέλει ξυμπλεῖν
...μένειν**

Η επικίνδυνη κατάσταση στην ίδια την Επίδαμνο (πολιορκία), η απόσταση που έπρεπε να διανυθεί (τεράστια για τα μέσα της εποχής) και η πιθανή παρεμπόδιση του πλου από το ισχυρό ναυτικό της εχθρικής Κέρκυρας, ήταν φυσικό να δημιουργήσει απροθυμία συμμετοχής αποίκων στην αποστολή. Το γεγονός ότι οι Κορίνθιοι έδωσαν τη δυνατότητα, σε όσους ήθελαν, να δηλώσουν συμμετοχή στην αποστολή αλλά να μην αποπλεύσουν αμέσως και να παραμείνουν στην Κόρινθο, προφανώς μέχρι να διευθετηθεί η κατάσταση στην Επίδαμνο, δείχνει ότι είχαν κατανοήσει πολύ καλά και την ανθρώπινη φύση και την επιφυλακτικότητα που υπάρχει όταν διακυβεύονται οικονομικά συμφέροντα: η πολιτική σταθερότητα πρέπει να εξασφαλιστεί πριν αναληφθούν οικονομικές δραστηριότητες. Έτσι και οι ριψοκίνδυνοι μπορούν να ξεκινήσουν για την Επίδαμνο μόλις ετοιμαστεί η εκστρατεία και οι διστακτικοί, με την καταβολή χρημάτων, θεωρούνται μέλη της αποικίας χωρίς να διατρέχουν προσωπικό κίνδυνο.

**ἦσαν καὶ οἱ πλέοντες πολλοὶ καὶ οἱ τάργυριον
καταβάλλοντες**

Η καταβολή χρημάτων ελαχιστοποιεί τις πιθανότητες υπαναχώρησης όσων αποφάσισαν να εγκατασταθούν ως άποικοι

στην Επίδαμνο και ταυτόχρονα εξασφαλίζει τα απαραίτητα οικονομικά μέσα για τη στρατιωτική αποστολή που θα αποκαταστήσει την πολιτική σταθερότητα στην πόλη. Φαίνεται ότι στην Κόρινθο υπήρχαν πολλοί ριψοκίνδυνοι και πολλοί διστακτικοί. Θα μπορούσαμε επομένως να πούμε ότι η πολιτική ηγεσία της Κορίνθου έκανε πολύ καλή εκτίμηση της ψυχολογίας των πολιτών.

ἐδεήθησαν δὲ Μεγαρέων... χρήματα ἤτησαν
Η άμεση και πρόθυμη ανταπόκριση τόσων πόλεων στην έκκληση για βοήθεια εναντίον των Κερκυραίων δείχνει: 1) την αποτελεσματικότητα της Κορινθιακής διπλωματίας, 2) τη σημασία της γεωγραφικής θέσης της Επιδάμνου, 3) τις δυνατότητες που φάνηκαν να διανοίγονται για το Πελοποννησιακό εμπόριο μετά την αποξένωση της Επιδάμνου από την Κέρκυρα και 4) την αποτυχία της απομονωτικής πολιτικής της Κέρκυρας — όπως οι ίδιοι οι Κερκυραίοι ομολογούν στη δημηγορία τους (Κεφ. 32, μετάφραση).

ερωτήσεις -ασκήσεις

1. Να εξετάσετε:

α. Με ποιους όρους οργανώνουν οι Κορίνθιοι την αποστολή αποίκων στην Επίδαμνο.

β. Από ποιες πόλεις και περιοχές ζητούν

πλοία για να συνοδεύσουν τους αποίκους,
γ. Το λόγο που οι Κορίνθιοι χρειάζονται τα πλοία (Να βρείτε στο κείμενο την πρόταση που εκφράζει αυτόν το λόγο).

2. Ποιος είναι ο σκοπός της εκστρατείας των Κορινθίων;

- α. να βοηθήσουν την Επίδαμνο,
- β. να δημιουργήσουν δική τους αποικία στην Επίδαμνο,
- γ. να αποκτήσουν την ηγεμονία της Πελοποννησιακής συμμαχίας,
- δ. να τιμωρήσουν τους Κερκυραίους,
- ε. να δημιουργήσουν δικό τους ισχυρό στρατό και στόλο.

Να αιτιολογήσετε, με βάση το κείμενο, την ή τις απαντήσεις που θεωρείτε σωστές.

3. πολιορκούνται

τὸν βουλόμενον ἰέναι
εἴ τις μὴ ἐθέλει ξυμπλεῖν
ἐδεήθησαν τῶν Μεγαρέων
Θηβαίων ἤτησαν χρήματα

Να μεταφερθούν οι υπογραμμισμένοι ρηματικοί τύποι στο α' πρόσωπο του ίδιου χρόνου και αριθμού και να γίνουν οι απαραίτητες μετατροπές/παραλείψεις στις προτάσεις, όπου χρειάζεται.

4. α. Να συνθέσετε το ρήμα σκευάζω (<σκεύος) με τις προθέσεις ανά, διά, επί, κατά, παρά, σύν και στη συνέχεια να σχηματίσετε παράγωγα ουσιαστικά με την κατάληξη -η. Να κάνετε προτάσεις με τα ουσιαστικά αυτά στη Νέα

Ελληνική.

(Για το σχηματισμό των παραγώγων ουσιαστικών να συμβουλευθείτε την §381 της Σχολικής Γραμματικής Μ. Οικονόμου).

β. Σας είναι γνωστή η σημασία των λέξεων: σκευή, συσκευασία, στρατιά, άστράτευτος, στρατιωτικός, έπιστράτευσις; Ποιες από τις λέξεις αυτές συναντάμε (απλές ή σύνθετες) στη ΝΕ;

5. Να βρεθούν τα αριθμητικά επίθετα που υπάρχουν στο κείμενο και να γραφούν τα αντίστοιχα αριθμητικά ουσιαστικά και επιρρήματα.

6. Χρησιμοποιώντας λέξεις του κειμένου να μεταφέρετε στην ΑΕ γλώσσα τις προτάσεις:

— Η πόλη πολιορκείται από τους Κερκυραίους

— Οι Κορίνθιοι ετοίμασαν εκστρατεία με πολλά πλοία, οπλίτες και χρήματα.

7. Να μεταφράσετε στη ΝΕ τις προτάσεις:

— Άποικίαν κηρύσσομεν έπι τῆ ἴση καὶ ὁμοία.

— Εἴ τις ἀργύριον καταβάλλει, μενέτω.

— Αἱ πόλεις παρέσχον Κορινθίοις ναῦς κενὰς καὶ χρήματα.

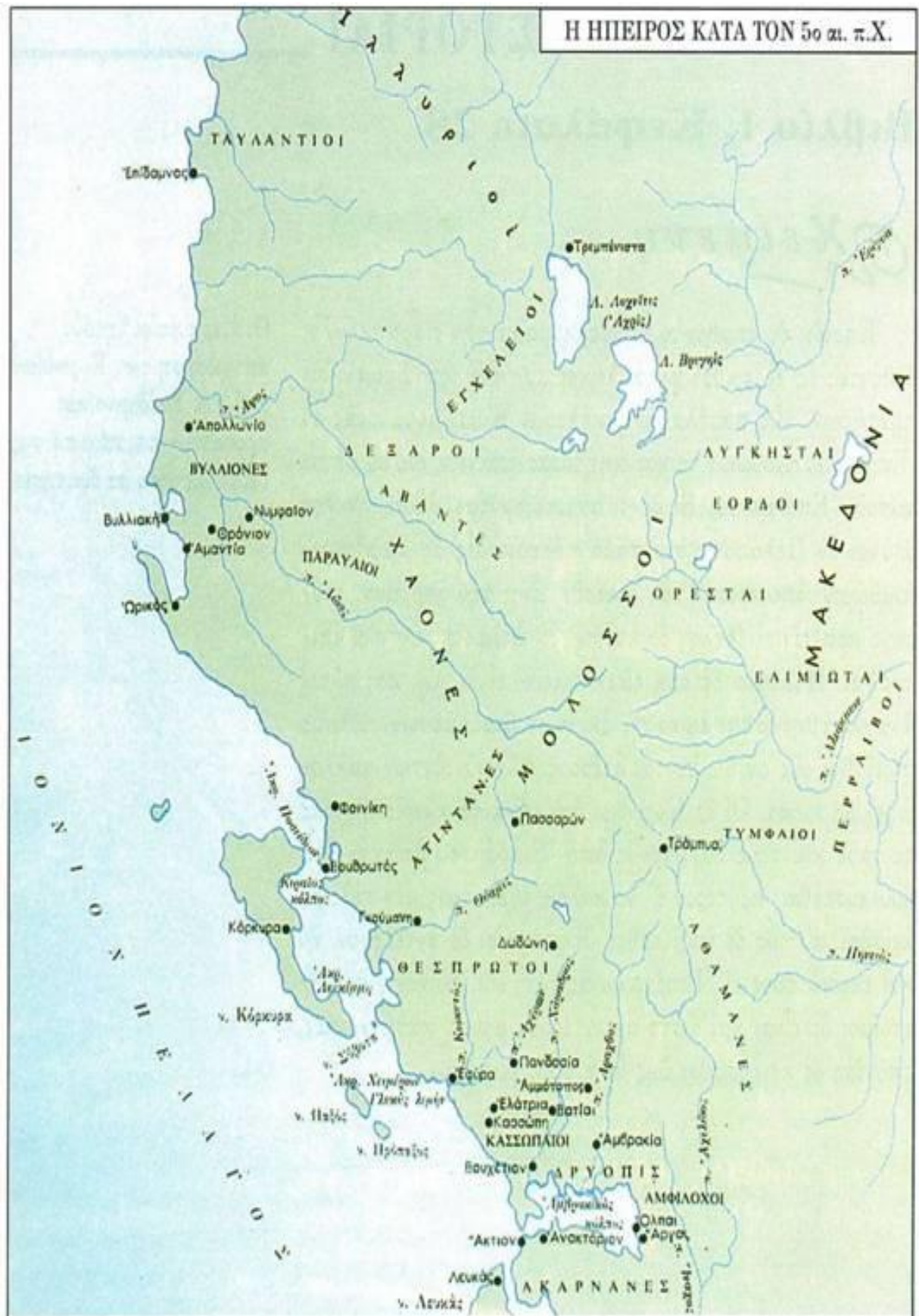

Θέματα για συζήτηση

 Οι αρχικές εχθροπραξίες στην Επίδαμνο, στην δυτική εσχατιά του ελληνικού χώρου, επεκτείνονται σταδιακά, κυρίως με τις ενέργειες των Κορινθίων. Σ' αυτές εμπλέκονται πόλεις και περιοχές της Δυτικής Ελλάδας, των Ιονίων, της ΒΔ Πελοποννήσου, της Βοιωτίας. Η συμμετοχή των Μεγαρικών πλοίων στην εκστρατεία των Κορινθίων φέρνει τον απόηχο της επικείμενης αλλά μακρινής ακόμη αναμέτρησης στα όρια της Αθήνας. Η εμπλοκή της και η αναπόφευκτη εμπλοκή της Σπάρτης είναι πια θέμα χρόνου.

Να συζητηθούν τα αίτια των ενεργειών των Κορινθίων.

 Να εξετάσετε αν η αφήγηση των γεγονότων της Επιδάμνου που γίνεται αντιθετικά («οί μέν... οί δέ») και η συνεχής μετακίνηση της οπτικής γωνίας της αφήγησης από το ένα «στρατόπεδο» στο άλλο επιβεβαιώνουν την άποψη ότι η «αντίθεση» συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση των ιδεών και καταστάσεων, ιδίως όταν τα αντίθετα παρουσιάζονται παρατακτικά

Χάρτης Ηπείρου

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 28

Κείμενο

Οι Κερκυραίοι ζητούν αποχώρηση των Κορινθίων από την Επίδαμνο και προτείνουν παραπομπή της διαφοράς τους σε διαιτησία

[1] Ἐπειδὴ δὲ ἐπύθοντο οἱ Κερκυραῖοι τὴν παρασκευὴν, ἐλθόντες ἐς Κόρινθον μετὰ Λακεδαιμονίων καὶ Σικυωνίων πρέσβεων, οὓς παρέλαβον, ἐκέλευον Κορινθίους τοὺς ἐν Ἐπιδάμνῳ φρουροὺς τε καὶ οἰκήτορας ἀπάγειν, **[2]** ὡς οὐ μετὸν αὐτοῖς Ἐπιδάμνου. Εἰ δέ τι ἀντιπιοιοῦνται, δίκας ἤθελον δοῦναι ἐν Πελοποννήσῳ παρὰ πόλεσιν αἷς ἂν ἀμφοτέροι συμβῶσιν· ὁποτέρων δ' ἂν δικασθῆ εἶναι τὴν ἀποικίαν, τούτους κρατεῖν. Ἦθελον δὲ καὶ τῷ ἐν **[3]** Δελφοῖς μαντεῖῳ ἐπιτρέψαι. Πόλεμον δὲ οὐκ εἶων ποιεῖν· εἰ δὲ μή, καὶ αὐτοὶ ἀναγκασθήσασθαι ἔφασαν, ἐκείνων βιαζομένων, φίλους ποιεῖσθαι οὓς οὐ βούλονται ἐτέρους τῶν **[4]** νῦν ὄντων μᾶλλον ὠφελίας ἔνεκα. Οἱ δὲ Κορίνθιοι ἀπεκρίναντο αὐτοῖς, ἦν τάς τε ναῦς καὶ τοὺς βαρβάρους ἀπὸ Ἐπιδάμνου ἀπαγάγωσι, βουλεύσεσθαι· πρότερον δ' οὐ καλῶς ἔχειν τοὺς μὲν πολιορκεῖσθαι, αὐτοὺς δὲ δικάζεσθαι.

[5] Κερκυραῖοι δὲ ἀντέλεγον, ἦν καὶ ἐκεῖνοι τοὺς ἐν Ἐπιδάμνῳ ἀπαγάγωσι, ποιήσιν ταῦτα· ἐτοῖμοι δὲ εἶναι καὶ ὥστε ἀμφοτέρους μένειν κατὰ χώραν, σπονδὰς δὲ ποιήσασθαι ἕως ἂν ἡ δίκη γένηται.

γλωσσικά σχόλια

οὐ μετόν αὐτοῖς Ἐπιδάμνου [μέτειμι - μέτεστι - μετόν - μετουσία (= συμμετοχή)' μέτειμί τινος = μετέχω σε κάτι, ἔχω αξιώσεις για κάτι] = δεν είχαν αυτοί δικαίωμα επέμβασης στην Επίδαμνο

ἀντιποιοῦνται· ἀντιποιοῦμαι = προβάλλω δικαιώματα, διεκδικώ, ανταποδίδω

δίκας δοῦναι· δίκας δίδωμι = δέχομαι διαιτησία, δικάζομαι

ξυμβῶσι· ξυμβαίνω (σύμβασις, συμβατός) = συμφωνώ

δίκας ἤθελον δοῦναι... ξυμβῶσιν= να παραπέμπουν το ζήτημα σε διαιτησία στην Πελοπόννησο, σε πόλεις, για τις οποίες και οι δύο θα συμφωνήσουν

ὁποτέρων δ' ἂν δικασθῆ (δικάζω) [ρίζα - δικ>δίκη, δικάζω, δικαστής, δίκαιος] = σε

ὅποιον ἀπὸ τοὺς δύο ἐπιδικασθεὶ (δίνω με δικαστικὴ ἀπόφαση)

ἐπιτρέψαι τῷ μαντεῖῳ (ἐπιτρέπω) = νὰ ἀφήσουν τὴν ὑπόθεση στὴν κρίση (διαιτησία) τοῦ μαντείου

ἐτοῖμοι δὲ εἶναι (εν. δίκας δοῦναι) καὶ ὥστε ἀμφοτέρους μένειν κατὰ χώραν = ἀλλὰ ὅτι εἶναι ἐτοιμοὶ (πρόθυμοι) (νὰ δεχθοῦν διαιτησία) καὶ με τὸν ὄρο νὰ μείνουν καὶ οἱ δύο στὶς θέσεις ποὺ εἶχαν ὡς τότε

ὥστε = με τὸν ὄρο

σπονδὰς· σπονδῆ = ἀνακωχὴ, ἀναστολὴ τῶν ἐχθροπραξιῶν

ερμηνευτικὰ σχόλια

ἐλθόντες... μετὰ Λακεδαιμονίων... οὓς παρέλαβον

Οἱ Κερκυραῖοι ἠθέλανε νὰ παρακολουθήσουν οἱ πρέσβεις ἀπὸ τὴ Σικυῶνα καὶ τὴ Λακεδαίμονα τὶς διαβουλεύσεις τοὺς με τοὺς Κορινθίους, ἐλπίζοντας ὅτι αὐτοὶ με τὴν ιδιότητα τῶν φίλων καὶ συμμάχων τῆς Κορίνθου, θὰ μπορούσαν νὰ τὴν ἀποτρέψουν ἀπὸ ἐνέργειες ποὺ θὰ ὀδηγούσαν σὲ διεύρυνση τῶν ἐμπλεκομένων στὴ διαμάχη περιοχῶν.

**ἤθελον δίκας δοῦναι...ἤθελον ἐπιτρέψαι...
οὐκ εἶων ποιεῖν**

Ἡ αποστολή πρεσβείας υπογραμμίζει την ανησυχία που προκάλεσαν στην Κέρκυρα οι πληροφορίες για τη μεγάλη εκστρατεία που ετοίμαζαν οι Κορίνθιοι. Ταυτόχρονα η εμφαντική διατύπωση των διαθέσεων των Κερκυραίων (επανάληψη του ρήματος ἤθελον στις προτάσεις συνδιαλλαγής, χρήση της άρνησης οὐκ εἶων ποιεῖν στην προοπτική πολέμου) υποδηλώνει την επιθυμία τους να λυθεί ειρηνικά η διαφορά τους με την Κόρινθο. Την ειρηνική λύση φαίνεται ότι προτιμούσε και η Σπάρτη, ως ηγέτιδα πόλη της Πελοποννησιακής Συμμαχίας, μολονότι οι εχθροπραξίες, ακόμα και με συμμετοχή σ' αυτές πόλεων της Συμμαχίας, δεν αποτελούσαν αιτία πολέμου για την ίδια τη Συμμαχία και για τη Σπάρτη.

φίλους ποιεῖσθαι... ἕτερουσ τῶν νῦν ὄντων
Εἶναι εμφανής η απειλή των Κερκυραίων (έστω και αν προσχηματικά χρησιμοποιούν τους ρηματικούς τύπους «ἀναγκασθήσασθαι» και «βιαζομένων»), που απευθύνεται ἔμμεσα στην Πελοποννησιακή συμμαχία και ιδίως τη Σπάρτη, ότι αποτυχία ειρηνικής διευθέτησης του θέματος της Επιδάμνου σημαίνει απώλεια ισχυρού στρατιωτικού και οικονομικού παράγοντος, με στρατηγική θέση για το δυτικό εμπόριο της Συμμαχίας, προς όφελος των Αθηναίων. Η απειλή αποσκοπεί στην άσκηση πίεσης στην Κόρινθο και από τους δικούς της συμμάχους, αφού και το δικό τους εμπόριο θα

ΥΠΟΣΤΕΙ ΤΙΣ ΣΥΝΕΠΤΕΙΕΣ.

Ως διπλωματική ενέργεια η απειλή των Κερκυραίων είχε πιθανότητες να πετύχει το στόχο της. Δεν έλαβαν όμως υπόψη οι Κερκυραίοι το συντηρητικό χαρακτήρα της Σπάρτης, που σαφώς προτίμησε τη συμμαχία της εξίσου ισχυρής, σταθερής και σχεδόν όμορης Κορίνθου από τη μακρινή, άγνωστη, πολιτικά ασταθή (όπως θα δείξουν τα γεγονότα στο 3ο Βιβλίο των Ιστοριών) και αβέβαιη συμμαχία της Κέρκυρας.

οὶ δὲ Κορίνθιοι ἀπεκρίναντο... Κερκυραῖοι δὲ ἀντέλεγον

Να προσεχθεί ο γρήγορος ρυθμός της αφήγησης. (Κερκυραίοι- Κορίνθιοι, πρόταση-αντιπρόταση)

Οι διαβουλεύσεις Κορινθίων-Κερκυραίων, οι προτάσεις για μεσολάβηση και διαιτησία, η προβολή του δικαίου του καθενός, οι έμμεσοι εκβιασμοί δεν διαφέρουν από ανάλογες σύγχρονες διπλωματικές δραστηριότητες, όπως, αναλογικά, δεν διαφέρουν και οι στόχοι: η Κέρκυρα επιθυμεί να επανέλθει στο status quo, αλώβητη από τα πολιτικά λάθη της, η Κόρινθος επιδιώκει κάποιο κέρδος, πολιτικό ή οικονομικό, και οπωσδήποτε θεωρεί ότι μια εύκολη συνθηκολόγηση θα είναι μειωτική για το κύρος της, ιδίως ύστερα από τη διακήρυξη για νέα αποστολή αποίκων στην Επίδαμνο και την ετοιμασία της εκστρατείας.

σπονδὰς ποιήσασθαι ἕως ἂν ἡ δίκη γένηται
Σταδιακά, με την αφήγηση των γεγονότων, ο
Θουκυδίδης καταγράφει τη διαφοροποίηση του
«δικαίου»: το αρχικό «δίκαιο» της βοήθειας
προς τους Επιδαμνίους (Κεφ. 25) έγινε διαμάχη
για το «δίκαιο» Κερκύρας-Κορίνθου σχετικά με
την πολιορκία και τον αποικισμό της
Επιδάμνου. Το γεγονός ότι η Επίδαμνος είναι
ανεξάρτητη πόλη φαίνεται να έχει ξεχαστεί και
από τις δύο «μητροπόλεις» της.

Η συντηρητική πολιτική της Σπάρτης όπως
την περιγράφουν οι Κορίνθιοι

«Εκείνοι [οι Αθηναίοι] είναι καινοτόμοι και
επινοητικοί και ταχείς στο να εκτελούν τα
σχέδιά τους, ενώ εσείς περιορίζεστε στο να
διατηρείτε τα όσα έχετε... Εκείνοι αποτολμούν
πράγματα που υπερβαίνουν τις δυνάμεις
τους... Ενώ εσείς επιχειρείτε πάντα πράγματα
κατώτερα από τις δυνάμεις σας, είστε
διστακτικοί ακόμα κι όταν οι πιο συντηρητικοί
υπολογισμοί δείχνουν ότι η επιτυχία είναι
βεβαία...»

[Ιστορία, Βιβλίο 1. Κεφ. 70. Μετάφραση
Αγγέλου Βλάχου]

ερωτήσεις - ασκήσεις

1. Στο κεφ. 28. 1-3 περιγράφονται οι ενέργειες των Κερκυραίων, όταν πληροφορήθηκαν την «παρασκευήν» των Κορινθίων. Στο κεφ. 28. 4-5 δίνεται η απάντηση των Κορινθίων. Με βάση το κείμενο και τα σχόλια να εξηγήσετε για ποιο ακριβώς ζήτημα ερίζουν Κορίνθιοι και Κερκυραίοι.

2. Αφού ξαναδιαβάσετε το Κεφ. 24, να εντοπίσετε την αρχική αιτία (τὴν ἐς τὸ φανερὸν λεγομένην) της διαμάχης Κορινθίων-Κερκυραίων. Να συγκρίνετε και να σχολιάσετε τις απαντήσεις που δώσατε στις Ερωτήσεις 1 και 2.

3. Κορίνθιοι και Κερκυραίοι προτείνουν «λύσεις» της διαφοράς τους και τις αιτιολογούν. Να κατατάξετε τις παρακάτω προτάσεις ανάλογα με το περιεχόμενό τους (λύση ή αιτιολόγηση) σε δύο στήλες.

- 1) ὡς οὐ μετὸν αὐτοῖς Ἐπιδάμνου
- 2) ἤθελον καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖω ἐπιτρέψαι
- 3) ἀναγκασθῆσθαι ἔφασαν φίλους ποιεῖσθαι
- 4) οὐ καλῶς ἔχειν τοὺς μὲν πολιορκεῖσθαι, αὐτοὺς δὲ δικάζεσθαι
- 5) ἦν τάς τε ναῦς καὶ τοὺς βαρβάρους ἀπὸ Ἐπιδάμνου ἀπαγάγωσι, βουλευέσθαι
- 6) ἐκέλευον Κορινθίους τοὺς ἐν Ἐπιδάμνῳ φρουροὺς ἀπάγειν
- 7) ἦν καὶ ἐκεῖνοι τοὺς ἐν Ἐπιδάμνῳ ἀπαγάγωσι, ποιήσιν ταῦτα.

4. α. Να βρείτε τη σημασία των ομόρριζων παραγώγων της λέξης **δίκη** στις παρακάτω προτάσεις:

— Παραπέμπεται σε τακτική δικάσιμο
— Οι διάδικοι αρνήθηκαν το συμβιβασμό
— Η εκδίκηση της υποθέσεως έγινε ενώπιον ακροατηρίου.

β. Να σχηματίσετε προτάσεις με τις παρακάτω λέξεις: δικαστήριο, δικαιοσύνη, δικαστικός, καταδίκη.

5. α. Να βρείτε τα συνώνυμα και αντώνυμα των παρακάτω λέξεων: **κελεύω, ἐθέλω, φημί, φίλος.**

β. Χρησιμοποιώντας τα συνώνυμα και αντώνυμα που βρήκατε να συμπληρώσετε με την κατάλληλη λέξη τα κενά στις παρακάτω προτάσεις:

— Σωκράτης ... (παρατατικός) τοὺς συνόντας αὐτῷ ἄνδρας ἀγαθοὺς γενέσθαι.

— Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν ἠδέως ... (δοτική) συνῆν ἄλλ' ἔφευγεν ... (αιτιατική).

— Ἡ σιγῆς τι κρεῖττον ... (προστακτική ενεστώτα) ἢ ... (προστακτική ενεστώτα).

Θέματα για συζήτηση

📌 Να συζητήσετε, με βάση το κείμενο και τα σχόλια, τα κίνητρα της ειρηνευτικής πρωτοβουλίας της Κέρκυρας.

📌 Να εξετάσετε τη σημασία που έχει η διατήρηση του κύρους μιας χώρας στις σχέσεις της με τις άλλες.

📌 Έχοντας υπόψη τα κεφ. 24,25,26 να ελέγξετε την αλήθεια του επιχειρήματος των Κερκυραίων ότι οι Κορίνθιοι δεν είχαν δικαίωμα επέμβασης στην Επίδαμνο (οὐ μετὸν αὐτοῖς Ἐπιδάμνου).

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφαλαίο 29

Κείμενο

Οι Κορίνθιοι κηρύσσουν τον πόλεμο στους Κερκυραίους και αποπλέουν με τους συμμάχους τους για την Επίδαμνο

[1] Κορίνθιοι δὲ οὐδὲν τούτων ὑπήκουον, ἀλλ' ἐπειδὴ πλήρεις αὐτοῖς ἦσαν αἱ νῆες καὶ οἱ ζύμμαχοι παρῆσαν, προπέμψαντες κήρυκα πρότερον πόλεμον προεροῦντα Κερκυραίοις, ἄραντες ἑβδομήκοντα ναυσὶ καὶ πέντε δισχιλίοις τε ὀπλίταις ἔπλεον ἐπὶ τὴν Ἐπίδαμνον Κερκυραίοις ἐναντία πολεμήσοντες·

[2] ἐστρατήγει δὲ τῶν μὲν νεῶν Ἄριστεὺς ὁ Πελλίχου καὶ Καλλικράτης ὁ Καλλίου καὶ Τιμάνωρ ὁ Τιμάνθους, τοῦ δὲ πεζοῦ Ἀρχέτιμός τε ὁ Εὐρυτίμου καὶ Ἰσαρχίδας ὁ Ἰσάρχου.

[3] Ἐπειδὴ δ' ἐγένοντο ἐν Ἀκτίῳ τῆς Ἀνακτορίας γῆς, οὗ τὸ ἱερόν τοῦ Ἀπόλλωνός ἐστιν, ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ Ἀμπρακικοῦ κόλπου, οἱ Κερκυραῖοι κήρυκά τε προύπεμψαν αὐτοῖς ἐν ἀκατίῳ ἀπεροῦντα μὴ πλεῖν ἐπὶ σφᾶς καὶ τὰς ναῦς ἅμα ἐπλήρουν, ζεύξαντές τε τὰς παλαιὰς ὥστε πλωίμους εἶναι καὶ τὰς ἄλλας ἐπισκευάσαντες.

Ναυμαχία Κερκυραίων- Κορινθίων. Ἦττα των Κορινθίων. Παράδοση της Επιδάμνου στους

Κερκυραίους που την πολιορκούσαν (435 π.Χ.)

[4] Ὡς δὲ ὁ κῆρυξ τε ἀπήγγειλεν οὐδὲν εἰρηναῖον παρὰ τῶν Κορινθίων καὶ αἱ νῆες αὐτοῖς ἐπεπλήρωντο οὔσαι ὀγδοήκοντα (τεσσαράκοντα γὰρ Ἐπίδαμνον ἐπολιόρκουν), ἀνταναγαγόμενοι καὶ παραταξάμενοι

[5] ἐναυμάχησαν· καὶ ἐνίκησαν οἱ Κερκυραῖοι παρὰ πολὺ καὶ ναῦς πέντε καὶ δέκα διέφθειραν τῶν Κορινθίων. Τῇ δὲ αὐτῇ ἡμέρᾳ αὐτοῖς ξυνέβη καὶ τοὺς τὴν Ἐπίδαμνον πολιορκοῦντας παραστήσασθαι ὁμολογία ὥστε τοὺς μὲν ἐπήλυδας ἀποδόσθαι, Κορινθίους δὲ δήσαντας ἔχειν ἕως ἂν ἄλλο τι δόξη.

γλωσσικά σχόλια

πόλεμον προερούντα (προαγορεύω) = για να κηρύξει πόλεμο

ἄραντες ἐβδομήκοντα ναυσί (αἴρω ναῦς = απομακρύνω τα πλοία από τη στεριά)= αφού απέπλευσαν με εβδομήντα πλοία

Ἄκτιω· Ἄκτιον = ακρωτήριο στην είσοδο του Αμβρακικού κόλπου. Ἦταν το σημεῖο συνάντησης με τα πλοία των Κεφαλλήνων, Λευκαδίων και Αμπρακιωτῶν

ἀκατίω (ἀκάτιον < ἄκατος) (τορπιλλάκατος, βενζινάκατος, πυραυλάκατος) = με μικρό πλοίο, πλοιάριο, λέμβο

ἀπεροῦντα (ἀπαγορεύω) **μὴ πλεῖν** = για να τους αποτρέψει από το να πλεύσουν

ζεῦξαντες τὰς ναῦς (ζευγνύω) = αφού ενίσχυσαν με δοκάρια τα καταστρώματα των πλοίων

πλωίμους· **πλώιμος** = κατάλληλα για θαλάσσιο ταξίδι

οὐδὲν εἰρηναῖον = καμιά φιλειρηνική απάντηση

ἀνταναγαγόμενοι (ἀντανάγομαι) = αφού και αυτοί ανοίχθηκαν στο πέλαγος (για να συναντήσουν τα εχθρικά πλοία)

ἐνίκησαν παρὰ πολὺ (Η έκφραση **παρὰ πολὺ** χρησιμοποιείται με λέξεις που ενέχουν έννοια σύγκρισης) = ήταν εμφανής η νίκη (των Κερκυραίων)

ξυνέβη... **ὁμολογία** = συνέβη να καταφέρουν οι πολιορκούντες την Επίδαμνο να παραδοθεί σ' αυτούς [η πόλη] με συμφωνία

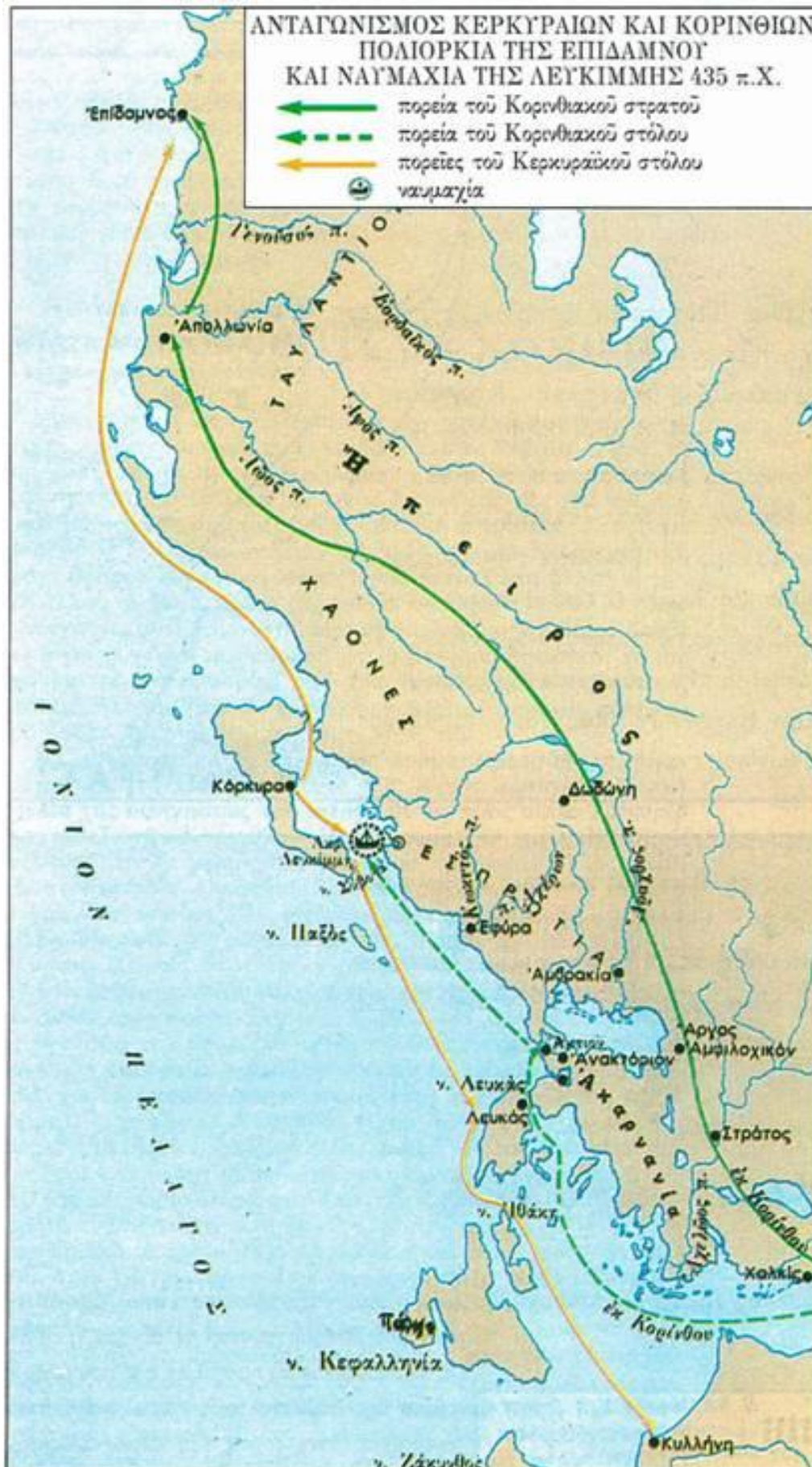
ὥστε = με τον όρο

ἐπήλυδας· **ὁ ἔπηλυς** = ο ξένος, ο μη αυτόχθων

ἀποδόσθαι· **ἀποδίδομαι** = πωλώ

**Κορινθίους = οι Κορίνθιοι φρουροί και
οικήτορες που αναφέρονται στο Κεφ. 26**

**δήσαντας ἔχειν (δέω-ῶ: φυλακίζω) = να
κρατήσουν δέσμιους, φυλακισμένους**

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 30

Κείμενο

Επιθέσεις αντιποίνων του Κερκυραϊκού στόλου εναντίον των συμμάχων των Κορινθίων

[1] Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν οἱ Κερκυραῖοι τροπαῖον στήσαντες ἐπὶ τῇ Λευκίμμῃ τῆς Κερκυραίας ἀκρωτηρίῳ τοὺς μὲν ἄλλους οὓς ἔλαβον αἰχμαλώτους ἀπέκτειναν, Κορινθίους δὲ **[2]** δῆσαντες εἶχον. Ὑστερον δέ, ἐπειδὴ οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἠσσημένοι ταῖς ναυσὶν ἀνεχώρησαν ἐπ' οἴκου, τῆς θαλάσσης ἀπάσης ἐκράτουν τῆς κατ' ἐκεῖνα τὰ χωρία οἱ Κερκυραῖοι, καὶ πλεύσαντες ἐς Λευκάδα τὴν Κορινθίων ἀποικίαν τῆς γῆς ἔτεμον καὶ Κυλλήνην τὸ Ἡλείων ἐπίνειον ἐνέπρησαν, ὅτι ναῦς καὶ χρήματα παρέσχον Κορινθίοις.

Αντίδραση των Κορινθίων (434 π.Χ.)

[3] Τοῦ τε χρόνου τὸν πλεῖστον μετὰ τὴν ναυμαχίαν ἐπεκράτουν τῆς θαλάσσης καὶ τοὺς τῶν Κορινθίων ξυμμάχους ἐπιπλέοντες ἔφθειρον, μέχρι οὗ Κορίνθιοι περιιόντι τῷ θέρει πέμψαντες ναῦς καὶ στρατιάν, ἐπεὶ σφῶν οἱ ξύμμαχοι ἐπόνουν, ἐστρατοπεδεύοντο ἐπὶ Ἄκτιῳ καὶ περὶ τὸ Χειμέριον τῆς Θεσπρωτίδος

φυλακῆς ἔνεκα τῆς τε Λευκάδος καὶ τῶν ἄλλων πόλεων ὅσαι σφίσι φίλαι ἦσαν.

[4] Ἄντεστρατοπεδεύοντο δὲ καὶ οἱ Κερκυραῖοι ἐπὶ τῇ Λευκίμμῃ ναυσί τε καὶ πεζῶ. Ἐπέπλεον δὲ οὐδέτεροι ἀλλήλοις, ἀλλὰ τὸ θέρος τοῦτο ἀντικαθεζόμενοι χειμῶνος ἤδη ἀνεχώρησαν ἐπ' οἴκου ἐκάτεροι.

γλωσσικά σχόλια

τροπαῖον (τρέπω, τροπή) = σύμβολο νίκης αποτελούμενο από λάφυρα εχθρών που τοποθετούνταν σε δέντρα ή ξύλινους στύλους και σχημάτιζαν ένα πρόχειρο μνημείο της «τροπῆς εἰς φυγὴν» του εχθρού

Λευκίμμη (N.A. της Κέρκυρας) = η ναυμαχία έγινε κοντά στο νοτιότερο άκρο της Κέρκυρας, όχι κοντά στο Ακτιο

ἡσημένοι (ἡσσάομαι, -ῶμαι = ἡττάομαι, -ῶμαι) = ηττημένοι

ἐπ' οἴκου = για την πατρίδα (τους)

κατ' ἐκεῖνα τὰ χωρία = σ' εκείνη την περιοχή

ἔτεμον τῆς γῆς (τέμνω) = έκοβαν τα δέντρα [στερώντας από τους Λευκάδιους την πρώτη ύλη για ναυπήγηση πλοίων]

ἐπίνειον = παραθαλάσσιος οικισμός, όπου ήταν τα νεώρια

ἐνέπησαν (ἐμπίμπρημι) εμπρησμός = έκαψαν

ἐπιπλέοντες (ἐπιπλέω) = κάνοντας επιθέσεις με πλοία

περιιόντι τῷ θέρει (Ο Θουκυδίδης καταγράφει τα γεγονότα «κατά θέρος και χειμώνα») =

το επόμενο θέρος· ο χρονικός όρος θέρος περιλαμβάνει άνοιξη, καλοκαίρι και φθινόπωρο

ἐπόνουν (πονέω, -ῶ, πόνος) = υπέφεραν

φυλακῆς ἔνεκα (φυλακή) φυλάττω, φύλαξ =

για προστασία, για να προστατεύουν

ἀντεστρατοπεδεύοντο = στρατοπέδευσαν απέναντι

ἀντικαθεζόμενοι (ἀντικάθημαι ἀντικαθέζομαι)= αφού στρατοπέδευσαν απέναντι στον αντίπαλο (επιτηρώντας τις κινήσεις του)

ερμηνευτικά σχόλια

Κεφάλαια 29-30

Κεφ. 29. 1 Κορίνθιοι δ' οὐδὲν ὑπήκουον
«Οὐδὲν ὑπήκουον» οι Κορίνθιοι, ὅπως «οὐκ ἐδέξαντο» οι Κερκυραίοι (Κεφ. 24), «οὐδὲν ὑπήκουσαν» (Κεφ 26) και «οὐκ ἐπείθοντο» (Κεφ. 27) οι Επιδάμνιοι. Αποτέλεσμα αυτών των αρνήσεων είναι η ναυμαχία στη Λευκίμμη, πρώτη «πολεμική σύρραξη» μεταξύ Κερκυραίων-Κορινθίων. Ο Θουκυδίδης δεν εξετάζει αν οι ενέργειες των μεν ή των δε είναι λιγότερο ή περισσότερο δικαιολογημένες, η επαναλαμβανόμενη όμως αναφορά στην αρνητική στάση των πρωταγωνιστών της αφήγησης υπογραμμίζει την αποφασιστική συμβολή των ανθρωπίνων ενεργειών —και των κινήτρων που ωθούν τον άνθρωπο να ενεργήσει με τον έναν ή τον άλλον τρόπο— στη δημιουργία της ιστορίας.

προπέμψαντες κήρυκα πρότερον πόλεμον προερούντα

Ο Θουκυδίδης χρησιμοποιεί το σχήμα του πλεονασμού και της παρήχησης για να δηλωθούν οι έννοιες ακριβέστερα και εντονώτερα.

Οι ενέργειες των δύο αντιπάλων (Κορίνθιοι, Κεφ. 29, 1 Κερκυραίοι, Κεφ. 29, 3-4)

περιγράφονται από τον Θουκυδίδη με αντιστοιχία ΟΣ και ΡΣ

(προπέμψαντες/προὔπεμψαν, πλήρεις ἦσαν αἱ νῆες/τὰς ναῦς ἐπλήρουν, ἄραντες ναυσὶ...

ἔπλεον... πολεμήσοντες/άνταναγαγόμενοι καὶ παραταξάμενοι) για να τονιστεί η αναλογία των προετοιμασιών, θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για το «τυπικό», τα προκαταρκτικά, της πολεμικής αναμέτρησης. Αντιθέτως η ίδια η «μάχη» και το αποτέλεσμα της δίνονται με θαυμαστή οικονομία λόγου: «**έναυμάχησαν· καὶ ἐνίκησαν οἱ Κερκυραῖοι παρὰ πολὺ**» που συμπληρώνεται με το «**τῆ αὐτῆ ἡμέρα ξυνέβη παραστήσασθαι...**». Κλείνει έτσι ένας κύκλος (από την «ἵκετεία» των Επιδαμνίων, τις διπλωματικές ενέργειες, τις διαβουλεύσεις, τις διακηρύξεις, τις πολεμικές προετοιμασίες, στη ναυμαχία της Λευκίμμης και την παράδοση της Επιδάμνου).

Η χρήση των σχημάτων λόγου, η επιλογή του λεξιλογίου, η δομή του κεφαλαίου υπηρετούν την ακρίβεια που απαιτεί η εξιστόρηση ενός πολεμικού γεγονότος αλλά και ἔμμεσα υπογραμμίζουν το αβέβαιο των ανθρωπίνων σχεδίων και προσδοκιών και τη συμμετοχή του τυχαίου και απρόβλεπτου παράγοντος στην ιστορική εξέλιξη. Αλλωστε στο Θουκυδίδη η τέχνη του λόγου και η μεθοδική εξιστόρηση των πραγμάτων συνδυάζονται, ιδίως όταν επικεντρώνονται στα ανθρώπινα πάθη.

Κεφ. 30

Στο Κεφάλαιο 30 περιγράφεται η δράση του Κερκυραϊκού στόλου μετά τη ναυμαχία της Λευκίμμης.

30.2-3 ήσσημένοι

Η τιμωρία των συμμάχων της Κορίνθου ήταν συνέπεια της απόλυτης κυριαρχίας της Κέρκυρας στο Ιόνιο, μετά την ήττα και την αποχώρηση του Κορινθιακού στόλου.

ἔς Λευκάδα... γῆς ἔτεμον καὶ Κυλλήνην...

ἐνέπηρσαν... τοὺς... ξυμμάχους... ἔφθειρον

Η δράση του Κερκυραϊκού στόλου δεν ακολουθεί οργανωμένο σχέδιο και φαίνεται ότι η Κέρκυρα δεν φρόντισε να εκμεταλλευτεί τη νίκη της, ούτε να προετοιμαστεί για ενδεχόμενη νέα σύγκρουση με τους Κορινθίους.

Περιορίστηκε στην «εκδίκηση» και την παρενόχληση των συμμάχων της Κορίνθου.

ἐπεὶ οἱ ξύμμαχοι ἐπόνουν

Η «επιστροφή» των Κορινθίων στο Άκτιο και το Χειμέριον γίνεται με καθυστέρηση και με πίεση των συμμάχων που υποφέρουν από την κυριαρχία της Κέρκυρας σε θαλάσσια περιοχή που είναι και εμπορικός δρόμος προς τα Βόρεια και Δυτικά. Η παρουσία τους όμως είναι αρκετή για να περιορίσει τον Κερκυραϊκό στόλο στη Λευκίμμη. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι Κερκυραίοι, μολονότι νικητές και με ισχυρό ναυτικό, αποφεύγουν μια νέα σύρραξη με την Κόρινθο και τηρούν αμυντική τακτική.

ερωτήσεις - ασκήσεις

Κεφ. 29

1. Χρησιμοποιώντας φράσεις και προτάσεις του κειμένου να καταγράψετε: α) την πρώτη ενέργεια των Κορινθίων, μετά την αποτυχία των διαπραγματεύσεων με την Κέρκυρα, β) τις ενέργειες των Κερκυραίων.

2. ἄραντες (αἴρω = υψώνω στον αέρα): να βρείτε τις ή τη σημασία των παρακάτω, ομόρριζων του ρήματος αἴρω, λέξεων και να σχηματίσετε προτάσεις με αυτές:

ἄρδην

μετέωρος

αἰώρα

ἄρσις (άρση)

ἔπαρσις (έπαρση)

ἔξαρσις (έξαρση)

3. Να μεταγράψετε στα αρχαία ελληνικά τις παρακάτω προτάσεις, χρησιμοποιώντας μόνο λέξεις του κειμένου.

—Όταν τα πλοία των Κορινθίων επανδρώθηκαν, ξεκίνησαν το θαλάσσιο ταξίδι για την Επίδαμνο. Αρχηγοί των πλοίων και του πεζικού ήταν ο Αριστεύς και ο Αρχέτιμος.

—Εκεί που είναι το ιερό του Απόλλωνα, έστειλαν οι Κερκυραίοι κήρυκα για να αποτρέψει τους Κορινθίους από το να πλεύσουν εναντίον τους.

Κεφ. 30

4. Με ποιους όρους παραδόθηκε η Επίδαμνος στους Κερκυραίους που την πολιορκούσαν;

5. α. Να περιγράψετε τη δράση του Κερκυραϊκού στόλου, μετά τη ναυμαχία της Λευκίμμης, μεταφράζοντας στη ΝΕ τα ΡΣ: πλεύσαντες, ἔτεμον (γῆς), ἐνέπρησαν, ἐπιπλέοντες ἔφθειρον.

β. Να μεταφέρετε τα ΡΣ στον ενικό αριθμό (στο ίδιο πρόσωπο/πτύση).

6. Να σημειώσετε με Χ το τετράγωνο το οποίο αντιστοιχεί στη σωστή ή λανθασμένη πρόταση και να μεταφράσετε στη ΝΕ τις προτάσεις.

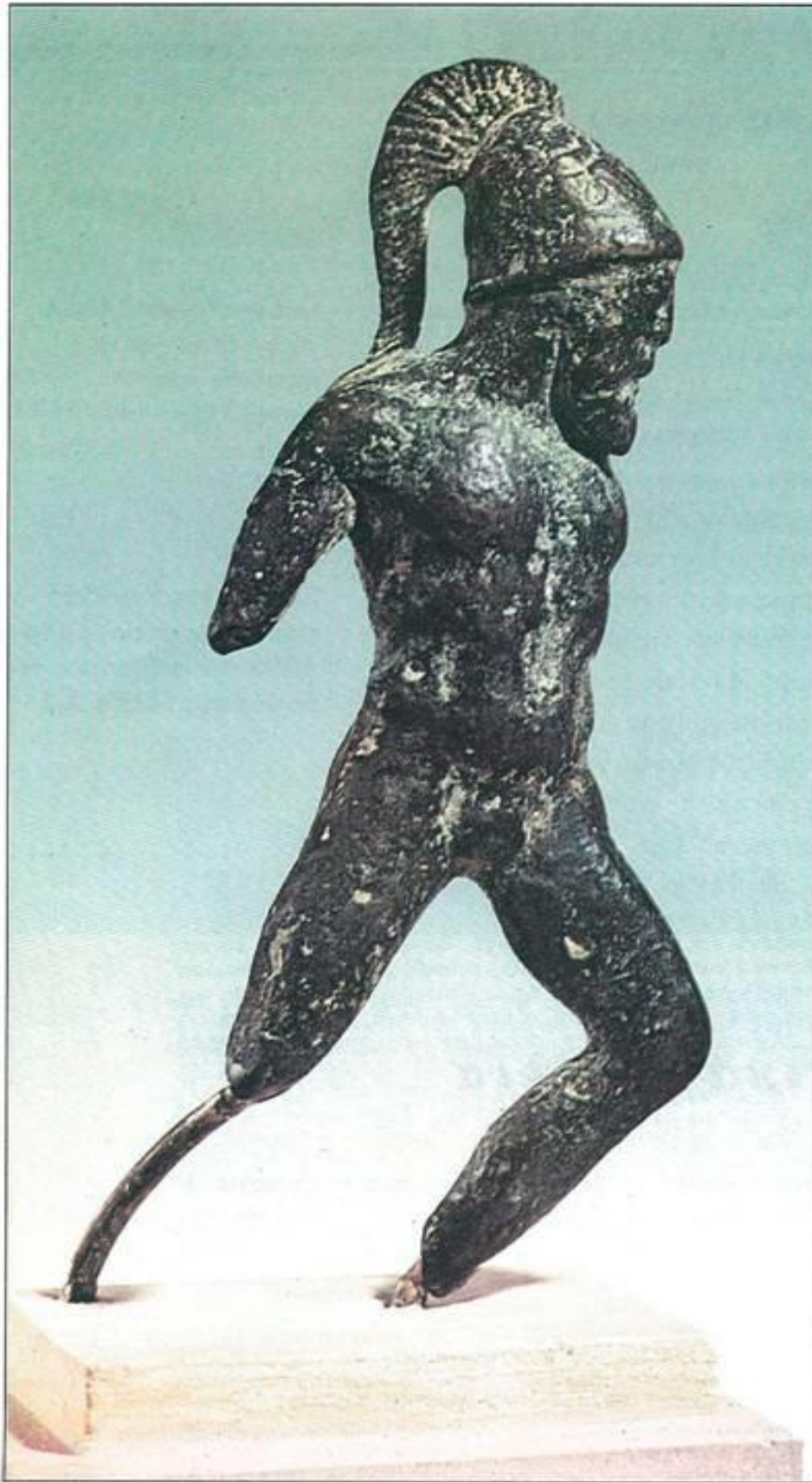
ΣΩΣΤΟ ΛΑΘΟΣ

— Κερκυραῖοι ἀπέκτειναν οὓς ἔλαβον Κορινθίους, μετὰ τὴν ναυμαχίαν.	☐	☐
— Οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐκράτουν τῆς θαλάσσης.	☐	☐
— Κερκυραῖοι Κυλλήνην ἐνέπρησαν, ὅτι ναῦς καὶ χρήματα παρέσχον Ἡλεῖοι Κορινθίοις.	☐	☐
— Κορίνθιοι ναῦς καὶ στρατιὰν ἔπεμψαν, ἐπεὶ σφῶν οἱ ξύμμαχοι ἐπόνουν.	☐	☐

Θέματα για συζήτηση

Η Κέρκυρα, και πριν και μετά τη ναυμαχία της Λευκίμμης, δείχνει διαλλακτική στάση απέναντι στην Κόρινθο, όχι όμως και στους συμμάχους της. Να εντοπίσετε τα σχετικά χωρία στο Κεφ. 29-30 και να συζητήσετε τις πιθανές αιτίες αυτής της διαφοροποίησης, αφού λάβετε υπόψη και τη δημηγορία των Κερκυραίων (Κεφ. 32.5).

Κερκυραίος πολεμιστής (Εκδοτική Αθηνών)

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 31

Κείμενο

Οι Κορίνθιοι ετοιμάζουν ισχυρό στόλο για να επιτεθούν στους Κερκυραίους

[1] Τὸν δ' ἐνιαυτὸν πάντα τὸν μετὰ τὴν ναυμαχίαν καὶ τὸν ὕστερον οἱ Κορίνθιοι ὀργῆ φέροντες τὸν πρὸς Κερκυραίους πόλεμον ἐναυπηγοῦντο καὶ παρεσκευάζοντο τὰ κράτιστα νεῶν στόλον, ἕκ τε αὐτῆς Πελοποννήσου ἀγείροντες καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἐρέτας, μισθῶ πείθοντες.

Κέρκυρα και Κόρινθος στέλνουν πρεσβευτές στην Αθήνα για να ζητήσουν τη βοήθειά της (433 π.Χ.)

[2] Πυνθανόμενοι δὲ οἱ Κερκυραῖοι τὴν παρασκευὴν αὐτῶν ἐφοβοῦντο, καί (ἦσαν γὰρ οὐδενὸς Ἑλλήνων ἐνσπονδοὶ οὐδὲ ἐσεγράψαντο ἑαυτοὺς οὔτε ἐς τὰς Ἀθηναίων σπονδὰς οὔτε ἐς τὰς Λακεδαιμονίων) ἔδοξεν αὐτοῖς ἐλθοῦσιν ὡς τοὺς Ἀθηναίους συμμάχους γενέσθαι καὶ ὠφελίαν τινὰ πειρᾶσθαι ἀπ' αὐτῶν

[3] εὐρίσκεσθαι. Οἱ δὲ Κορίνθιοι πυθόμενοι ταῦτα ἦλθον καὶ αὐτοὶ ἐς τὰς Ἀθήνας πρεσβευσόμενοι, ὅπως μὴ σφίσι πρὸς τῷ Κερκυραίων ναυτικῷ καὶ τὸ αὐτῶν προσγενόμενον ἐμπόδιον γένηται θέσθαι τὸν

[4] πόλεμον ἧ βούλονται. Καταστάσης δὲ ἐκκλησίας ἐς ἀντιλογίαν ἦλθον, καὶ οἱ μὲν Κερκυραῖοι ἔλεξαν τοιάδε.

γλωσσικά σχόλια

τὰ κράτιστα (επιρρηματική χρήση) = με όλες τους τις δυνάμεις

στόλον· ὁ στόλος (στέλλω) = 1) παρασκευή, ετοιμασία για πόλεμο, εξοπλισμός 2) εκστρατεία, ταξίδι 3) αποστολή 4) συνοδεία

νεῶν στόλος = 5) ναυτική δύναμη

ἀγείροντες (ἀγείρω) = συγκεντρώνοντας, συναθροίζοντας

ἐρέτας (ὁ ἐρέτης) = κωπηλάτες

ἔνσπονδοι = σύμμαχοι

οὐδέ ἔσεγράψαντο ἑαυτοῦς = και δεν είχαν γίνει μέλη, δεν προσχώρησαν

σπονδᾶς· σπονδῆ = συμμαχία

ὡς τοὺς Ἀθηναίους· η (καταχρηστική) πρόθεση ὡς + αιτιατική δηλώνει τόπο = στην Αθήνα

πρεσβυσόμενοι (πρεσβεύομαι = 1) διαπραγματεύομαι 2) αποστέλλομαι ως πρεσβευτής) = για να διαπραγματευθούν

καὶ τὸ αὐτῶν προσγενόμενον (αὐτῶν = τῶν Ἀθηναίων) = σε περίπτωση που προστεθεί και το ναυτικό των Αθηναίων

προσγίγνομαι = προστίθεμαι

θέσθαι τὸν πόλεμον = να διεξαγάγουν τον πόλεμον

ἤ = ὅπως, με ὅποιο τρόπο

καταστάσης ἐκκλησίας = αφού κλήθηκε σε συνεδρίαση η εκκλησία του Δήμου

ἐς ἀντιλογίαν ἦλθον (ἀντιλογία = αντιπαράθεση λόγων) =μίλησαν ο ένας εναντίον του άλλου

ερμηνευτικά σχόλια

ὀργῇ φέροντες οἱ Κορίνθιοι

Η κατάληψη της Επιδάμνου και η αιχμαλωσία των Κορινθίων φρουρών και οικητόρων, η ήττα της Λευκίμμης, η «τιμωρία» των συμμαχικών πόλεων από τον Κερκυραϊκό στόλο, αποτελούσαν προσβολή του κύρους της Κορίνθου και ως μητρόπολης και ως ναυτικής δύναμης. Η «εκδίκηση» για τις δυσμενείς εντυπώσεις και την ταπείνωση, που προκάλεσε η πολεμική περιπέτεια με την Κέρκυρα, έγινε ο κύριος σκοπός της Κορίνθου. Στο «μίσος» (Κεφ. 25) προστέθηκε η οργή, δύο πάθη που οδήγησαν την Κόρινθο σ' έναν πολεμικό πυρετό.

ἀγείροντες... ἐρέτας μισθῶ πείθοντες
Την προσέλκυση ερετών και από πόλεις
συμμάχους της Αθήνας θα επικαλεσθούν —ως
εχθρική ενέργεια εκ μέρους των Κορινθίων—
και οι πρεσβευτές της Κέρκυρας στη δημηγορία
τους (Κεφ. 35. 3). Βεβαίως οι ερέτες πρόσφεραν
τις υπηρεσίες τους ως ιδιώτες, δεν
αποτελούσαν επίσημη στρατιωτική βοήθεια
των πόλεων τους προς την Κόρινθο. (Αυτό θα
ήταν αμφισβήτηση της Αθηναϊκής ηγεμονίας και
παραβίαση των Τριακονταετών σπονδών).

Οἱ Κερκυραῖοι... ἐφοβοῦντο

Η «ουδετερότητα» ήταν επικίνδυνη για τις
πόλεις-κράτη. Αυτό το αναγνωρίζουν οι
Κερκυραῖοι στην αρχή της δημηγορίας τους
(Κεφ. 32.4) και το υπογραμμίζει ο Θουκυδίδης
παρεμβαίνοντας διακριτικά στην αφήγηση (με
την εξήγηση που δίνει στην παρένθεση).

ἐς ἀντιλογίαν ἦλθον

Ο ίδιος ο Θουκυδίδης δηλώνει ότι οι δημηγορίες
του δεν αποτελούν —ούτε θα μπορούσαν να
αποτελέσουν— ακριβή καταγραφή των λόγων
που εκφωνήθηκαν από πολιτικές και
στρατιωτικές προσωπικότητες κατά τη διάρκεια
του Πελοποννησιακού πολέμου. Ο ίδιος τις
περιγράφει ως προσπάθεια να αποδοθεί όσο
γίνεται πιο πιστά το «πνεύμα» των λόγων,
ανάλογα με τον ομιλητή και την περίσταση.

Οἱ Κερκυραῖοι ἔλεξαν τοιάδε
Ο Θουκυδίδης υπήρξε ίσως αυτήκοος μάρτυς των δημηγοριών.

Ο Θουκυδίδης για τις δημηγορίες

Οι αγορεύσεις που εκφωνήθηκαν από διάφορα πρόσωπα, είτε στις παραμονές του πολέμου είτε κατά τη διάρκειά του, ήταν δύσκολο να αποδοθούν με ακρίβεια, τόσο εκείνες τις οποίες άκουσα ο ίδιος, όσο κι εκείνες που άλλοι είχαν ακούσει και μου τις ανακοίνωσαν. Γι' αυτό και τις έγραψα έχοντας υπόψη τι ήταν φυσικό να πουν οι ρήτορες που να αρμόζει καλύτερα στην περίπτωση και ακολουθώντας, όσο το δυνατόν, την γενική έννοια των όσων πραγματικά είπαν.

[Ιστορία, Βιβλίο 1. Κεφ. 22. Μετάφραση
Άγγελου Βλάχου]

ερωτήσεις - ασκήσεις

1. Να εξηγήσετε με βάση το κείμενο:
  - α. Τους λόγους της οργής των Κορινθίων.
  - β. Τους λόγους του φόβου των Κερκυραίων.
  - γ. Τους λόγους της πρεσβείας της Κορίνθου στην Αθήνα.
2. Οι ρηματικοί τύποι της πρώτης περιόδου να μεταφερθούν σε χρόνο αόριστο. Ποια θα ήταν η διαφορά στο νόημα;

3. Να ελέγξετε αν οι παρακάτω προτάσεις συμφωνούν νοηματικά με το κείμενο:
— Οι Κορίνθιοι οργίζονται με τους Κερκυραίους επειδή αυτοί δεν είχαν ενταχθεί στην Πελοποννησιακή συμμαχία.
— Οι Κορίνθιοι στρατολογούσαν κωπηλάτες προσφέροντας μισθό.
— Οι Κερκυραίοι ζητούν βοήθεια από τους Αθηναίους επειδή είναι σύμμαχοι τους.
— Οι Αθηναίοι συγκάλεσαν «εκκλησίαν» για να ακούσουν τους πρεσβευτές Κερκύρας και Κορίνθου.

4. α. Το ρήμα **στέλλω** σημαίνει:

α) ετοιμάζω για πόλεμο, εξοπλίζω

β) ντύνω

γ) στέλνω (κάποιον) σε εκστρατεία

δ) στέλνω (συνώνυμο στην ΑΕ -πέμπω)

Να εξετάσετε, αν οι παρακάτω παράγωγες και σύνθετες λέξεις διατηρούν στη ΝΕ τις σημασίες του ρήματος (στέλλω) ή διαφοροποιούνται:

στόλος, στολή, αποστολή, αποστολέας, επιστολή, καταστολή, περιστολή, απόστολος.

β. Το ρήμα **ἀγείρω** σημαίνει συγκεντρώνω, συναθροίζω (αντώνυμο στην ΑΕ: διαλύω).

Διατηρούν την ίδια σημασία στη ΝΕ οι σύνθετες και παράγωγες λέξεις: αγορά, ομήγυρη, πανηγύρι, συναγερμός;

Θέματα για συζήτηση

«Οι ίδιοι εμείς φροντίζουμε και τις ιδιωτικές μας υποθέσεις και τα δημόσια πράγματα... Μόνο εμείς θεωρούμε πως είναι όχι μόνον αδιάφορος αλλά και άχρηστος εκείνος που δεν ενδιαφέρεται για τα πολιτικά. Εμείς οι ίδιοι κρίνομε και αποφασίζομε για τα ζητήματά μας και θεωρούμε πως ο λόγος δεν βλάπτει το έργο. Αντίθετα, πιστεύομε πως βλαβερό είναι το να αποφασίζει κανείς χωρίς να έχει φωτιστεί». [Ιστορία, Βιβλίο 2. Κεφ. 40. Μετάφραση Άγγελου Βλάχου]

 Ο Αθηναίος πολιτικός Περικλής στον επιτάφιο λόγο για τους πρώτους νεκρούς του Πελοποννησιακού πολέμου είπε ότι οι Αθηναίοι ενδιαφέρονται εξίσου για τις ιδιωτικές και τις δημόσιες υποθέσεις, και ασχολούνται με τις ιδιωτικές τους υποθέσεις, χωρίς να αδιαφορούν για την πολιτική. Και μάλιστα πιστεύουν ότι πριν από κάθε πολιτική ενέργεια πρέπει να έχουν γίνει συζητήσεις που θα βοηθήσουν τον πολίτη να αποφασίσει σωστά. Να σχολιάσετε αυτή την άποψη.

 Να συζητήσετε: α) τα «υπέρ» και τα «κατά» της ουδετερότητας στις σχέσεις των κρατών και των ανθρώπων, β) τις πιθανότητες που έχει σήμερα ένα κράτος ή ένα άτομο να παραμείνει ουδέτερο απέναντι στα πολιτικά ή / και κοινωνικά δρώμενα του πλανήτη μας.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Δημηγορία Κερκυραίων (Κεφ. 32-36)

Εισαγωγή

Στόχος της δημηγορίας είναι να αποδείξει ότι μια συμμαχία μεταξύ Αθήνας-Κέρκυρας είναι και ωφέλιμη για την Αθήνα και δίκαιη και δεν αποτελεί παραβίαση των όρων της τριακονταετούς ειρήνης.

Οι Κερκυραίοι αρχίζουν τη δημηγορία τους με τις έννοιες δικαιοσύνη (δίκαιον), ευεργεσία, ευγνωμοσύνη (χάρις), συμφέρον (τά ξύμφορα), στις οποίες και θα στηρίξουν την επιχειρηματολογία τους:

— Υποστηρίζουν ότι η συμμαχία μαζί τους είναι στρατηγικά και πολιτικά συμφέρουσα για την Αθήνα, αφού θα της εξασφαλίσει την ευγνωμοσύνη της δεύτερης ναυτικής δύναμης στην Ελλάδα, την πρόθυμη και αμέριστη βοήθειά της σε περίπτωση πολέμου με την Πελοποννησιακή συμμαχία και επιπλέον, με τη σύναψη αυτής της συμμαχίας, δεν παραβιάζεται η Τριακονταετής ειρήνη.

— Καταγγέλλουν τις αδικίες που υπέστησαν από τους Κορινθίους και επιρρίπτουν σ' αυτούς την αποτυχία ειρηνικής λύσης στο θέμα της Επιδάμνου.

— Η δημηγορία αποτελείται από τον πρόλογο (Κεφ. 32), το κυρίως μέρος-επιχειρηματολογία (Κεφ. 33-36.2) και τον επίλογο (Κεφ. 36.3).

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφαλαίο 32

Μετάφραση

Οι Κερκυραίοι μετανοούν για την πολιτική ουδετερότητας

[1] «Η δικαιοσύνη απαιτεί. Αθηναίοι, εκείνοι που έρχονται να ζητήσουν βοήθεια, όπως ακριβώς συμβαίνει τώρα με μας —και μάλιστα χωρίς να έχει προηγηθεί μεγάλη ευεργεσία, ώστε η βοήθεια να αποτελεί οφειλόμενη ανταπόδοση— να αποδείξουν πρώτα ότι η βοήθεια, που θα προσφερθεί, θα είναι συμφέρουσα γι' αυτούς που την προσφέρουν ή τουλάχιστον δεν θα τους είναι επιζήμια και επιπλέον ότι θα τους εξασφαλίσει τη διαρκή ευγνωμοσύνη αυτών που θα τη δεχθούν. Αν δεν καταφέρουν να αποδείξουν αυτά, τότε ας μην οργίζονται για την αποτυχία τους.

[2] Οι Κερκυραίοι λοιπόν μας έστειλαν σε σας με την πεποίθηση ότι, μαζί με το αίτημα να γίνετε σύμμαχοι μας, θα είναι σε θέση να σας

[3] εγγυηθούν και αυτά ¹. Η τύχη βέβαια έφερε έτσι τα πράγματα ώστε η μέχρι τώρα πολιτική

---

1. Ότι δηλαδή και η συμμαχία θα είναι συμφέρουσα για τους Αθηναίους και την ευγνωμοσύνη των Κερκυραίων θα τους εξασφαλίσει.

μας και σε σας να φαίνεται παράλογη, αν λάβουμε υπόψη τις ανάγκες μας, αλλά και για μας τους ίδιους να είναι επιζήμια στην **[4]** παρούσα κατάσταση. Εμείς δηλαδή, που μέχρι τώρα δεν θελήσαμε ποτέ να συμμαχήσουμε με κανένα, ερχόμαστε σήμερα να ζητήσουμε από άλλους να γίνουν σύμμαχοι μας και, επιπλέον, είμαστε απομονωμένοι στον πόλεμο μας με τους Κορινθίους, εξαιτίας εκείνης της πολιτικής μας. Και κατέληξε να αποδεικνύεται τώρα αδυναμία και εσφαλμένη εκτίμηση των καταστάσεων εκείνο που προηγουμένως μας φαινόταν συνετή πολιτική, το να μη συμεριζόμαστε, δηλαδή, τους κινδύνους μιας συμμαχίας με ξένους και να μην ακολουθούμε αποφάσεις άλλων.

[5] Βεβαίως, στη ναυμαχία που έγινε, εμείς, μόνοι μας, νικήσαμε τους Κορινθίους. Επειδή όμως ετοιμάζονται να μας επιτεθούν συγκεντρώνοντας μεγάλο εκστρατευτικό σώμα από την Πελοπόννησο και την υπόλοιπη Ελλάδα, και εμείς διαπιστώνουμε αδυναμία να τους αντιμετωπίσουμε με επιτυχία μόνο με τις δικές μας δυνάμεις και επειδή, αν μας υποτάξουν, διατρέχουμε πολύ μεγάλο κίνδυνο, γι' αυτό αναγκαζόμαστε να ζητήσουμε βοήθεια

από σας, και από οποιονδήποτε άλλο, και γι' αυτό το λόγο ζητούμε να μας συγχωρεθεί η τόλμη μας να ενεργούμε αντίθετα με την προηγούμενη πολιτική μας, επειδή, δηλαδή, αυτή δεν οφειλόταν σε κακή πρόθεση αλλά σε κακό υπολογισμό.

ασκήσεις

1. Να συζητηθούν οι λόγοι που έκαναν τους Κερκυραίους πρώτα να ακολουθήσουν και στη συνέχεια να εγκαταλείψουν την πολιτική ουδετερότητας.
2. Να συζητηθεί η σκοπιμότητα της αναφοράς των Κερκυραίων στη ναυμαχία της Λευκίμμης.
3. Να σχολιαστεί η άποψη: «Από τον πρόλογο της δημηγορίας τους οι Κερκυραίοι αυτοπροσδιορίζονται ως αυτόρκεις πολίτες αλλά κακοί πολιτικοί».

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 33

Μετάφραση

Η συμμαχία με την Κέρκυρα είναι συμφέρουσα για την Αθήνα

[1] Και θα είναι για σας ευτυχής σύμπτωση η δική μας ανάγκη για βοήθεια, αν, βέβαια, σας πείσουν τα επιχειρήματά μας, για πολλούς λόγους. Πρώτον, διότι θα βοηθήσετε ανθρώπους που αδικούνται οι ίδιοι και όχι ανθρώπους που αδικούν άλλους. Έπειτα, αν δεχθείτε να γίνετε σύμμαχοι μας τώρα, που διατρέχουμε τον έσχατο κίνδυνο, θα κερδίσετε την ευγνωμοσύνη μας, που θα εκδηλωθεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να μείνει στη μνήμη σας για πολύ καιρό. Επιπλέον, είμαστε η μεγαλύτερη, μετά από σας, ναυτική δύναμη.

[2] Σκεφθείτε, λοιπόν, πόσο σπάνια παρουσιάζεται τέτοια συγκυρία, που να είναι ευνοϊκή για σας και συγχρόνως να προξενεί μεγάλη θλίψη στους αντιπάλους σας: μια δύναμη, στην οποία εσείς θα προσφέρατε πολλά χρήματα και θα αισθανόσασταν ευγνωμοσύνη, αν γινόταν σύμμαχος σας. αυτή η ίδια δύναμη έρχεται σε σας, με δική της πρωτοβουλία, και προσφέρει τη συμμαχία της, χωρίς να σας δημιουργεί κινδύνους και χωρίς δαπάνη χρημάτων. Και, επιπλέον, ενισχύει τη φήμη της μεγαλοψυχίας σας στη σκέψη των πολλών, εξασφαλίζει την ευγνωμοσύνη εκείνων

που θα βοηθήσετε και αυξάνει τη δική σας στρατιωτική ισχύ. Τέτοια συγκυρία σε λίγους παρουσιάστηκε στο πέρασμα του χρόνου και λίγοι είναι εκείνοι που ζητούν συμμαχία αλλά και έρχονται σ' εκείνους, με τους οποίους θέλουν να γίνουν σύμμαχοι, προσφέροντας ασφάλεια και τιμή όχι μικρότερη απ' αυτήν που θα πάρουν.

[3] Όσο για τον πόλεμο, στον οποίο θα είμαστε χρήσιμοι, αν κάποιος απο σας νομίζει ότι δεν θα γίνει, σφάλλει στην κρίση του, αφού δεν καταλαβαίνει ότι οι Λακεδαιμόνιοι επιθυμούν τον πόλεμο, επειδή σας φοβούνται, ότι οι Κορίνθιοι έχουν μεγάλη επιρροή σ' αυτούς και είναι εχθροί σας και ότι επιδιώκουν να υποτάξουν εμάς τώρα και να επιτεθούν σε σας αργότερα, για να μη συμπαραταχθούμε εναντίον τους, λόγω του κοινού μας μίσους προς αυτούς, πριν προλάβουν να επιτύχουν δύο στόχους: ή να μας καταστρέψουν ή να ισχυροποιηθούν οι ίδιοι¹.

[4] Επομένως από μας εξαρτάται να τους προκαταλάβουμε, εμείς προσφέροντας, εσείς δεχόμενοι τη συμμαχία, και να φροντίσουμε πρώτοι να τους βλάψουμε παρά να

---

1. Αν οι Κερκυραίοι πολεμήσουν μόνοι, θα ηττηθούν και επομένως οι Κορίνθιοι θα γίνουν πιο ισχυροί, αφού στο δικό τους στόλο θα προσθέσουν και το στόλο των ηττημένων Κερκυραίων.

σκεφτόμαστε, αφού θα μας έχουν ήδη βλάψει εκείνοι, την ανταπόδοση.

ασκήσεις

- 1. Να σχολιαστεί η ηθική και στρατιωτική βάση της επιχειρηματολογίας των Κερκυραίων.**
- 2. Να επιβεβαιωθεί από το κείμενο η άποψη ότι οι Κερκυραίοι προβάλλουν την προτεινόμενη στους Αθηναίους συμμαχία ως ισότιμο «δοῦναι καὶ λαβεῖν».**

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 34

Μετάφραση

Οι Κερκυραίοι θεωρούν ότι έχουν διαλυθεί οι δεσμοί τους με την Κόρινθο, επειδή οι Κορίνθιοι τους αδίκησαν

[1] Κι αν ισχυρίζονται ότι δεν είναι δίκαιο να συμμαχήσετε με δικούς τους αποίκους, ας μάθουν ότι κάθε αποικία, αν έχει καλή μεταχείριση, τιμά τη μητρόπολή της, αν όμως αδικείται αποξενώνεται. Διότι οι άποικοι δεν αποστέλλονται για να γίνουν δούλοι αλλά αποστέλλονται ως ισότιμοι μ' εκείνους που παραμένουν στη μητρόπολη¹.

[2] Ως προς το ότι μας αδικούν, δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία. Διότι, όταν τους προσκαλέσαμε σε διαιτησία για το θέμα της Επιδάμνου, προτίμησαν τον πόλεμο ως μέσο επίλυσης των διαφορών μας παρά την αμερόληπτη δικαιοσύνη.

[3] Και αυτά που κάνουν σε μας, τους συγγενείς τους, ας είναι για σας απόδειξη ώστε να μη σας εξαπατήσουν και να μην υποκύψετε στις

---

1. ἐπὶ τῷ ὁμοίῳ τοῖς λειπομένοις εἶναι. Δες και κεφ. 27.1.

επιθυμίες τους, όταν ευθέως σας παρακαλούν. Διότι εκείνος είναι πιο ασφαλής στη ζωή του, όποιος, δηλαδή, μετανιώνει ελάχιστα για ευεργεσίες που έκανε στους εχθρούς του.

ασκήσεις

1. Να εξετάσετε αν ανταποκρίνεται στην αλήθεια (με βάση τα Κεφ. 25-30) ο ισχυρισμός των Κερκυραίων ότι η Κόρινθος, ως μητρόπολη, τους αδικεί.
2. Να συζητήσετε την άποψη ότι η «ευεργεσία» προς τους εχθρούς, υπονομεύει την ασφάλεια μιας χώρας.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 35

Μετάφραση

Συμμαχία Αθηναίων και Κερκυραίων δεν παραβιάζει την τριακονταετή Ειρήνη

[1] Ούτε όμως θα παραβείτε τις συνθήκες ειρήνης με τους Λακεδαιμονίους, αν δεχθείτε τις προτάσεις μας, αφού εμείς δεν είμαστε

[2] σύμμαχοι κανενός. Αναφέρεται, δηλαδή, σ' αυτές ότι, όποια ελληνική πόλη δεν είναι σύμμαχος κανενός, έχει τη δυνατότητα να

[3] ενταχθεί σε όποια συμμαχία θέλει. Και βέβαια θα ήταν αδιανόητο εκείνοι να μπορούν να ναυτολογούν άνδρες για τα πλοία τους από τους συμμάχους τους, και ακόμα και από την υπόλοιπη Ελλάδα, και μάλιστα από δικούς σας υπηκόους, ενώ εμάς να θέλουν να εμποδίσουν και από το να συμμαχήσουμε μαζί σας και από το να βοηθηθούμε ενδεχομένως από άλλους και, σαν να μη φτάνει αυτό, να θεωρήσουν αδίκημα το να δεχθείτε αυτά που σας ζητάμε, αν σας πείσουμε.

[4] Βέβαια πολύ περισσότερο αδικημένοι θα είμαστε εμείς, αν δεν σας πείσουμε. Διότι θα απορρίψετε τη συμμαχία μας, αν και βρισκόμαστε σε κίνδυνο, και μάλιστα χωρίς να είμαστε εχθροί σας, ενώ αυτούς, όχι μόνο δεν

θα εμποδίσετε, μολονότι είναι εχθροί και επιτιθέμενοι, αλλά και θα τους επιτρέψετε να πάρουν ενισχύσεις από τη δική σας ηγεμονία. Αυτό δεν είναι δικαιοσύνη, αλλά ή και σ' εκείνους δεν θα επιτρέπτετε να προσλαμβάνουν μισθοφόρους από τους συμμάχους σας ή και σε μας θα στείλετε βοήθεια, ανάλογα με το πόσο θα σας πείσουμε, και ακόμα καλύτερα θα είναι να μας δεχτείτε ως συμμάχους και να μας βοηθήσετε φανερά.

[5] Σας αποδεικνύουμε, λοιπόν, όπως και στην αρχή του λόγου μας δηλώσαμε, ότι είναι πολλά τα πλεονεκτήματα της συμμαχίας μαζί μας και το σπουδαιότερο, οι ίδιοι άνθρωποι είναι κοινοί εχθροί μας (και αυτό αποτελεί την ασφαλέστερη εγγύηση σταθερής συμμαχίας) και δεν είναι αδύναμοι αλλά, αντιθέτως, είναι ικανοί να βλάψουν, όσους τους εγκατέλειψαν¹. Και βέβαια, όταν σας προσφέρεται ναυτική συμμαχία, όχι ηπειρωτική, η απόρριψή της δεν έχει την ίδια σημασία, θα σας λέγαμε μάλιστα να μην επιτρέπτετε σε κανένα να έχει πλοία, αν

---

1. Η Κέρκυρα έχει διακόψει τους δεσμούς αποικίας-μητρόπολης με την Κόρινθο. Δες και κεφ. 25.3-4 και κεφ. 38 (δημηγορία Κορινθίων).

αυτό σας είναι δυνατόν, αλλιώς να κάνετε φίλους σας εκείνους που έχουν ισχυρό ναυτικό.

ασκήσεις

1. Να προσδιορίσετε τις θεματικές ενότητες του κεφαλαίου και να παρουσιάσετε τις αντιθέσεις στη συμπεριφορά Κερκυραίων-Κορινθίων, όπως περιγράφονται από τους Κερκυραίους.
2. Να σχολιάσετε, έχοντας υπόψη και το κεφάλαιο 33.2, τη λογική και το ύφος της παρουσίασης των επιχειρημάτων των Κερκυραίων.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 36

Μετάφραση

Απόρριψη της συμμαχίας από την Αθήνα σημαίνει υποταγή της Κέρκυρας στην Κόρινθο και ενδυνάμωση της Πελοποννησιακής Συμμαχίας.

[1] Και σε όποιον φαίνονται αυτά συμφέροντα στα λόγια αλλά φοβάται μήπως εξαιτίας τους παραβιάσει τις συνθήκες, αν πεισθεί, ας καταλάβει ότι αυτό που φοβάται, επειδή θα

στηρίζεται στη δύναμη¹ θα τρομάζει περισσότερο τους εχθρούς, ενώ αυτό που του δίνει θάρρος², επειδή δεν θα στηρίζεται στη δύναμη, αν δεν μας δεχθεί σε συμμαχία, και επειδή οι εχθροί θα είναι ισχυροί, θα τους προξενεί λιγότερο φόβο. Και ας καταλάβει ακόμα ότι τώρα δεν αποφασίζει τόσο για την Κέρκυρα όσο για την Αθήνα και ότι δεν παίρνει τις καλύτερες αποφάσεις γι' αυτήν, όταν για τον μελλοντικό και σχεδόν επικείμενο πόλεμο, αναλογιζόμενος το άμεσο συμφέρον, διστάζει να συνάψει συμμαχία με χώρα, η οποία, στις κρίσιμες καταστάσεις, γίνεται και φιλική και **[2]** εχθρική³. Διότι βρίσκεται σε καλή θέση για τη ναυσιπλοΐα και προς την Ιταλία και προς τη Σικελία, ώστε και από κει να μην αφήνει να έρχονται πλοία για να βοηθήσουν τους Πελοποννησίους, και να διευκολύνει τη μετάβαση πλοίων από εδώ προς τα εκεί, και από άλλες απόψεις παρέχει πολλά **[3]** πλεονεκτήματα. Αλλά μια συντομότατη

---

1. Η δύναμη θα στηρίζεται στη συμμαχία με τους Κερκυραίους.

2. Δηλαδή η διατήρηση της Τριακονταετούς ειρήνης.

3. Και επομένως μπορεί να βλάψει τους αντιπάλους της και να ωφελήσει τους συμμάχους της, όταν το καλούν οι περιστάσεις

υπενθύμιση των επιχειρημάτων μας, και των γενικών και των μερικών, αυτή θα σας έπειθε να μη μας εγκαταλείψετε. Στην Ελλάδα, δηλαδή, υπάρχουν μόνο τρεις άξιες λόγου ναυτικές δυνάμεις, η δική σας, η δική μας και των Κορινθίων. Απ' αυτές, λοιπόν, αν επιτρέψετε να συνενωθούν οι δύο, εφόσον οι Κορίνθιοι θα μας έχουν υποτάξει, θα ναυμαχήσετε ταυτόχρονα και με τους Κερκυραίους και με τους Πελοποννησίους, αν όμως συμμαχήσετε μαζί μας θα μπορείτε να αγωνιστείτε εναντίον τους με περισσότερα πλοία, τα δικά μας και τα δικά [4] σας». Αυτά είπαν οι Κερκυραίοι. Και μετά απ' αυτούς οι Κορίνθιοι μίλησαν μ' αυτά τα λόγια.

[Μετάφραση Κεφ. 32-36: Κική Διαλησμά]

ασκήσεις

1. Στον επίλογο της δημηγορίας τους οι Κερκυραίοι εντοπίζουν τον, κατά την άποψή τους, ισχυρότερο ενδοιασμό των Αθηναίων σχετικά με τη σύναψη συμμαχίας μαζί τους:
  - α) Ποιος είναι αυτός ο ενδοιασμός; Είναι δικαιολογημένος;
  - β) Με ποια επιχειρήματα προσπαθούν οι Κερκυραίοι να τον αναιρέσουν;
  - γ) Ποια εικόνα της Κέρκυρας, ως στρατιωτικής δύναμης, δημιουργούν τα επιχειρήματα αυτά; Να τη συγκρίνετε με την εικόνα της Κέρκυρας,

όπως παρουσιάζεται στα Κεφ. 32, 33,35 της δημηγορίας.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Δημηγορία Κορινθίων (Κεφ. 37-43)

Εισαγωγή

Σε αντίθεση με τη δημηγορία των Κερκυραίων, η οποία στηρίζεται στη λογική και προβάλλει τα οφέλη για την Αθήνα από τη συμμαχία της με την Κέρκυρα, η δημηγορία των Κορινθίων χαρακτηρίζεται κυρίως από αντι-Κερκυραϊκό μένος και τα επιχειρήματά της στηρίζονται στις έννοιες του δικαίου και της ευεργεσίας/ανταπόδοσης, δηλαδή στα «δέοντα» και όχι στα «συμφέροντα» για τους Αθηναίους.

Οι Κορίνθιοι στη δημηγορία τους:

—Αναιρούν τις κατηγορίες των Κερκυραίων εναντίον τους.

—Κατηγορούν τους Κερκυραίους για περιφρόνηση προς τη μητρόπολή τους, αλαζονική συμπεριφορά και ιδιοτέλεια.

—Υπενθυμίζουν στους Αθηναίους ότι σε δύο περιπτώσεις που είχαν προβλήματα, με την αποικία τους στη Σάμο και με την Αίγινα, οι Κορίνθιοι τους βοήθησαν και ότι συμμαχία με την Κέρκυρα θα οδηγήσει σε διάλυση της Τριακονταετούς Ειρήνης.

Η δημηγορία αποτελείται από τον πρόλογο (Κεφ. 37.1), το κυρίως μέρος-επιχειρηματολογία (Κεφ. 37.2-42) και τον επίλογο (Κεφ. 43).

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 37

Μετάφραση

Η ουδετερότητα της Κέρκυρας ήταν πρόσχημα που συγκάλυπτε τις αδικίες της.

[1] «Επειδή αυτοί εδώ οι Κερκυραίοι σας μίλησαν όχι μόνο για το θέμα της συμμαχίας αλλά και για το ότι εμείς τους αδικούμε και χωρίς λόγο τους πολεμούμε, είναι ανάγκη και μεις να αναφερθούμε πρώτα σ' αυτές τις δύο κατηγορίες και στη συνέχεια να αναπτύξουμε τις απόψεις μας, ώστε και σεις να έχετε εκ των προτέρων πιο σταθερή γνώση των όσων σας ζητάμε και να μην απορρίψετε τις απαιτήσεις τους χωρίς βάσιμα επιχειρήματα.

[2] Ισχυρίζονται οι Κερκυραίοι ότι από σωφροσύνη δεν συμμαχησαν με κανέναν ως τώρα. Στην πραγματικότητα πολιτεύτηκαν μ' αυτόν τον τρόπο με κίνητρο τη διάπραξη ανομιών και όχι την αρετή, επειδή δεν ήθελαν κανένα σύμμαχο ως μάρτυρα των αδικημάτων τους ούτε ήθελαν να καταφρονούνται, αν

ζητούσαν από τους συμμάχους τους βοήθεια¹
[3] Βέβαια η γεωγραφική θέση της πόλης τους και τους παρέχει αυτάρκεια και κάνει τους ίδιους κριτές των αδικημάτων τους προς τους άλλους, ενώ αυτό δεν θα συνέβαινε αν υπήρχαν συμμαχικές δεσμεύσεις², επειδή αν και οι ίδιοι σε ελάχιστες περιπτώσεις καταπλέουν σε γειτονικά λιμάνια, δέχονται πάρα πολύ συχνά στα δικά τους λιμάνια άλλους που αναγκαστικά **[4]** προσορμίζονται εκεί. Έτσι, ευσχήμως, προφασίζονται ότι δεν συνάπτουν συμμαχίες όχι για να μην υποχρεώνονται να γίνονται συνένοχοι σε αδικίες εναντίον άλλων αλλά για να αδικούν οι ίδιοι, χωρίς μάρτυρες, και για να χρησιμοποιούν βία, όπου υπερισχύουν, να αποκτούν άδικα περισσότερα κέρδη, όπου δεν γίνονται αντιληπτοί και να συμπεριφέρονται αναίσχυντα, στην περίπτωση που αποκομίσουν κάποιο σημαντικό κέρδος. **[5]** Αλλά αν ήταν ενάρετοι άνθρωποι, όπως ισχυρίζονται, όσο πιο εξασφαλισμένοι από

---

1. Οι σύμμαχοι, που θα πρόσφεραν τη βοήθεια τους, θα έβλεπαν τις ανομίες των Κερκυραίων και θα τους περιφρονούσαν γι' αυτές.

2. Αν η Κέρκυρα ανήκε σε συμμαχία, θα είχαν δικαίωμα να δικάζουν τις διαφορές και τα άλλα μέλη της συμμαχίας.

επιθέσεις γειτονικών πόλεων ήταν, τόσο μεγαλύτερη δυνατότητα είχαν να αποδείξουν την αρετή τους, εφαρμόζοντας οι ίδιοι το δίκαιο και αποδεχόμενοι τα δίκαια των άλλων.

ασκήσεις

Σε ποιο επιχείρημα των Κερκυραίων αναφέρονται οι Κορίνθιοι; Ποιο είναι το δικό τους αντεπιχείρημα;

Να εξετάσετε την αποδεικτική ισχύ των λόγων των Κορινθίων στο κεφ. 37.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφαλαίο 38

Μετάφραση

Οι Κερκυραίοι περιφρονούν τη μητρόπολη Κόρινθο και καταλαμβάνουν την Επίδαμνο, που είναι αποικία της

[1] Δεν συμπεριφέρονται όμως ως ενάρετοι ούτε απέναντι στους άλλους ούτε απέναντι σε μας και ενώ είναι άποικοι μας, ήταν πάντοτε αποξενωμένοι και τώρα μας πολεμούν

ισχυριζόμενοι ότι δεν στάλθηκαν ως άποικοι για

[2] να έχουν κακή μεταχείριση. Αλλά και μεις απαντάμε ότι δεν ιδρύσαμε αποικία για να μας περιφρονεί αλλά για να μας θεωρεί ηγεμόνες και να μας αποδίδει τις καθιερωμένες τιμές.

[3] Άλλωστε οι άλλες μας αποικίες μάς τιμούν και μάλιστα είμαστε αγαπητοί στους αποίκους

[4] μας. Είναι επομένως προφανές ότι, αν είμαστε αρεστοί στους περισσότερους, δεν είναι δυνατόν να έχουν δίκιο αυτοί, που είναι οι μόνοι δυσареστημένοι μαζί μας και ούτε θα εκστρατεύαμε εναντίον τους, παραβαίνοντας τα καθιερωμένα¹, εάν δεν ήμασταν θύματα μιας

---

1. Το ότι, δηλαδή, μητρόπολη και αποικία αλληλοβοηθούνται, και μάλιστα η μητρόπολη προστατεύει την αποικία.

πρωτοφανούς αδικίας.

[5] Εξάλλου θα ήταν σωστό, ακόμη και αν είχαμε άδικο, να υποχωρήσουν στην οργή μας, οπότε και μεις θα θεωρούσαμε ντροπή να χρησιμοποιήσουμε βία απέναντι στη δική τους ανεξικακία. Η αλαζονεία τους όμως και η αίσθηση της δύναμης που προέρχεται από τα πλούτη, τους έχουν κάνει να μας αδικήσουν σε πολλά και κατ' εξοχήν στο θέμα της Επιδάμνου, που είναι δική μας αποικία· όταν [η Επίδαμνος] υπέφερε δεν ήθελαν να τη βοηθήσουν και όταν ήλθαμε εμείς να τη βοηθήσουμε, αφού με τη βία την κυρίευσαν, τώρα την κατέχουν αυτοί.

ασκήσεις

1. Να εντοπίσετε το θεματικό κέντρο του κεφαλαίου και να συζητήσετε αν τα επιχειρήματα των Κορινθίων στηρίζονται στη λογική ή όχι.
2. Να συγκρίνετε τα όσα αναφέρονται για το ίδιο θέμα στο κεφ. 25, στο κεφ. 34 και στο κεφ. 38 και να εξετάσετε: α) αν έχουν δίκιο οι Κορίνθιοι ή οι Κερκυραίοι, β) ποιος από τους δύο υποστηρίζει πειστικότερα τις απόψεις του.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 39

Μετάφραση

Η διαιτησία που προτείνουν οι Κερκυραίοι είναι πρόφαση, αφού οι πράξεις τους είναι άδικες

[1] Και ισχυρίζονται βέβαια ότι ζήτησαν πρώτα να λυθεί η διαφορά μας με διαιτησία, η οποία όμως δεν έχει νόημα, αν τη ζητάει κάποιος από θέσεως ισχύος και εκ του ασφαλούς αλλά αν την επιδιώκει κάποιος, ο οποίος, πριν προσφύγει στο δικαστήριο, φροντίζει να υπάρχει αντιστοιχία ανάμεσα στα λόγια και τις πράξεις του.

[2] Αυτοί όμως, όχι πριν πολιορκήσουν την πόλη αλλά όταν κατάλαβαν ότι δεν θα ανεχθούμε κάτι τέτοιο, τότε πρόβαλαν το πρόσχημα της διαιτησίας. Και έχουν έλθει εδώ, όχι μόνο έχοντας οι ίδιοι παρανομήσει¹, αλλά και έχοντας τώρα την αξίωση, όχι να συμμαχήσετε εσείς μαζί τους αλλά να γίνετε συμμέτοχοι της παρανομίας τους και να τους δεχθείτε ως συμμάχους μολονότι είναι εχθροί μας.

---

1. Κυριεύοντας και κατέχοντας την Επίδαμνο.

[3] Έπρεπε αυτοί τότε να έλθουν σε σας, όταν, δηλαδή, δεν διέτρεχαν κανένα κίνδυνο και όχι τώρα, που εμείς έχουμε αδικηθεί και αυτοί κινδυνεύουν. Ούτε πρέπει εσείς να τους προσφέρετε τώρα βοήθεια, χωρίς άλλοτε να έχετε ωφεληθεί από τη δύναμή τους, ούτε πρέπει να κατηγορηθείτε από μας όμοια μ' εκείνους, χωρίς να έχετε συμμετοχή στις αδικίες τους. Μόνο αν από παλιά ήταν κοινή η ωφέλεια από τη δύναμή τους πρέπει να δεχθείτε να είναι κοινές και οι συνέπειες από τις πράξεις τους.

ασκήσεις

1. Ποια είναι η πολιτική των Κερκυραίων, στο θέμα της Επιδάμνου, και πώς την κρίνουν οι Κορίνθιοι;
2. Ποιες είναι οι συμβουλές των Κορινθίων προς τους Αθηναίους και πώς τις αιτιολογούν;

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 40

Μετάφραση

Οι Αθηναίοι οφείλουν να μη δεχθούν τη συμμαχία των Κερκυραίων αλλά να αφήσουν την Κόρινθο να τους τιμωρήσει. Το ίδιο έκαναν και οι Κορινθίοι όταν αποστάτησε η Σάμος.

[1] Έχει αποδειχθεί, λοιπόν, ότι εμείς ερχόμαστε με δίκαιες κατηγορίες και ότι αυτοί είναι οι άνθρωποι βίαιοι και πλεονέκτες. Τώρα πρέπει να καταλάβετε ότι δεν είναι δίκαιο να δεχθείτε τη

[2] συμμαχία τους. Αν, δηλαδή, δηλώνεται στις συνθήκες¹ ότι μια ουδέτερη πόλη έχει το δικαίωμα να συμμαχεί με όποιον θέλει, δεν αναφέρεται η συνθήκη σ' εκείνες τις πόλεις που προσέρχονται στη συμμαχία για να βλάψουν

---

1. Η τριακονταετής ειρήνη (Τριακοντούτεις σπονδαί) μεταξύ Αθηναϊκής Ηγεμονίας και Πελοποννησιακής Συμμαχίας. Η Κέρκυρα είναι μεν ουδέτερη αλλά, ως αποικία της Κορίνθου, ανήκει, κατά τους Κορινθίους, στη δικαιοδοσία τους, και, επομένως, στη σφαίρα επιρροής της Πελοποννησιακής Συμμαχίας.

άλλους αλλά σε όσες χρειάζονται ασφάλεια, χωρίς όμως να εγκαταλείπουν άλλη συμμαχία, και σε όσες δεν θα παρασύρουν σε πόλεμο, αντί για ειρήνη, εκείνους που τους δέχονται ως συμμάχους, αν βέβαια είναι αυτοί σώφρονες. Αυτό μπορεί να πάθετε τώρα εσείς, αν δεν σας πείσουμε.

[3] Δεν θα γίνετε, δηλαδή, βοηθοί μόνο αυτών εδώ αλλά και εχθροί δικοί μας, αντί της συνθήκης που τώρα μας συνδέει. Διότι θ' αναγκασθούμε, αν πάτε μαζί τους, να πολεμήσουμε και εσάς μαζί μ' αυτούς.

[4] Το δίκαιο, βέβαια, θα ήταν να μην υποστηρίξετε κανέναν από τους δυο μας, αλλιώς να κάνετε το αντίθετο απ' αυτό που σας ζητούν οι Κερκυραίοι, δηλαδή να έρθετε μαζί μας εναντίον τους (αφού με τους Κορινθίους έχετε συνθήκη ειρήνης, ενώ με τους Κερκυραίους δεν υπογράψατε ποτέ ούτε ανακωχή) και επιπλέον να μην καθιερώσετε τη συνήθεια να γίνονται δεκτοί σε μια συμμαχία όσοι αποστατούν από άλλη.

[5] Διότι ούτε και μεις, όταν αποστάτησαν οι Σάμιοι, ψηφίσαμε εναντίον σας, μολονότι οι ψήφοι των άλλων Πελοποννησίων ήταν διχασμένοι για το αν πρέπει να τους βοηθήσουμε ή όχι, και φανερά υποστηρίξαμε ότι ο καθένας έχει το δικαίωμα να τιμωρεί τους δικούς του συμμάχους.

[6] Αν, επομένως, βοηθήσετε, με το να δεχτείτε τη συμμαχία τους, αυτούς που διαπράττουν αδικία, θα υπάρξουν και κάποιοι δικοί σας σύμμαχοι, όχι ασήμαντοι, που θα έρθουν με το μέρος μας και έτσι θα καθιερώσετε μια τακτική, που θα βλάψει περισσότερο εσάς παρά εμάς.

Ασκήσεις

1. Να κατατάξετε κατά σειρά σπουδαιότητας τα επιχειρήματα των Κορινθίων και να δικαιολογήσετε την επιλογή σας.
2. Να συγκρίνετε τα όσα αναφέρουν για τη σχέση συμμαχίας-συνθηκών οι Κορίνθιοι με το κεφ. 35 της δημηγορίας των Κερκυραίων. Να παρατηρήσετε τις απόψεις που εκφράζουν, με αφορμή τον ίδιο όρο της συνθήκης, Κερκυραίοι και Κορίνθιοι.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 41

Μετάφραση

Οι Αθηναίοι οφείλουν να ανταποδώσουν στην Κόρινθο τη βοήθειά της στον πόλεμο κατά της Σάμου και της Αίγινας.

[1] Αυτά είναι τα επιχειρήματά μας, που στηρίζονται στο δίκαιο και είναι επαρκή σύμφωνα με τους νόμους των Ελλήνων, και θεωρούμε ότι πρέπει εσείς, στην παρούσα περίπτωση, επειδή δεν είμαστε εχθροί, ώστε να σας βλάψουμε αλλά ούτε και φίλοι, ώστε να σας εκμεταλλευτούμε¹ να ακούσετε τη συμβουλή μας και την αξίωσή μας να μας ανταποδώσετε

[2] αυτή τη χάρη. Όταν δηλαδή, κάποτε, πριν τους Μηδικούς πολέμους, δεν είχατε αρκετά πολεμικά πλοία για την άμυνά σας κατά της Αίγινας, πήρατε από τους Κορινθίους είκοσι πλοία και αυτή η ευεργεσία, και εκείνη με τους Σαμίους, το ότι, δηλαδή, εξαιτίας μας οι Πελοποννήσιοι δεν τους βοήθησαν, σας πρόσφερε τη νίκη στον πόλεμο με τους

---

1. Ζητώντας και άλλη χάρη, σε άλλη περίπτωση

Αιγινήτες και την τιμωρία των Σαμίων και αυτά έγιναν σε περιστάσεις κρίσιμες, κατά τις οποίες οι άνθρωποι, όταν ετοιμάζονται να επιτεθούν στους εχθρούς τους, δεν ενδιαφέρονται για **[3]** τίποτε άλλο εκτός από τη νίκη. Και θεωρούν φίλο αυτόν που τους προσφέρει βοήθεια, ακόμα και αν ήταν εχθρός προηγουμένως, και εχθρό αυτόν που τους αντιτίθεται, ακόμα και αν τύχει να είναι φίλος, επειδή και τα ίδια τους τα συμφέροντα παραμερίζουν εξαιτίας της επιθυμίας τους να νικήσουν εκείνη τη στιγμή.

ασκήσεις

1. Να εξηγήσετε για ποιο λόγο οι Κορίνθιοι δεν είναι ούτε εχθροί ούτε φίλοι των Αθηναίων.
2. Να εξετάσετε πώς αναφέρουν οι Κορίνθιοι την αποστασία των Σαμίων στο Κεφ. 40 και στο Κεφ. 41. Ποιος είναι ο στόχος τους σε κάθε περίπτωση;

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 42

Μετάφραση

Εκτός από την ευγνωμοσύνη προς τους Κορινθίους, είναι προς το συμφέρον των Αθηναίων να μη γίνουν εχθροί της Κορίνθου εξαιτίας της Κέρκυρας.

[1] Αυτά αφού σκεφθείτε και οι νεότεροι από σας τα μάθετε ρωτώντας τους μεγαλύτερους, ας θεωρήσετε ότι αξίζει να μας αντιμετωπίσετε με παρόμοιο τρόπο ¹ και ας μη νομίσετε ότι είναι βέβαια δίκαια αυτά που λέμε αλλά, τα συμφέροντά σας, σε περίπτωση πολέμου, είναι **[2]** διαφορετικά. Διότι το συμφέρον ακολουθεί κυρίως αυτόν που κάνει τα λιγότερα σφάλματα, και ένας μελλοντικός πόλεμος, με τον οποίο οι Κερκυραίοι σας εκφοβίζουν και έτσι σας προτρέπουν να μας αδικήσετε, δεν είναι ορατός, και δεν αξίζει, παρασυρμένοι από μια τέτοια πιθανότητα, να δημιουργήσετε από τώρα φανερή, και όχι μελλοντική, έχθρα προς τους Κορινθίους αλλά είναι πιο συνετό να απομακρύνετε την καχυποψία που προκλήθηκε

---

1. Ανταποδίδοντας μας, δηλαδή, την ευεργεσία με το να μη δεχτείτε τη συμμαχία των Κερκυραίων

[3] παλιότερα εξαιτίας των Μεγαρέων (διότι μια μεταγενέστερη ευεργεσία, αν γίνει την κατάλληλη στιγμή, ακόμη και αν είναι μικρή, μπορεί να εξαλείψει και τη μεγαλύτερη αδικία).

[4] Και ούτε να σας δελεάζει το γεγονός ότι οι Κερκυραίοι σας προσφέρουν ισχυρή ναυτική συμμαχία. Διότι σταθερότερη εγγύηση δύναμης είναι το να μην αδικείς εκείνους που είναι όμοιοι με σένα¹ παρά το να παρασυρθείς από τις δυνατότητες της στιγμής και να εκτεθείς σε κινδύνους για να αποκτήσεις περισσότερα.

ασκήσεις

1. Να εντοπίσετε, στα κεφ. 33, 35, 36 της δημηγορίας των Κερκυραίων, τα σημεία, στα οποία «απαντούν» οι Κορίνθιοι. Είναι πειστικές, κατά την άποψη σας, οι απαντήσεις τους;

2. Οι Κορίνθιοι θεωρούν την αναφορά των Κερκυραίων στο ισχυρό ναυτικό τους ως «δέλεαρ» για να κερδίσουν τη συμμαχία των Αθηναίων. Ποιο «δέλεαρ» προσφέρουν οι ίδιοι στους Αθηναίους για να απορρίψουν τη συμμαχία;

---

1. Οι Κορίνθιοι προβάλλουν το γεγονός ότι είναι κυρίαρχη πόλη, όπως η Αθήνα, όχι αποικία, όπως η Κέρκυρα

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 43

Μετάφραση

Οι Κορίνθιοι βρίσκονται στην ίδια θέση που είχαν βρεθεί οι Αθηναίοι με την αποστασία της Σάμου και ζητούν την ίδια συμπεριφορά.

[1] Εμείς, λοιπόν, επειδή βρισκόμαστε στην ίδια θέση μ' εκείνη την οποία διακηρύξαμε στη Σπάρτη, καθένας, δηλαδή, να τιμωρεί ο ίδιος τους δικούς του συμμάχους, έχουμε τώρα από σας την αξίωση να έχετε την ίδια στάση απέναντι μας και να μη μας βλάψετε με την απόφαση που θα ψηφίσετε, μολονότι

[2] ωφεληθήκατε από τη δική μας. Αντίθετα, να μας το ανταποδώσετε με τον ίδιο τρόπο, καλά γνωρίζοντας ότι τώρα ακριβώς είναι η περίπτωση ¹, κατά την οποία, εκείνος που θα μας βοηθήσει θα θεωρηθεί κατ' εξοχήν φίλος, ενώ εκείνος που θα μας εναντιωθεί θα θεωρηθεί εχθρός.

[3] Και αυτούς εδώ τους Κερκυραίους ούτε ως συμμάχους να δεχθείτε, αντίθετα προς την

---

1. Βρισκόμαστε, δηλαδή, σε σχέση με την Κέρκυρα, στην ίδια θέση που βρεθήκατε εσείς κατά την αποστασία της Σάμου.

επιθυμία μας, ούτε, μολονότι αδικούν, να τους [4] βοηθήσετε. Μ' αυτόν τον τρόπο και οι πράξεις σας θα είναι σύμφωνες με το δίκαιο και θα έχετε πάρει μια άριστη, για τα συμφέροντά σας, απόφαση».

[Μετάφραση Κεφ. 37-43: Κική Διαλησμά]

Ασκήσεις

1. Να καταγράψετε τα επιχειρήματα των Κερκυραίων και των Κορινθίων και να εξετάσετε: α) ποια απ' αυτά αναφέρονται στη λογική και το συμφέρον και ποια στο αίσθημα του δικαίου και του «δέοντος» των Αθηναίων, β) σε ποια απ' αυτά υπάρχει αντιστοιχία στις δημηγορίες (λόγος-αντιλογία).
2. Σε ποια απόφαση θα καταλήγατε εσείς, αν είχατε ακούσει αυτές τις δημηγορίες; (Η απόφαση των Αθηναίων δίνεται στο κεφ. 44).

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 44

Κείμενο

Οι Αθηναίοι αποφασίζουν «επιμαχία» με την Κέρκυρα

[1] Τοιαῦτα δὲ καὶ οἱ Κορίνθιοι εἶπον. Ἀθηναῖοι δὲ ἀκούσαντες ἀμφοτέρων, γενομένης καὶ δις ἐκκλησίας, τῇ μὲν προτέρα οὐχ ἤσσον τῶν Κορινθίων ἀπεδέξαντο τοὺς λόγους, ἐν δὲ τῇ ὑστεραία μετέγνωσαν Κερκυραίοις συμμαχίαν μὲν μὴ ποιήσασθαι ὥστε τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους νομίζειν (εἰ γὰρ ἐπὶ Κόρινθον ἐκέλευον σφίσιν οἱ Κερκυραῖοι συμπελεῖν, ἐλύοντ' ἂν αὐτοῖς αἱ πρὸς Πελοποννησίους σπονδαί), ἐπιμαχίαν δ' ἐποιήσαντο τῇ ἀλλήλων βοηθεῖν, ἐάν τις ἐπὶ Κέρκυραν ἴῃ ἢ Ἀθήνας ἢ **[2]** τοὺς τούτων συμμαχοὺς. Ἐδόκει γὰρ ὁ πρὸς Πελοποννησίους πόλεμος καὶ ὡς ἔσεσθαι αὐτοῖς, καὶ τὴν Κέρκυραν ἐβούλοντο μὴ προέσθαι τοῖς Κορινθίοις ναυτικὸν ἔχουσαν τοσοῦτον, συγκρούειν δὲ ὅτι μάλιστα αὐτοὺς ἀλλήλοις, ἵνα ἀσθενεστέροις οὖσιν, ἦν τι δέη, Κορινθίοις τε καὶ τοῖς ἄλλοις ναυτικὸν ἔχουσιν **[3]** ἐς πόλεμον καθιστῶνται. Ἄμα δὲ τῆς τε Ἰταλίας καὶ Σικελίας καλῶς ἐφαίνετο αὐτοῖς ἡ νῆσος ἐν παράπλω κεῖσθαι.

γλωσσικά σχόλια

οὐχ ἦσσαν (εννοείται: τῶν λόγων τῶν Κερκυραίων) **τῶν Κορινθίων ἀπεδέξαντο τοὺς λόγους** = αποδέχτηκαν μάλλον (περισσότερο) τα επιχειρήματα των Κορινθίων

μετέγνωσαν (μεταγιγνώσκω=μετανοώ)=
αλλάζοντας γνώμη αποφάσισαν

ὥστε= με τον όρο

ξυμπλεῖν (ξυμπλέω) **ἐπὶ Κόρινθον** = να πλεύσουν μαζί τους (με τους Κερκυραίους) εναντίον της Κορίνθου

ἐπιμαχίαν· ἐπιμαχία = αμυντική συμμαχία (Οι Αθηναίοι θα βοηθούσαν την Κέρκυρα αν δεχόταν επίθεση, όχι όμως στην περίπτωση που εκείνη έκανε την επίθεση)

τῇ ἀλλήλων βοηθεῖν = να αλληλοβοηθούνται οι πόλεις τους

καὶ ὥς (= οὕτως)= οπωσδήποτε (και χωρίς την αμυντική συμμαχία με την Κέρκυρα)

μὴ προέσθαι (προΐεμαι) = να μην αφήσουν, να μην εγκαταλείψουν

ξυγκρούειν (ξυγκρούω=συγκρούω) = να ωθούν σε πόλεμο (οι Αθηναίοι)

ὅτι μάλιστα = όσο το δυνατόν περισσότερο

ἦν τι δέη = αν παρουσιαζόταν ανάγκη

ἵνα... ἐς πόλεμον καθιστῶνται (καθίσταμαι ἐς πόλεμον) = για να πολεμήσουν, για να μπουν στον πόλεμο (οι Αθηναίοι)

καλῶς... ἐν παράπλῳ κείσθαι (κεῖμαι) = ότι βρισκόταν σε καλή θέση για την παράκτια ναυσιπλοΐα

ερμηνευτικά σχόλια

γενομένης δις ἐκκλησίας

Οι διαβουλεύσεις για τη λήψη οριστικής απόφασης σχετικά με την αποδοχή ή μη της προτεινόμενης από τους Κερκυραίους συμμαχίας διήρκεσαν δύο μέρες. Επειδή από την απόφαση αυτή κρίνονταν οικονομικά, πολιτικά και στρατιωτικά συμφέροντα της Αθήνας, οι ομιλητές ήταν πολλοί, καθώς οι διαφορετικές απόψεις που εκφράστηκαν στις δημηγορίες Κερκυραίων και Κορινθίων είχαν τους υποστηρικτές τους.

ξυγκρούειν ὅτι μάλιστα αὐτούς ἀλλήλοις... καθιστῶνται

Οι Αθηναίοι έχουν επίγνωση του ότι στον επικείμενο πόλεμο με την Πελοποννησιακή συμμαχία το ισχυρότερο όπλο τους είναι το

ναυτικό τους και ο μεγαλύτερος κίνδυνος γι' αυτούς είναι η ναυτική δύναμη των αντιπάλων τους. Εφαρμόζοντας τη σύγχρονη στρατιωτική και πολιτική τακτική του «διαίρει και βασίλευε», ελπίζουν ότι ο πόλεμος Κερκυραίων-Κορινθίων, θα εξασθενήσει τους δύο κύριους ανταγωνιστές τους στη θάλασσα αλλά και θα αποδυναμώσει στρατιωτικά τους Πελοποννησίους.

**καλῶς ἐν παράπλω τῆς τε Ἰταλίας καὶ Σικελίας
κεῖσθαι**

Η συνηθισμένη διαδρομή προς τη Δύση για τα εμπορικά πλοία ήταν μέσω Κορινθιακού και Πατραϊκού κόλπου με αφετηρία το λιμάνι της Κορίνθου, επομένως βρισκόταν υπό τον έλεγχο της Πελοποννησιακής συμμαχίας. Με αυτό το δεδομένο, πιο χρήσιμη από εμπορική αλλά και στρατιωτική άποψη θα ήταν για την Αθήνα η συμμαχία ή η ένταξη στη σφαίρα επιρροής της της Ζακύνθου και της Κεφαλληνίας, γι' αυτό και την επιδίωξε. Σε περίπτωση όμως κακοκαιρίας ή άπνοιας, και για λόγους επισιτισμού, εμπορικά πλοία αλλά και οι αθηναϊκές τριήρεις προτιμούσαν την παράκτια διαδρομή προς την Ιταλία, κατά μήκος των ακτών της Δυτικής Ελλάδας ως την Κέρκυρα (και από κει στην Ιαπυγία) και σ' αυτήν την περίπτωση η γεωγραφική θέση της Κέρκυρας ήταν προνομιακή.

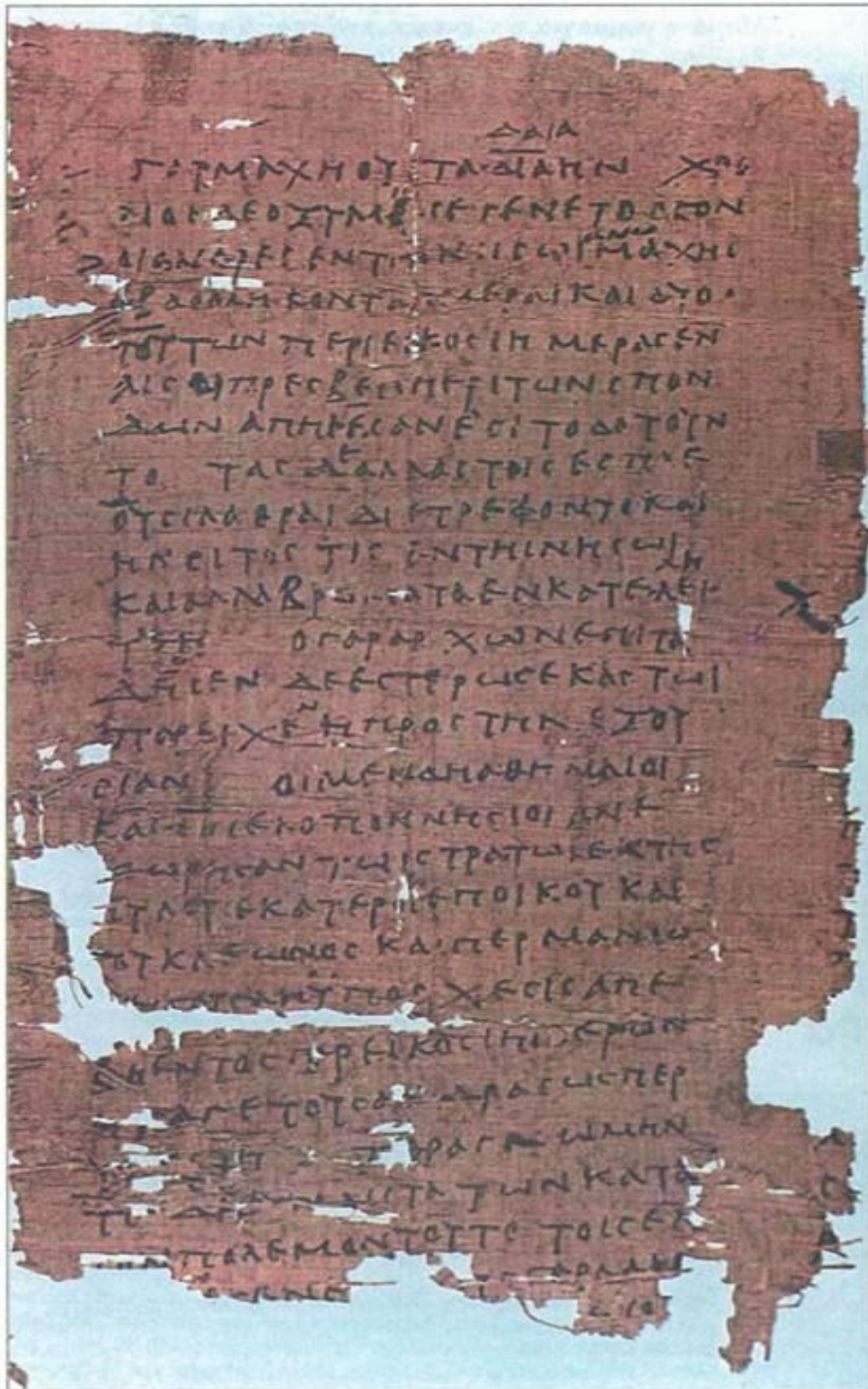
ερωτήσεις - ασκήσεις

1. Για ποιο λόγο προτίμησαν οι Αθηναίοι την επιμαχία με τους Κερκυραίους αντί της συμμαχίας;
2. Ποια επιχειρήματα της δημηγορίας των Κερκυραίων επηρέασαν την απόφαση των Αθηναίων; Για να απαντήσετε να συμβουλευθείτε τα κεφ. 33, 36 της δημηγορίας των Κερκυραίων.
3. Να προσδιορίσετε τις θεματικές ενότητες του κειμένου και να εντοπίσετε τις λέξεις ή φράσεις στις οποίες στηρίζεται η δομή τους.
4. Να μεταφέρετε στην Αρχαία Ελληνική, χρησιμοποιώντας λέξεις του κειμένου, τις προτάσεις:
  - Οι Αθηναίοι αποδέχτηκαν τα επιχειρήματα των Κορινθίων την προηγούμενη μέρα αλλά άλλαξαν γνώμη την επόμενη.
  - Οι Αθηναίοι δεν ήθελαν να εγκαταλείψουν την Κέρκυρα στους Κορινθίους.

Θέματα για συζήτηση

✎ Έχοντας ως βάση τους πλαγιότιτλους να αφηγηθείτε τα γεγονότα που περιγράφονται στα κεφάλαια 24-31 και 44.

✎ Να συζητήσετε την άποψη ότι με την αφήγηση των γεγονότων της Επιδάμνου, ο Θουκυδίδης μας εισάγει σ' ένα από τα βασικά θέματα των Ιστοριών του, τη σύγκρουση δικαίου-συμφέροντος.

Πάπυρος με κείμενο των «Ιστοριών»

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3

Δομή και περιεχόμενο

Το 3ο Βιβλίο του Θουκυδίδη περιλαμβάνει τα γεγονότα του τέταρτου, πέμπτου και έκτου έτους του πολέμου. Έμφαση δίνεται σε τρία βασικά επεισόδια: α) στην αποστασία (3. 2-18) και υποταγή (3. 27-50) της Μυτιλήνης, β) στην πτώση των Πλαταιών (3. 52-68) και γ) στην επανάσταση στην Κέρκυρα (3.69-85). Από τα επεισόδια αυτά μόνο το πρώτο είχε κάποια συνέπεια για τη διεξαγωγή του πολέμου. Και στα τρία επεισόδια αυτό που πραγματικά ενδιαφέρει τον ιστορικό είναι τα ηθικά ζητήματα που ανακύπτουν και σχετίζονται με τη μεταχείριση των εκάστοτε ηττημένων και με την τρομακτική σκληρότητα και βαρβαρότητα που επέδειξαν κάθε φορά οι νικητές. Το υπόλοιπο του 3ου βιβλίου αφηγείται τις αρχές της εμπλοκής των Αθηναίων στη Σικελία (3. 86 κ.λπ.), την καταστρεπτική ήττα του Δημοσθένη στην Αιτωλία που ακολουθείται από τις επιτυχίες του στην Ακαρνανία (3. 94-8, 105-114) και κλείνει με την αναφορά του Θουκυδίδη σε επιχειρήσεις των Αθηναίων στη Σικελία και σε μια έκρηξη της Αίτνας (3. 115-116).

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3. Κεφάλαιο 70

Κείμενο

Στάση Κερκυραίων

[1] Οἱ γὰρ Κερκυραῖοι ἐστασίαζον, ἐπειδὴ οἱ αἰχμάλωτοι ἦλθον αὐτοῖς οἱ ἐκ τῶν περὶ Ἐπίδαμνον ναυμαχιῶν ὑπὸ Κορινθίων ἀφεθέντες, τῷ μὲν λόγῳ ὀκτακοσίων ταλάντων τοῖς προξένοις διηγγυημένοι, ἔργῳ δὲ πεπεισμένοι Κορινθίοις Κέρκυραν προσποιῆσαι. Καὶ ἔπρασσον οὗτοι, ἕκαστον τῶν πολιτῶν μετιόντες, ὅπως ἀποστήσωσιν Ἀθηναίων την πόλιν.

Ανάμειξη Ἀθηναίων - Λακεδαιμονίων.

Αποφάσεις Κερκυραίων

[2] Καὶ ἀφικομένης Ἀττικῆς τε νεῶς καὶ Κορινθίας πρέσβεις ἀγουσῶν καὶ ἐς λόγους καταστάντων ἐψηφίσαντο Κερκυραῖοι Ἀθηναίοις μὲν ξύμμαχοι εἶναι κατὰ τὰ συγκείμενα, Πελοποννησίοις δὲ φίλοι ὥσπερ καὶ πρότερον.

[3] Καὶ (ἦν γὰρ Πειθίας ἐθελοπρόξενός τε τῶν Ἀθηναίων καὶ τοῦ δήμου προειστήκει) ὑπάγουσιν αὐτὸν οὗτοι οἱ ἄνδρες ἐς δίκην, λέγοντες Ἀθηναίοις τὴν Κέρκυραν καταδουλοῦν.

Δίκη του Πειθία

[4] Ὁ δὲ ἀποφυγῶν ἀνθυπάγει αὐτῶν τοὺς πλουσιωτάτους πέντε ἄνδρας, φάσκων τέμνειν χάρακας ἐκ τοῦ τε Διὸς τοῦ τεμένους καὶ τοῦ Ἄλκίνου· ζημία δὲ καθ' ἑκάστην χάρακα

[5] ἐπέκειτο στατήρ. Ὀφλόντων δὲ αὐτῶν καὶ πρὸς τὰ ἱερὰ ἱκετῶν καθεζομένων διὰ πλῆθος τῆς ζημίας, ὅπως ταξάμενοι ἀποδῶσιν, ὁ Πειθίας (ἐτύγχανε γὰρ καὶ βουλῆς ὦν) πείθει ὥστε τῷ νόμῳ χρήσασθαι.

Θάνατος του Πειθία μαζί με άλλους βουλευτές και ιδιώτες

[6] Οἱ δ' ἐπειδὴ τῷ τε νόμῳ ἐξείργοντο καὶ ἅμα ἐπυρνθάνοντο τὸν Πειθίαν, ἕως ἔτι βουλῆς ἐστί, μέλλειν τὸ πλῆθος ἀναπείσειν τοὺς αὐτοὺς Ἀθηναίοις φίλους τε καὶ ἐχθροὺς νομίζειν, ξυνίσταντό τε καὶ λαβόντες ἐγχειρίδια ἐξαπιναίως ἐς τὴν βουλήν ἐσελθόντες τὸν τε Πειθίαν κτείνουσι καὶ ἄλλους τῶν τε βουλευτῶν καὶ ἰδιωτῶν ἐς ἐξήκοντα· οἱ δὲ τινες τῆς αὐτῆς γνώμης τῷ Πειθίᾳ ὀλίγοι ἐς τὴν Ἀττικὴν τριήρη κατέφυγον ἔτι παροῦσαν.

γλωσσικά σχόλια

ἔστασιαζον οἱ Κερκυραῖοι· στασιάζω =
βρίσκομαι σε εμφύλια διαμάχη

ἐπειδὴ = από τότε

ἀφεθέντες (ἀφίεμαι) = αφού ελευθερώθηκαν

τῷ μὲν λόγῳ... ἔργῳ δὲ = φαινομενικά, στην
πραγματικότητα

διηγγυημένοι· διεγγυάομαι, -ῶμαι = (ως παθ.)
τελῶ υπό εγγύηση, γίνεται κάποιος εγγυητής
μου

προσποιῆσαι· προσποιέω, -ῶ = φέρω με το
μέρος μου

ἕκαστον τῶν πολιτῶν μετιόντες = πιάνοντας
(πλησιάζοντας) τον κάθε πολίτη χωριστά

ἀποστήσωσιν· ἀφίστημι = απομακρύνω, κάνω
να αποστατήσει (η πόλη από τους Αθηναίους)

ἀφικομένης· ἀφικνέομαι, -οῦμαι = φτάνω

ἔς λόγους καταστάντων (ενν. τῶν πρέσβων)
= και αφού ήρθαν σε διαπραγματεύσεις (οι
πρέσβεις)

ἔψηφισαντο· ψηφίζομαι = αποφασίζω

κατὰ τὰ ξυγκείμενα = σύμφωνα με την ισχύουσα συνθήκη

ἔθελοπρόξενος = αυτός που αναλαμβάνει από μόνος του το ρόλο του προξένου, χωρίς να έχει οριστεί από την πόλη ως εκπρόσωπος της, ο εθελοντής πρόξενος

προειστήκει τοῦ δήμου = ήταν αρχηγός του δημοκρατικού κόμματος

ὑπάγουσιν ἐς δίκην = τον σύρουν στο δικαστήριο

οὔτοι οἱ ἄνδρες = δηλ. οι Κερκυραίοι ολιγαρχικοί που επέστρεψαν από την Κόρινθο

καταδουλοῦν = προσπαθεί να υποδουλώσει (αποπειρατικός ενεστῶτας)

ἀποφυγῶν ἀποφεύγω = (ως δικανικός όρος), απαλλάσσομαι, αθώνομαι. Στη δικανική ορολογία ο κατηγορος λέγεται **διώκων**, ο κατηγορούμενος **φεύγων**, ο καταδικασθείς **ἀλίσκεται** και αυτός που αθώνεται **ἀποφεύγει**.

ἀνθυπάγω = καταγγέλλω και εγώ με τη σειρά μου στο δικαστήριο αυτόν που με οδήγησε σε δίκη και δεν πέτυχε την καταδίκη μου, κάνω αντιμήνυση

χάρακας· ἡ χάραξ = βέργα για στήριγμα των κλημάτων των αμπελιών, φούρκα των κλημάτων

τέμενος = κομμάτι γης αφιερωμένο σε κάποιο θεό ως ιερό έδαφος

ζημία = πρόστιμο, τιμωρία

όφλόντων· όφλισκάνω = καταδικάζομαι να πληρώσω πρόστιμο

διά πλήθος τῆς ζημίας = εξαιτίας της βαριάς χρηματικής ποινής

όπως ταξάμενοι άποδῶσιν = για να πληρώσουν το πρόστιμο ύστερα από συμφωνία για το ύψος του

έτύγχανε γάρ και βουλής ὦν = (βουλής γεν. κατηγορηματική, διαιρετική) διότι συνέβαινε να είναι και μέλος της βουλής (δηλ. όχι μόνο προειστήκει τοῦ δήμου αλλά ήταν και βουλευτής)

τῶ νόμῳ έξείργοντο = (δηλ. τοῦ ταξάμενοι άποδοῦναι) αποκλείονταν από το νόμο (ο νόμος, δηλαδή, απαγόρευε την πληρωμή του επιδικασμένου ποσού με δόσεις)

έπυνθάνοντο· πυνθάνομαι = πληροφορούμαι

άναπείσειν· άναπείθω = μεταπείθω

ξυνίσταντο· ξυνίσταμαι = συνωμοτώ (εδώ)

ἐγχειρίδια = μαχαίρια

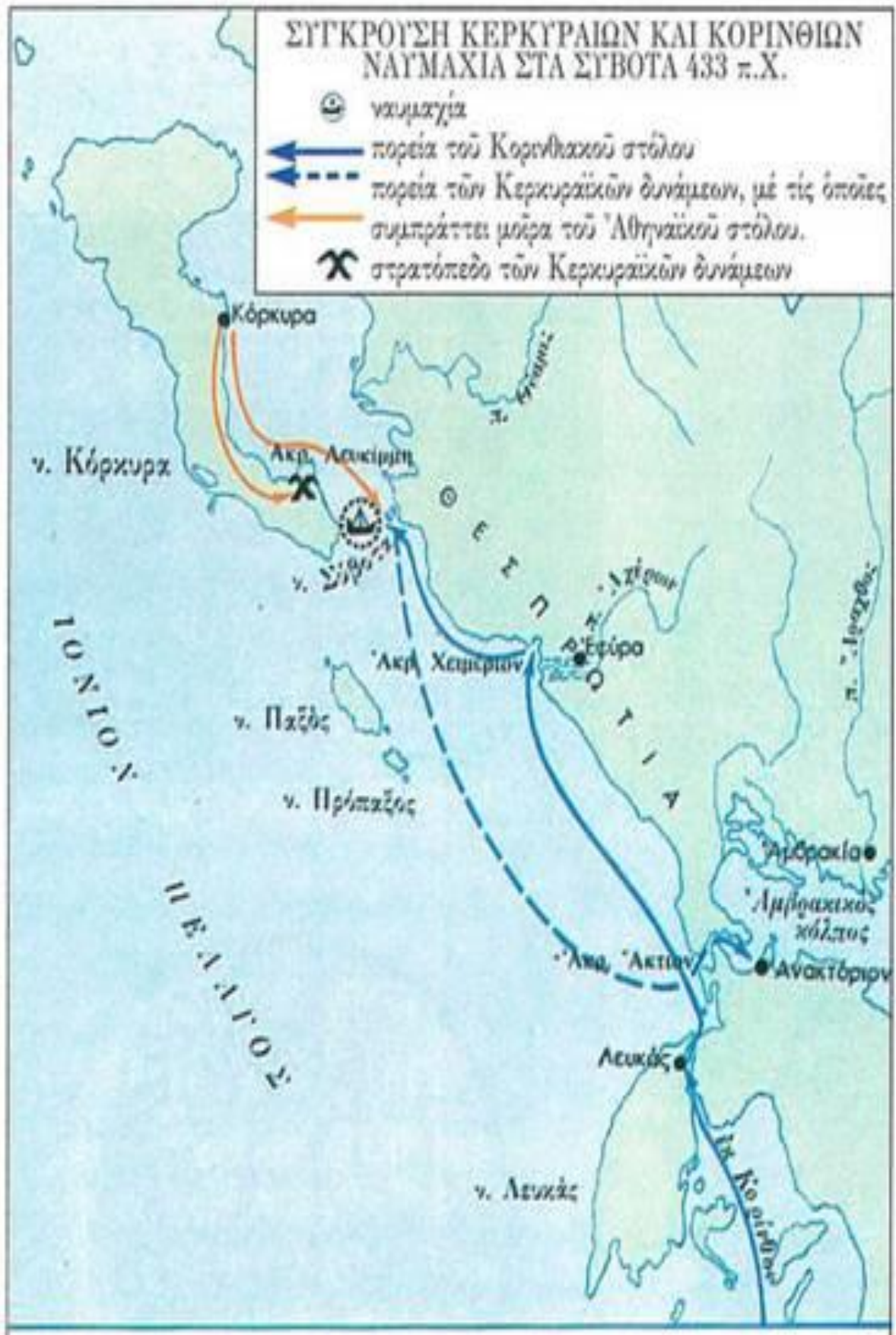
ἐξαπιναίως = ξαφνικά, αιφνιδιαστικά

κτείνουσι· κτείνω = φονεύω

**τῆς αὐτῆς γνώμης (ενν. ὄντες) τῷ Πειθίᾳ =
ομοϊδεάτες με τον Πειθία**

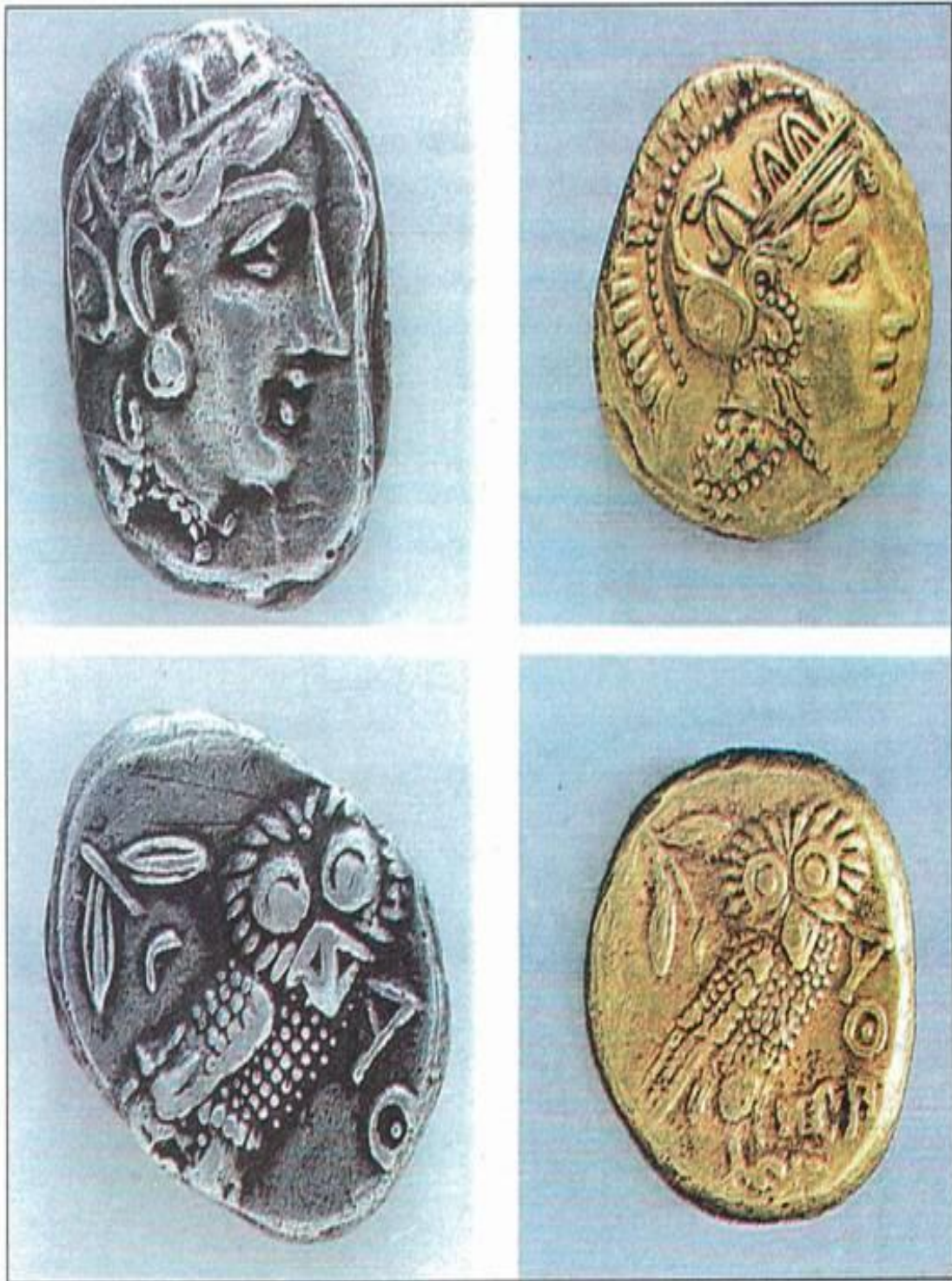
**ἔτι παροῦσαν = που ήταν ακόμη εκεί (δηλ. στην
Κέρκυρα)**

**ἰδιώτης = απλός πολίτης, χωρίς επίσημο
αξίωμα**

Τετράδραχμα και στατύρες (Νομισματικό Μουσείο Αθηνών)

ερμηνευτικά σχόλια

οἱ γὰρ Κερκυραῖοι ἔστασιαζον

Ο εμφύλιος σπαραγμός στην Κέρκυρα το καλοκαίρι του 427 π.Χ. αποτελεί μία από τις πιο σκοτεινές σελίδες στη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου. Όπως πολύ εύστοχα έχει επισημανθεί: «Η άποψη ότι ο πόλεμος παράγει βία και η βία πολιτικό χάος, βρίσκει την πληρέστερη έκφραση της στην Ιστορία στην τρομακτική εξιστόρηση του εμφύλιου σπαραγμού στην Κέρκυρα» (J.H. Finley, Θουκυδίδης, σ. 186).

οἱ ἕκ τῶν περὶ Ἐπίδαμνον ναυμαχιῶν

Δεν πρόκειται για ναυμαχία που έγινε στην Επίδαμνο, αλλά στα Σύβοτα κοντά στις θεσπρωτικές ακτές. Οι Κερκυραῖοι, παρά τη βοήθεια που τους παρείχε μοίρα του αθηναϊκού στόλου, είχαν σημαντικές απώλειες. Οι Κορίνθιοι συνέλαβαν 1050 Κερκυραίους, από τους οποίους οι 800 πουλήθηκαν ως δούλοι, ενώ οι υπόλοιποι 250, που ήταν επιφανείς πολίτες, κρατήθηκαν επί πέντε ολόκληρα χρόνια με πολλές περιποιήσεις στην Κόρινθο, για να ασκήσουν, όποτε οι συγκυρίες θα το απαιτούσαν, την πολιτική τους επιρροή υπέρ της Κόρινθου.

**ὀκτακοσίων ταλάντων τοῖς προξένοις
διηγγυημένοι**

Ασφαλώς πρόκειται για εξωφρενικό ποσό συγκριτικά προς τα απαντώμενα αλλού λύτρα. Κατά τον Ηρόδοτο (6.74) δύο μνες, δηλαδή το

1/30 του ταλάντου ήταν τα συνηθισμένα λύτρα ενός αιχμαλώτου σε ανάλογες περιστάσεις. Πολύ αργότερα ο Νικίας θα προτείνει να πληρώσει η Αθήνα όλα τα έξοδα του πολέμου στους Συρακούσιους και να δώσει ομήρους, ένα για κάθε τάλαντο που θα χρωστούσε. Πολλοί σχολιαστές αποδίδουν το υπέρογκο αυτό ποσό των 800 ταλάντων σε προσπάθεια των ίδιων των αιχμαλώτων να κάνουν την απελευθέρωσή τους πιστευτή. Άλλοι πάλι απορρίπτουν εντελώς το αναφερόμενο ποσό και θεωρούν ότι το συνολικό ποσό ανερχόταν σε 800 μνες, δηλαδή 3 περίπου μνες κατά κεφαλήν, δηλαδή 300 δραχμές ή 13 τάλαντα. Για να γίνει πάντως κατανοητό το εξωφρενικό ποσό των 800 ταλάντων, πρέπει να σημειωθεί ότι ήταν περίπου διπλάσιο των εσόδων της Δηλιακής συμμαχίας, τα οποία ανέρχονταν σε 460 τάλαντα.

Μνα: Μέτρο βάρους και νομισματικής μονάδας των αρχαίων Ελλήνων.

Η αξία της, όπως είναι φυσικό, διέφερε κατά τόπους και χρονικές περιόδους. Στατήρας: Μονάδα βάρους και αργότερα νομισματική μονάδα στην αρχαία Ελλάδα. Οι στατήρες κόβονταν από χρυσό, άργυρο και ήλεκτρο και είχαν διάφορα βάρη. Οι πιο γνωστοί στατήρες ήταν μεταξύ άλλων ο αργυρός κορίνθιος, οι χρυσοί ευβοϊκός, αττικός και μακεδονικός.

τοῖς προξένοις

Εἶναι Κορίνθιοι, οἱ οἱοῦντο με κοινή συμφωνία Κορινθίων καὶ Κερκυραίων εκπροσωποῦσαν (στὴν Κόρινθο) διπλωματικά τοὺς Κερκυραίους. Στις διμερεῖς σχέσεις τῶν πόλεων ἴσχυε τὸ ἴδιο, γιὰ παράδειγμα ὁ περίφημος Ἀθηναῖος στρατηγὸς Κίμων ἦταν «πρόξενος» τῆς Σπάρτης στὴν Ἀθήνα.

Κέρκυραν προσποιῆσαι

Ἐπομένως ἡ πραγματικὴ αἰτία τῆς ἀπελευθέρωσής τοὺς ἦταν νὰ προσαρτήσουν τὴν Κέρκυρα στὴν Κόρινθο.

ὅπως ἀποστήσωσιν Ἀθηναίων τὴν πόλιν

Ὅχι ἀπὸ τὴν αθηναϊκὴ συμμαχία —ἡ Κέρκυρα δὲν υπῆρξε ποτὲ ἐπίσημο μέλος τῆς— ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀμεση ἐπιρροή τῆς Ἀθήνας στὸ νησί. Ἢδη, ἀμέσως μετὰ τὴν ἐναρξὴ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἡ Ἀθήνα εἶχε καταφέρει νὰ δημιουργήσῃ εὐνοϊκὲς προϋποθέσεις γιὰ τὴν προσάρτηση τοῦ νησιοῦ στὴ συμμαχία, ἐμπλέκοντας τοὺς Κερκυραίους στὴν πρώτη ναυτικὴ ἐπιχείρηση τῆς στὴν Πελοπόννησο (431 π.Χ.)

ἐψηφίσαντο Κερκυραῖοι Ἀθηναίοις μὲν ξύμμαχοι... πρότερον

Ἡ Κέρκυρα πρὶν ἀπὸ τὰ γεγονότα μετὰ τὴν Ἐπίδαμνο ἀκολουθοῦσε σταθερὰ οὐδέτερη πολιτικὴ στάση, ἀποφεύγοντας τὴν ἐνταξὴ τῆς

σε συμμαχίες. Το πρόβλημα όμως με την Επίδαμνο οδήγησε τους Κερκυραίους σε σύγκρουση με τους Κορίνθιους (433 π.Χ.), γεγονός που τους ώθησε να ζητήσουν την προσχώρησή τους στην αθηναϊκή συμμαχία. Οι Αθηναίοι αρχικά απέρριψαν το αίτημα των Κερκυραίων, διότι δεν ήθελαν να παραβιάσουν τις τριακονταετείς σπονδές του 445 π.Χ. με τους Σπαρτιάτες. Συνήψαν όμως με την Κέρκυρα αμυντική συμμαχία (επιμαχία). Η έκρηξη ωστόσο του Πελοποννησιακού πολέμου κάνει τους Αθηναίους πρόθυμους να αναθεωρήσουν τη στάση τους και να προσπαθήσουν τα μέγιστα να πετύχουν την προσάρτηση του νησιού και τη διασφάλιση των συμφερόντων τους στην περιοχή. Σημαντικό ρόλο για τη μεταστροφή αυτή έπαιξε και η νευραλγική θέση της Κέρκυρας, θέση κλειδί για την επικοινωνία και το εμπόριο με τη δύση. Οι Αθηναίοι πρέπει οπωσδήποτε να ανησύχησαν από την επιστροφή των αιχμαλώτων ολιγαρχικών στο νησί και από τη συνωμοτική τους δραστηριότητα. Είναι εύκολο να φανταστούμε το πολιτικό αδιέξοδο που θα προκλήθηκε στην Κέρκυρα από την ταυτόχρονη άφιξη αθηναϊκής και σπαρτιατικής πρεσβείας. Είναι επίσης φανερό η προσπάθεια των Κερκυραίων για τήρηση ουδετερότητας απέναντι και στις δύο αντιμαχόμενες πλευρές (Αθηναίους-Πελοποννήσιους). Η διπλωματική αυτή στάση τους, που πάντως δεν είναι εντελώς απαλλαγμένη από κάποια δολιότητα και ιδιοτέλεια, δηλώνει ακριβή υπολογισμό των

συμφερόντων τους, αλλά και πολιτικό ρεαλισμό, που είναι απαραίτητος στους ανίσχυρους λαούς, προκειμένου να βγουν αλώβητοι από τις συγκρούσεις των ισχυρών. Πάντως η εξισορροπητική τους προσπάθεια, όπως θα δείξει η συνέχεια, ήταν καταδικασμένη σε αποτυχία. Οπωσδήποτε το ψήφισμα των Κερκυραίων δείχνει φιλική προς τους Κορίνθιους διάθεση και είναι το πρώτο αποτέλεσμα της δράσης των αιχμαλώτων ολιγαρχικών.

καὶ ἦν γὰρ Πειθίας ἐθελοπρόξενος
Δηλαδή ο Πειθίας είχε μόνος του προθυμοποιηθεί λόγω των δημοκρατικών του πεποιθήσεων να εκτελεί χρέη προξένου των Αθηναίων στην Κέρκυρα. Πρέπει δε να σημειωθεί ότι στις αρχαίες ελληνικές πόλεις δεν υπήρχαν, όπως σήμερα, διπλωματικοί εκπρόσωποι για τη διεκπεραίωση των διακρατικών σχέσεων.

καὶ τοῦ δήμου προειστήκει
Ο Πειθίας λόγω των φιλοαθηναϊκών του φρονημάτων ήταν αρχηγός της δημοκρατικής παράταξης στην Κέρκυρα. Η Κέρκυρα είχε ολιγαρχικό πολίτευμα διαμορφωμένο κατά το πρότυπο της Κορίνθου. Ωστόσο μέσα στα πλαίσια αυτής της μορφής πολιτεύματος λειτουργούσε υποτυπωδώς η εκκλησία του δήμου (ἀλία). Το όργανο αυτό είχε αρχικά μηδαμινή δύναμη, μετά όμως από την αμυντική συμμαχία του 433 π.Χ. με την Αθήνα ενίσχυσε

σημαντικά τη θέση του στα πολιτικά πράγματα της Κέρκυρας.

ὕπαγουσιν αὐτὸν οὗτοι οἱ ἄνδρες ἐς δίκην
Το γεγονός της παραπομπής του Πειθία σε δίκη πολιτικής σκοπιμότητας από τους αντιπάλους του ολιγαρχικούς είναι δηλωτικό του αγεφύρωτου χάσματος και της οξύτατης πολιτικής αντιπαράθεσης που θα οδηγήσει σε εμφύλια διαμάχη το νησί.

ὁ δὲ ἀποφυγὼν (ενν. τὴν δίκην) ἀνθυπάγει
Μετά την αθώωσή του ο Πειθίας σύρει κι αυτός σε δίκη τους πολιτικούς του αντιπάλους, πράξη που μαρτυρεί μικρότητα, εκδικητική διάθεση και μισαλλοδοξία.

τοὺς πλουσιωτάτους πέντε ἄνδρας, φάσκων τέμνειν χάρακας

Οι κατηγορίες του Πειθία δεν εδράζονται σε πολιτική βάση αλλά έχουν έντονο θρησκευτικό και κοινωνικό χαρακτήρα. Κι αυτό, διότι, όπως αποδείχθηκε από τη δική του αθώωση, είναι δύσκολο να στοιχειοθετηθούν καταγγελίες πολιτικής υφής. Πιθανώς οι πιο πλούσιοι από τους πολίτες είχαν την επίβλεψη του τεμένους και γι' αυτό κατηγορούνται από τον Πειθία ότι έκοβαν συστηματικά τις φούρκες, δηλαδή τους πασσάλους που στήριζαν τα κλήματα, παρά τη ρητή απαγόρευση του νόμου, είτε για να τις εμπορευτούν είτε για να τις χρησιμοποιήσουν στα δικά τους κτήματα. Σύμφωνα με άλλη άποψη οι πλούσιοι επεδίωκαν να σφετεριστούν τα ιερά κτήματα ή έκοβαν τα κλαδιά από τις

ιερές ελιές για να μπολιάσουν τις δικές τους, γεγονός που απαγορευόταν αυστηρά. Είναι πάντως γνωστό από τις κωμωδίες του Αριστοφάνη ότι οι «χάρακες» ήταν ακριβές στην αγορά και το αδίκημα της κλοπής ήταν συχνό.

τοῦ τε Διὸς τοῦ τεμένους καὶ τοῦ Ἀλκίνου
Ο Αλκίνοος ήταν ο τιμώμενος ως ήρωας ομηρικός βασιλιάς της Κέρκυρας. Η θέση των δύο αυτών ιερών παραμένει άγνωστη

ζημία δὲ καθ' ἐκάστην χάρακα ἐπέκειτο στατήρ

Πρόκειται για τον αργυρό κορινθιακό στατήρα και όχι για τον αθηναϊκό χρυσό που ισοδυναμούσε με 20 αττικές δραχμές. Οι πέντε αυτοί πλούσιοι Κερκυραίοι θα έπρεπε να είχαν κόψει πολλές χιλιάδες βέργες για να είναι το πρόστιμο τόσο δυσβάσταχτο.

πρὸς τὰ ἱερὰ καθεζομένων

Οι ικέτες ήταν πρόσωπα ιερά και απαραβίαστα και ο θεσμός της ικεσίας πανελλήνια αναγνωρισμένος. Οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν ότι οι άνθρωποι που κατέφευγαν σε ιερούς χώρους (συνήθως επρόκειτο για ναούς ή βωμούς) ζητώντας άσυλο, βρίσκονταν υπό την προστασία του θεού και κάθε προσπάθεια βίαιης απομάκρυνσής τους από τον ιερό χώρο ή κακοποίησης τους λογίζόταν ως πράξη ιερόσυλη, επέφερε δε πάντοτε συμφορές στο πρόσωπο ή στην πόλη που επεδείκνυε ασέβεια προς τους ικέτες.

ὅπως ταξάμενοι ἀποδώσιν

Οι πλούσιοι Κερκυραίοι επιθυμούσαν να πληρώσουν το πρόστιμο κατά δόσεις σε τακτά χρονικά διαστήματα και όχι αμέσως, όπως όριζε ο νόμος. Από το χωρίο πάντως αυτό προκύπτει το συμπέρασμα ότι οι πλούσιοι Κερκυραίοι ήταν μεγαλοκτηματίες και γι' αυτό δεν είχαν πρόχειρα τόσα χρήματα, ώστε να πληρώσουν το πρόστιμο. Είχαν όμως γενικότερα οικονομική άνεση και θα μπορούσαν να πληρώσουν σε χρόνο που θα το επέτρεπαν τα έσοδα από τα κτήματά τους.

Πειθίας... πείθει

Παρονομασία ή παρήχηση.

ἐτύγχανε γὰρ καὶ βουλῆς ὦν

Η βουλή στην Κέρκυρα ήταν κατά το κορινθιακό πρότυπο ολιγομελές σώμα, αποτελούμενο από ευπατρίδες με την ιδιότητα του ισόβιου μέλους. Υπήρχε επίσης στο νησί και το συμβούλιο των προβούλων που επεξεργαζόταν τα θέματα που θα απασχολούσαν στη συνέχεια τη βουλή. Η εκκλησία του δήμου, όπως προαναφέρθηκε, λειτουργούσε στην Κέρκυρα, αλλά είχε πολύ μικρή πολιτική ισχύ. Όμως η επιρροή της Αθήνας και η παράλληλη άνοδος νέων κοινωνικών στρωμάτων, των εμπόρων και των βιοτεχνών, ώθησαν το κερκυραϊκό πολιτικό σκηνικό σε εκδημοκρατισμό. Την περίοδο αυτή ο έλεγχος της βουλής και της εκκλησίας του δήμου φαίνεται ότι βρίσκεται στα χέρια των δημοκρατικών με αρχηγό τον Πειθία.

μέλλειν τὸ πλῆθος ἀναπείσειν

Πριν από λίγο οι Κερκυραίοι είχαν αποφασίσει να θεωρούν τους Πελοποννήσιους ως φίλους. Αυτή τη συμμαχία δεν τη δέχονταν οι Αθηναίοι. Οι ολιγαρχικοί λοιπόν ανήσυχτοι εκτιμούν ότι ο Πειθίας θα κατορθώσει να μεταπείσει τον κερκυραϊκό λαό να ακυρώσει το ψήφισμα ουδετερότητας και να ταχθεί ανεπιφύλακτα με το μέρος της Αθήνας.

καὶ ἰδιωτῶν

Ήταν υποστηρικτές του Πειθία και μέλη της δημοκρατικής παράταξης

μέλλειν τὸ πλῆθος ἀναπείσειν

Πριν από λίγο οι Κερκυραίοι είχαν αποφασίσει να θεωρούν τους Πελοποννήσιους ως φίλους. Αυτή τη συμμαχία δεν τη δέχονταν οι Αθηναίοι. Οι ολιγαρχικοί λοιπόν ανήσυχτοι εκτιμούν ότι ο Πειθίας θα κατορθώσει να μεταπείσει τον κερκυραϊκό λαό να ακυρώσει το ψήφισμα ουδετερότητας και να ταχθεί ανεπιφύλακτα με το μέρος της Αθήνας.

καὶ ἰδιωτῶν

Ήταν υποστηρικτές του Πειθία και μέλη της δημοκρατικής παράταξης

ερωτήσεις - ασκήσεις

1. Η αντίθεση λόγῳ-ἔργῳ αποτελεί θεμελιακή αντίθεση στο ἔργο του Θουκυδίδη. Ποια σκοπιμότητα εξυπηρετεί η χρήση της εδῶ;

2. Πώς κρίνετε την απόφαση των Κερκυραίων για τήρηση ουδετερότητας; Συζητήστε τις πιθανότητες επιτυχίας μιας τέτοιας απόφασης μέσα στο πολιτικό σκηνικό που διαμορφώνεται στην Κέρκυρα.
3. Να συζητήσετε και να αξιολογήσετε την απόφαση των ολιγαρχικών να παραπέμψουν τον κυριότερο πολιτικό τους αντίπαλο (δηλ. τον Πειθία) σε δίκη.
4. Πώς κρίνετε την απόφαση του Πειθία να οδηγήσει κι αυτός με τη σειρά του τους αντιπάλους του σε δίκη; Η απάντησή σας θα πρέπει να βασιστεί σε κριτήρια α) ηθικά και β) πολιτικά.
5. α) Προσπαθήστε να καταγράψετε τα αίτια που οδήγησαν τους Κερκυραίους ολιγαρχικούς στο πραξικόπημα, β) Ποιο φαντάζεστε ότι είναι το πολιτικό κλίμα που διαμορφώθηκε στην Κέρκυρα μετά τη δολοφονία του Πειθία και των άλλων δημοκρατικών;
6. Φανταστείτε ότι είστε ένας Κερκυραίος, απλός οπαδός των ολιγαρχικών. Ποια επιχειρήματα θα χρησιμοποιούσατε για να δικαιολογήσετε τις ενέργειες των ομοϊδεατών σας;
7. Ποια στοιχεία της αφήγησης του Θουκυδίδη στο Κεφ. 70 είναι ενδεικτικά των γενικότερων κοινωνικών και πολιτικών μεταβολών που είχαν αρχίσει να επικρατούν στην Κέρκυρα κυρίως από το 433 π.Χ. και ύστερα; Να

αιτιολογήσετε την απάντησή σας. Με ποιους σύγχρονους όρους που αποτελούν και βασικές συνιστώσες του δημοκρατικού πολιτεύματος αποδίδονται σαφέστερα αυτές οι μεταβολές;

8. ἔς τὴν Ἀττικὴν τριήρη κατέφυγον ἔτι παροῦσαν: Για ποιους λόγους η αθηναϊκή πρεσβεία παρέτεινε την παραμονή της στην Κέρκυρα και μετά την αποχώρηση της πελοποννησιακής;

9. Να σχηματίσετε σύντομες φράσεις στη ΝΕ με τις λέξεις στασιαστής, εχέγγυο, εγγυητής, κάθειρξη, επίκειται.

10. πόλιν (§1), ἄνδρας (§4): Χρησιμοποιώντας ως α' ή β' συνθετικό τις λέξεις που σας δίνονται να γράψετε τρία σύνθετα ουσιαστικά από καθεμία και να σχηματίσετε αντίστοιχες προτάσεις με αυτά.

11. εξόφληση, αποστασία, άφεση, ειρκτῆ, φερέγγυος, χρήμα, ὄρκος: Με ποιες λέξεις του Κεφ. 70 σχετίζονται ετυμολογικά οι παραπάνω;

12. ὑπάγουσιν αὐτὸν οὗτοι οἱ ἄνδρες ἔς δίκην (§ 3): α) Να γράψετε την πρόταση μεταφέροντας το ρῆμα σε όλους τους χρόνους της ίδιας ἐγκλίσης και φωνῆς, β) να μεταφέρετε όλους τους κλιτούς τύπους στον άλλο αριθμό.

13. Να μεταγραφούν σε χρόνο ενεστώτα οι ρηματικοί τύποι που αναφέρονται στις ενέργειες των ολιγαρχικών για την κατάληψη της εξουσίας.

14. Να εντοπίσετε όλους τους τύπους αόρ. β' του κεφαλαίου και να τους γράψετε στο γ' ενικό και πληθυντικό πρόσωπο της οριστικής στη φωνή που βρίσκονται.

15. Μπορείτε να επιβεβαιώσετε την ακόλουθη άποψη με συγκεκριμένα παραδείγματα από το Κεφ. 70; «Ο Θουκυδίδης απομακρύνει ό,τι είναι τυχαίο και κρατάει μόνο ό,τι χρησιμεύει για να φανεί η πορεία μιας ενέργειας· και αντίθετα, πάλι, προσκολλάται σ' αυτή την ενέργεια χωρίς να παραμελεί κανένα της στοιχείο·μ' αυτόν τον τρόπο, η αφήγησή του φαίνεται να παίρνει τη μορφή αποδεικτικού συλλογισμού. Οι συνθήκες τις οποίες συγκρατεί είναι αναγκαίες και επαρκείς για το αποτέλεσμα στο οποίο καταλήγει. Δεν μπορούμε τίποτα να αφαιρέσουμε, τίποτα να μεταβάλουμε. Και η συνοχή που αποκτά η αφήγηση —από τις προκείμενες ως τα συμπεράσματα— παίρνει έτσι ένα χαρακτήρα αναγκαιότητας» (Jacqueline de Romilly, Ιστορία και Λόγος στον Θουκυδίδη, σ. 49).

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3. Κεφάλαια 71-73

Κείμενο

Οι ολιγαρχικοί αποφασίζουν ουδετερότητα - Αποστολή πρεσβείας στην Αθήνα

[71.1] Δράσαντες δὲ τοῦτο καὶ ξυγκαλέσαντες Κερκυραίους εἶπον ὅτι ταῦτα καὶ βέλτιστα εἶη καὶ ἥκιστ' ἂν δουλωθεῖεν ὑπ' Ἀθηναίων, τό τε λοιπὸν μηδετέρους δέχεσθαι ἄλλ' ἢ μιᾶ νηὶ ἡσυχάζοντας, τὸ δὲ πλέον πολέμιον ἡγεῖσθαι. Ὡς δὲ εἶπον, καὶ ἐπικυρῶσαι ἠνάγκασαν τὴν **[2]** γνώμην. Πέμπουσι δὲ καὶ ἐς τὰς Ἀθήνας εὐθύς πρέσβεις περὶ τε τῶν πεπραγμένων διδάξοντας ὡς ξυνέφερε καὶ τοὺς ἐκεῖ καταπεφευγότας πείσοντας μηδὲν ἀνεπιτήδειον πράσσειν, ὅπως μὴ τις ἐπιστροφὴ γένηται.

Ανάμειξη της Σπάρτης

[72.1] Ἐλθόντων δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς τε πρέσβεις ὡς νεωτερίζοντας ξυλλαβόντες, καὶ ὅσους ἔπεισαν, κατέθεντο ἐς Αἴγινα.

Οι ολιγαρχικοί επιτίθενται ἐναντίον των δημοκρατικῶν και νικούν.

[2] Ἐν δὲ τούτῳ τῶν Κερκυραίων οἱ ἔχοντες τὰ πράγματα ἐλθούσης τριήρους Κορινθίας καὶ Λακεδαιμονίων πρέσβεων ἐπιτίθενται τῷ δήμῳ, **[3]** καὶ μαχόμενοι ἐνίκησαν. Ἀφικομένης δὲ νυκτὸς ὁ μὲν δῆμος ἐς τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὰ μετέωρα τῆς πόλεως καταφεύγει καὶ αὐτοῦ

ξυλλεγεῖς ἰδρύθη, καὶ τὸν Ὑλλαϊκὸν λιμένα
εἶχον·

Ἐκατέρωθεν κατάληψη περιοχῶν τῆς πόλης
οἱ δὲ τὴν τε ἀγορὰν κατέλαβον, οὐπὲρ οἱ πολλοὶ
ᾤκουν αὐτῶν, καὶ τὸν λιμένα τὸν πρὸς αὐτῇ καὶ
πρὸς τὴν ἠπειρον.

**Και οι δύο πλευρές οργανώνονται και
αναζητοῦν συμμάχους**

[73.1] Τῇ δ' ὑστεραία ἠκροβολίσαντό τε ὀλίγα
καὶ ἐς τοὺς ἀγροὺς περιέπεμπον ἀμφότεροι,
τοὺς δούλους παρακαλοῦντές τε καὶ ἐλευθερίαν
ὑπισχνούμενοι· καὶ τῷ μὲν δήμῳ τῶν οἰκετῶν
τὸ πλῆθος παρεγένετο ζύμμαχον, τοῖς δ' ἑτέροις
ἐκ τῆς ἠπείρου ἐπίκουροι ὀκτακόσιοι.

γλωσσικά σχόλια

Κεφ. 71

δράσαντες· δράω, -ῶ = ενεργῶ, πράττω

ξυγκαλέσαντες· ξυγκαλέω, -ῶ = καλῶ σε
συνέλευση, συγκαλώ

ταῦτα = δηλ. ο φόνος των δημοκρατικῶν
αρχηγῶν

ἤκιστ' ἂν δουλωθεῖεν ὑπ' Ἀθηναίων = δε θα
υποδουλώνονταν με κανένα τρόπο πια από
τους Αθηναίους

τὸ τε λοιπὸν= και στο εξής

μηδετέρου = οὔτε τους μεν οὔτε τους δε, ενν.
οὔτε τους Αθηναίους οὔτε τους Λακεδαιμόνιους

ἀλλ' ἦ= εκτός, παρά μόνο

ἡσυχάζοντας· ἡσυχάζω = μένω ουδέτερος

ἐπικυρῶσαι· ἐπικυρόω, -ῶ = επικυρώνω

γνώμη = πρόταση

διδάξοντας· διδάσκω = εξηγώ

τοὺς ἐκεῖ καταπεφευγῶτας = αυτούς που είχαν
καταφύγει εκεί

ἀνεπιτήδειον (ενν. τῆ Κερκύρα) = εχθρική
ἐνέργεια (εναντίον της Κέρκυρας)

ὄπως μὴ τις ἐπιστροφή γένηται = για να μην
υπάρξει καμιά αντεκδίκηση (ενν. κατά των
Κερκυραίων από την πλευρά των Αθηναίων)

Κεφ. 72

ἐλθόντων = ενν. τῶν πρέσβων

ὡς νεωτερίζοντας= ως υποκινητές στάσης

κατέθεντο· κατατίθεμαι = συγκεντρώνω για
ασφάλεια

ἐν δὲ τούτῳ = ενν. τῷ καιρῷ

οἱ ἔχοντες τὰ πράγματα = οι κύριοι της πολιτικής κατάστασης (δηλ. οι ολιγαρχικοί πραξικοπηματίες που πήραν με τη βία στα χέρια τους τη διακυβέρνηση της Κέρκυρας)

τὰ μετέωρα τῆς πόλεως = τα ψηλά και οχυρά μέρη της πόλης

ξυλλεγείς· ξυλλέγομαι = συγκεντρώνομαι, συναθροίζομαι

ἰδρῦθη · ἰδρῦομαι = εγκαθίσταμαι

οἱ δὲ = δηλ. **οἱ ἔχοντες τὰ πράγματα** (ολιγαρχικοί)

τὸν λιμένα = δηλ. το λιμάνι του Αλκίνου

Κεφ. 73

πρὸς αὐτῇ = δηλ. **τῇ ἀγορᾷ**

τῇ ὑστεραία = την επόμενη ημέρα

ἠκροβόλισαντο· ἀκροβολίζομαι = αψιμαχώ, κάνω μικροεπιθέσεις

περιέπεμπον· περιπέμπω = στέλνω παντού, εδῶ κι εκεί

παρακαλοῦντες = προσκαλώντας

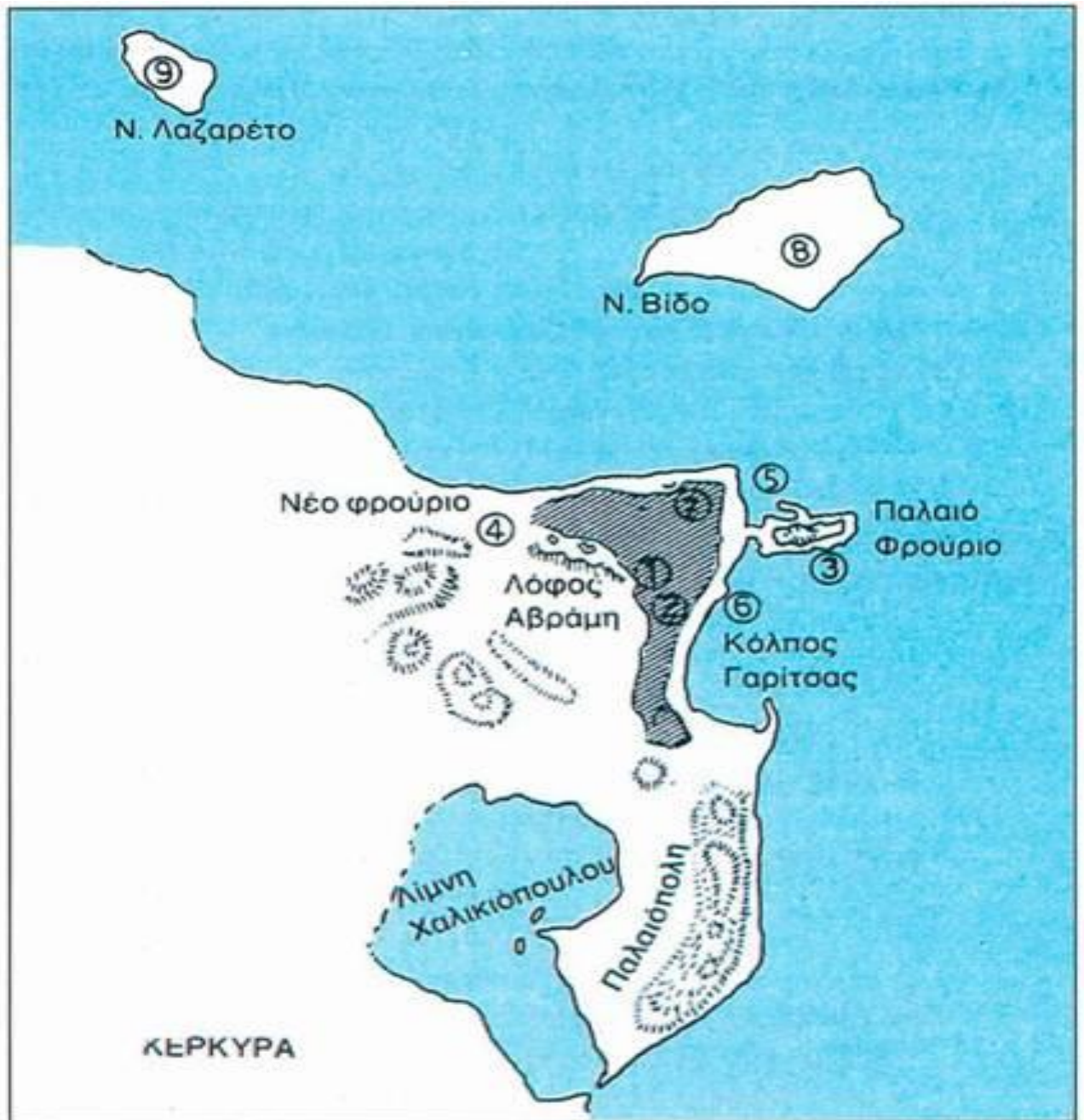
ὑπισχνούμενοι· ὑπισχνέομαι, -οῦμαι = υπόσχομαι

**τὸ πλῆθος τῶν οἰκετῶν = ο μεγαλύτερος
αριθμός των δούλων**

**παρεγένετο· παραγίγνομαι = βοηθώ,
συμπαρίσταμαι**

παρεγένετο ξύμμαχον = πήγαν σύμμαχοι

ἐπίκουροι = μισθοφόροι

1. Αρχαία πόλη

2. Αγορά

3. Ακρόπολη

4. Υψώματα

5. Υλλαϊκός λιμένας

6. Λιμάνη της αγοράς

7. Ηραίο

8. Το νησί απέναντι
από το Ηραίο

9. Πτυχία

ερμηνευτικά σχόλια

Κεφ.71 δρᾶσαντες... ξυγκαλέσαντες
Ασφαλῶς δεν ἔκαναν ὅλα αὐτὰ μόνοι τους οἱ πέντε Κερκυραῖοι ολιγαρχικοί, ἀλλὰ με τὴ βοήθεια τῶν ομοϊδεατῶν τους καὶ ἰδιαίτερα ἐκείνων που ἦταν αἰχμάλωτοι ἀπὸ τὴν Κόρινθο. Ἀξιοπρόσεκτη εἶναι ἡ προσπάθεια τῶν ολίγων νὰ προσδώσουν μίᾳ ἐπίφασῃ δημοκρατικῆς νομιμότητος στὸ ὅλο ἐγχείρημά τους, ἀφοῦ ἀμέσως μετὰ τὸ φόνο τῶν πολιτικῶν τους ἀντιπάλων συγκαλοῦν τὸ δῆμο.

ταῦτα καὶ βέλτιστα...δέχεσθαι
Μετὰ τὴ δολοφονία τῶν ἀρχηγῶν τῶν δημοκρατικῶν οἱ ολιγαρχικοί συγκέντρωσαν τὴν ἐκκλησία τοῦ δήμου καὶ τόνισαν ὅτι οἱ τρέχουσες ἐξελίξεις ἦταν συμφέρουσες γιὰ τὴν Κέρκυρα, διότι ἔτσι τὸ νησί δε διέτρεχε τὸν κίνδυνο υποδούλωσής του στὴν Ἀθήνα. Ἐπισήμαναν ἀκόμη τὴν ἀναγκαιότητα τήρησης ουδετερότητας ὑπὸ ὅρους, γεγονός που σήμαινε διάλυση τῆς ἐπιμαχίας με τὴν Ἀθήνα, ὄχι ὅμως καὶ ολοκληρωτικὴ ἀποκοπὴ τῶν δεσμῶν τῆς Κέρκυρας με τὴν υπερδύναμη αὐτῆ τῆς ἐποχῆς.

μιᾷ νηϊ... ἡγεῖσθαι
Ἡ παρουσία δηλαδὴ περισσότερων τοῦ ενός πλοίων θα ἔπρεπε νὰ θεωρεῖται ἐνέργεια ἐχθρική καὶ νὰ οδηγεῖ σε πολεμικὴ κινητοποίηση. Ουσιαστικὰ ἡ ἀπόφαση αὐτὴ ἀκυρώνει πρακτικὰ τὴν ἀμυντικὴ συμμαχία

Αθηναίων-Κερκυραίων. Πρέπει να σημειωθεί πάντως εδώ ότι η πολιτική της ουδετερότητας, της απεμπλοκής δηλαδή της Κέρκυρας από τον πόλεμο, ήταν συνετή. Αυτό βέβαια δεν αναιρεί τον αρχικό σκοπό των ολιγαρχικών, που ήταν να εγκαταστήσουν την ολιγαρχία στην Κέρκυρα.

ἐπικυρώσαι ἠνάγκασαν τὴν γνώμην
Οι ολιγαρχικοί με το κλίμα ψυχολογικής βίας και τρομοκρατίας που δημιουργούν εξαναγκάζουν τους Κερκυραίους να επικυρώσουν την πρότασή τους για ουδετερότητα. Καταλύεται έτσι η ίδια η ουσία της λειτουργίας των δημοκρατικών θεσμών, δηλαδή η ελευθερία στη λήψη των αποφάσεων. Η πολιτική αυτή φενάκη των ολίγων εκφράζεται εναργέστατα από τις ίδιες τις αντιφατικές ενέργειές τους: από τη μια συγκαλούν την εκκλησία του δήμου, από την άλλη όμως δεσμεύουν τη βούληση του δημοκρατικού αυτού οργάνου.

πέμπουσι... πρέσβεις
Η αποστολή πρέσβων στην Αθήνα είναι ένας διπλωματικός ελιγμός των ολιγαρχικών. Ο Θουκυδίδης δεν κάνει λόγο για αντίστοιχη κίνηση με αποδέκτη τη Σπάρτη, διότι προφανώς η νέα κατάσταση, που διαμορφωνόταν στην Κέρκυρα, ήταν ευνοϊκή γι' αυτήν.

περί τε τῶν πεπραγμένων... πράσσειν
Η πρεσβεία που στάλθηκε στην Αθήνα ήταν επιφορτισμένη με διπλό σκοπό: αφενός να

πείσει τους Αθηναίους ότι οι εξελίξεις στην Κέρκυρα ήταν συμφέρουσες και γι' αυτούς, αφετέρου να διεγείρει τη φιλοπατρία των δημοκρατικών Κερκυραίων που είχαν καταφύγει στην Αθήνα, ώστε να μην προσπαθήσουν να ανατρέψουν τη νέα πολιτική κατάσταση που δημιουργήθηκε στο νησί.

ὅπως μὴ τις ἐπιστροφή γένηται
Αυτό που επιδιώκουν να πετύχουν οι ολιγαρχικοί είναι να αποτραπεί οποιαδήποτε αντίδραση στη νέα πολιτική κατάσταση που το πραξικόπημά τους διαμόρφωσε. Πρέπει να τονιστεί εδώ ότι οι Κερκυραίοι ολιγαρχικοί δεν είναι μόνο δολοφόνοι, αλλά και αναίσχυντοι δολοπλόκοι, κι αυτό διότι προσπαθούν να διεγείρουν τα αισθήματα φιλοπατρίας εκείνων, τους οποίους ήθελαν να φονεύσουν.

Κεφ.72 ἐλθόντων δὲ οἱ Ἀθηναῖοι... Αἴγιαν
Η αντίδραση των Αθηναίων υπήρξε άμεση. Συνέλαβαν τους πρέσβεις, καθώς και όσους από τους Κερκυραίους συντάχθηκαν τώρα μαζί τους (πρόκειται για τους Κερκυραίους που είχαν προηγουμένως καταφύγει στην Αθήνα) και τους συγκέντρωσαν στην Αίγινα. Η σύλληψη των πρέσβων, που θεωρούνταν πρόσωπα ιερά και απαραβίαστα, αντιστρατεύεται τους κανόνες του «διεθνούς δικαίου» της εποχής. Ωστόσο η ενέργεια των Αθηναίων δικαιολογείται στην παρούσα περίπτωση από την κατάλυση της έννομης τάξης που προηγήθηκε στην Κέρκυρα και από την ανάρμοστη δράση των ίδιων των πρέσβων στην Αθήνα. Ο Θουκυδίδης δεν κάνει

ξανά λόγο στο έργο του για την τύχη αυτών των ομήρων.

Ἐν δὲ τούτῳ... ἐνίκησαν

Η άφιξη ενός πολεμικού πλοίου από την Κόρινθο και των Λακεδαιμονίων πρέσβευων παρέχει την αναμενόμενη ευκαιρία στους ολιγαρχικούς, οι οποίοι επιτίθενται κατά των δημοκρατικών και τους νικούν σε μάχη. Ο φόνος του Πειθία (3.70.6) είναι η αρχή του εμφυλίου πολέμου, αλλά από το σημείο αυτό της θουκυδίδειας αφήγησης (72.2) η εμφύλια σύρραξη γενικεύεται και οι δύο αντίπαλες παρατάξεις θα οδηγηθούν σε φρικαλεότητες. Είναι σαφές ότι η νέα σπαρτιατική αποστολή που έσπευσε στην Κέρκυρα στάλθηκε ως άμεση αντίδραση στις προηγηθείσες ενέργειες των Αθηναίων και είχε σκοπό την ανάληψη δραστηκών πρωτοβουλιών και τη δυναμική εκκαθάριση της πολιτικής κατάστασης προς όφελος των Κερκυραίων ολιγαρχικών και κατ' επέκταση των συμφερόντων της Σπάρτης. Η παρέμβαση της Σπάρτης στα εσωτερικά της Κέρκυρας είναι πλέον απροκάλυπτη.

καὶ τὸν Ὑλλαϊκὸν λιμένα εἶχον

Η πόλη της Κέρκυρας είχε δύο λιμάνια, το λιμάνι του Αλκίνου, το οποίο βρισκόταν κοντά στην αγορά και απέναντι στην Ἡπειρο και σήμερα ονομάζεται Καστράδες, και το Ὑλλαϊκό ή, κατά τον Απολλώνιο το Ρόδιο, Ὑλλικό, στο μέσο του οποίου βρίσκεται το Ποντικονήσι ή Κοντυλονήσι. Πιστεύεται μάλιστα ότι το Ποντικονήσι είναι το πετρωμένο από τον

Ποσειδῶνα πλοίο των Φαιάκων, που κατά τον Όμηρο (Οδυσσ. ε, 152) μετέφερε τον Οδυσσέα στην Ιθάκη. Σήμερα ο Υλλαϊκός λιμένας ονομάζεται Πέραμα και Καλικιόπουλο.

τὴν τε ἀγορὰν κατέλαβον

Η αγορά βρισκόταν χαμηλά στους πρόποδες ενός λόφου.

τὸν λιμένα τὸν πρὸς αὐτῇ

Οι δημοκρατικοί κατέλαβαν τα υψηλά μέρη και την ακρόπολη, ενώ οι ολιγαρχικοί τα χαμηλά και το λιμάνι. Οι Κερκυραίοι βρίσκονται έτσι διχασμένοι σε δύο αντίπαλες παρατάξεις και έτοιμοι να επιδοθούν σε εμφύλιο σπαραγμό.

Κεφ.73 δούλους...ύπισχνούμενοι

Η απεγνωσμένη προσπάθεια επικράτησης σε βάρος των αντιπάλων τους, η ένταση του αγώνα και η όξυνση των πολιτικών παθῶν οδηγούν την καθεμία από τις αντίπαλες παρατάξεις στην πρόσκληση των δούλων, προκειμένου να ενισχύσουν το δυναμικό τους. Πρόκειται για ασυνήθιστο γεγονός, όμως στα πλαίσια μιας τόσο έντονης εμφύλιας διαμάχης, οι δούλοι, που υπερέβαιναν τότε το μισό πληθυσμό της Κέρκυρας, αποτελούσαν ικανή αριθμητικά ενίσχυση για κάθε αντιμαχόμενη παράταξη.

τῶν οἰκετῶν τὸ πλῆθος

Οι οἰκέται ανήκουν από άποψη δικαιωμάτων στην τάξη των δούλων αλλά βρίσκονται σε σχετικά καλύτερη θέση από τους άλλους. Ζουν

μέσα στο σπίτι του κυρίου τους ως υπηρετικό προσωπικό και πολλές φορές είναι πρόσωπα ειλικρινά αφοσιωμένα στην οικογένεια του αφεντικού τους.

καὶ τῷ μὲν δήμῳ...ξύμμαχον

Λογική εξέλιξη, καθώς η τάξη των δούλων ιδεολογικά και κοινωνικά αισθανόταν εγγύτερα στους δημοκρατικούς παρά στους ολιγαρχικούς (βλ. παράθεμα).

ἐκ τῆς ἡπείρου ἐπίκουροι

Οι ολιγαρχικοί είχαν την οικονομική δυνατότητα να προσλάβουν μισθοφορικά στρατεύματα, για να εξισωθούν αριθμητικά με τους δημοκρατικούς, που ενισχύθηκαν σημαντικά από τους δούλους.

«Και ως προς το χωρίο αυτό {Κεφ. 73} πρέπει να παρατηρηθεί ότι η δράση των δούλων, η ύπαρξη των οποίων θεωρείται αυτονόητη και δεδομένη, καθορίζεται από τις δραστηριότητες και αντιθέσεις των ελευθέρων και αποτελεί συμπλήρωμα τους ή μέσο για την επίτευξη των σκοπών τους... Από την πληροφορία αυτή του Θουκυδίδη συνάγεται ότι οι δούλοι αποτελούν υπολογίσιμο παράγοντα, τουλάχιστον στην Κέρκυρα. Διαφορετικά οι δημοκρατικοί δε θα ζητούσαν τη βοήθειά τους. Δεν έχουν όμως επιδιώξεις ή σκοπούς διαφορετικούς από αυτούς των ελευθέρων. Το γεγονός ότι οι περισσότεροι δούλοι ακολούθησαν τους δημοκρατικούς στην Κέρκυρα ίσως να οφείλεται στο γεγονός ότι η συμπεριφορά των δημοκρατικών ήταν πιο ήπια απέναντι στους δούλους από τη συμπεριφορά των ολιγαρχικών. Πάντως ο Θουκυδίδης δεν ενδιαφέρεται να αιτιολογήσει αυτό το περιστατικό». (Α. Μπαγιόνας, Η σκέψη του Θουκυδίδη και η σύγχρονη αντίληψη για την ιστορία, Π.Ε.Φ. σεμινάριο 8, σ. 78).

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3. Κεφάλαιο 74

Κείμενο

Νίκη των δημοκρατικῶν

[1] Διαλιπούσης δ' ἡμέρας μάχη αὖθις γίνεται καὶ νικᾷ ὁ δῆμος χωρίων τε ἰσχύι καὶ πλήθει προύχων· αἶ τε γυναῖκες αὐτοῖς τολμηρῶς ξυνεπελάβοντο βάλλουσαι ἀπὸ τῶν οἰκιῶν τῷ κεράμῳ καὶ παρὰ φύσιν ὑπομένουσαι τὸν θόρυβον.

Εμπρησμός της πόλης

[2] Γενομένης δὲ τῆς τροπῆς περὶ δειλίην ὀψίαν, δείσαντες οἱ ὀλίγοι μὴ αὐτοβοεῖ ὁ δῆμος τοῦ τε νεωρίου κρατήσειεν ἐπελθὼν καὶ σφᾶς διαφθείρειεν, ἐμπιπρᾶσι τὰς οἰκίας τὰς ἐν κύκλῳ τῆς ἀγορᾶς καὶ τὰς ξυνοικίας, ὅπως μὴ ἦ ἔφοδος, φειδόμενοι οὔτε οἰκείας οὔτε ἀλλοτρίας, ὥστε καὶ χρήματα πολλὰ ἐμπόρων κατεκαύθη καὶ ἡ πόλις ἐκινδύνευσε πᾶσα διαφθαρῆναι, εἰ ἄνεμος ἐπεγένετο τῇ φλογὶ ἐπίφορος ἐς αὐτήν.

[3] Καὶ οἱ μὲν παυσάμενοι τῆς μάχης ὡς ἐκότεροι ἡσυχάσαντες τὴν νύκτα ἐν φυλακῇ ἦσαν· καὶ ἡ Κορινθία ναῦς τοῦ δήμου κεκρατηκότος ὑπεξανήγετο, καὶ τῶν ἐπικούρων οἱ πολλοὶ ἐς τὴν ἠπειρον λαθόντες διεκομίσθησαν.

γλωσσικά σχόλια

διαλιπούσης δ' ἡμέρας = κι αφού πέρασε μια μέρα

χωρίων ἰσχύι = εξαιτίας της ισχύος των θέσεων τους

πλήθει προύχων = επειδή είχαν αριθμητική υπεροχή

ξυνεπελάβοντο· συνεπιλαμβάνομαι (τινί) = βοηθώ, υποστηρίζω

βάλλουσαι· βάλλω = χτυπώ

τῷ κεράμῳ· κέραμος = κεραμίδια

παρὰ φύσιν = σε αντίθεση προς τη γυναικεία φύση

θόρυβος = ταραχή, αντάρα

γενομένης τῆς τροπῆς = κι όταν έγινε υποχώρηση

τροπή = υποχώρηση, φυγή

δείσαντες· δείδω = φοβούμαι

οἱ ὀλίγοι = οι ολιγαρχικοί, οι αριστοκρατικοί (αντιθ. ὁ δῆμος, τὸ πλῆθος)

αὐτοβοεῖ = με τον πρώτο αλαλαγμό, με αιφνιδιαστική έφοδο

νεώριον = ναύσταθμος

ἐπελθὼν· ἐπέρχομαι = επιτίθεμαι

ἐμπιπρᾶσι (και όχι ἐμπιμπρᾶσι) ἐμπίπηρημι = πυρπολώ, βάζω φωτιά

ξυνοικία = μεγάλη οικία διαιρεμένη σε πολλά διαμερίσματα, όπου μπορούν να μένουν πολλές οικογένειες με ενοίκιο (οἰκία, το μέρος, όπου κατοικεί μία οικογένεια)

φειδόμενοι· φείδομαι = μεταχειρίζομαι με φειδώ, «λυπάμαι»

οὔτε οἰκείας οὔτε αλλότριας (ενν. οἰκίας) = ούτε δικό τους ούτε ξένο (σπίτι)

χρήματα = πράγματα, εμπορεύματα

εἰ ἄνεμος ἐπεγένετο τῇ φλογὶ ἐπίφορος ἐς αὐτὴν = αν φυσούσε ἄνεμος τη φωτιά με κατεύθυνση προς αυτή (δηλ. την πόλη)

ὡς ἑκάτεροι ἡσυχᾶσαντες = καθώς και τα δύο στρατόπεδα απείχαν από πολεμικές ενέργειες

ἐν φυλακῇ ἦσαν = βρίσκονταν σε επιφυλακή

κεκρατηκότος τοῦ δήμου = όταν είχαν επικρατήσει οι δημοκρατικοί

ὑπεξανήγετο· ὑπεξανάγομαι = ανοίγομαι με προφυλάξεις στο ανοιχτό πέλαγος

λαθόντες· λανθάνω = διαφεύγω την προσοχή
διακομίσθησαν· διακομίζομαι = μεταφέρομαι,
περνώ

ερμηνευτικά σχόλια

διαλιπούσης δ' ἡμέρας = Δεν είναι λογικό να υποθέσουμε ότι πρόκειται για την ημέρα, κατά την οποία σημειώθηκαν οι αψιμαχίες. Κι αυτό διότι είναι προφανές πως θα χρειάστηκε κάποιος χρόνος, ώσπου να συγκεντρωθούν οι δούλοι και να φτάσουν οι μισθοφόροι από την απέναντι πλευρά.

νικᾶ,... προύχων = Η κατάσταση αντιστρέφεται υπέρ του δήμου, ο οποίος νικά λόγω της αριθμητικής του υπεροχής και της κατάληψης των πλέον καίριων θέσεων.

αἱ τ ε γυναῖκες...θόρυβον = Η διαίτερη προβολή από το Θουκυδίδη του ενεργού ρόλου των γυναικών στις συγκρούσεις, καθώς και της ψυχραιμίας και της τόλμης που αυτές επέδειξαν. Οι γυναίκες θορυβούνται και δεν υπομένουν συνήθως εύκολα τους πολεμικούς κινδύνους. Έχουν δηλαδή αντοχή αμυντική και όχι ορμή επιθετική. Εντούτοις, όταν απειλούνται τα αγαπημένα τους πρόσωπα ή, όπως συμβαίνει εδώ, η πατρίδα τους, δείχνουν τόλμη που υπερβαίνει τη γυναικεία τους φύση.

περὶ δειλὴν ὄψιαν = Ἀργά το σούρουπο· ἡ ἡμέρα χωριζόταν σε **πρωὴ ἢ πρῶ** (ἀπὸ τὴν ἀνατολή το ἡλίου μέχρι τις 9), σε **πλήθουσα ἀγορὰ** (9-12), σε **μέσον ἡμέρας ἢ μεσημβρία** (12-2 μ.μ.) καὶ σε **δειλὴ** (2-6 μ.μ.).

Υποδιαίρουσαν δε το τελευταίο αυτό χρονικό διάστημα σε **δειλὴ πρωία** (2-4 μ.μ.) καὶ **δειλὴ ὄψια** (4-6 μ.μ.) καὶ το κατοπινὸ χρονικό διάστημα ονομαζόταν **ἑσπέρα**.

δείσαντες οἱ λίγοι... ἐμπιπῶσι τὰς οἰκίας τὰς ἐν κύκλῳ τῆς ἀγορᾶς... = Παρακολουθούμε τὴ γενίκευση το εμφυλίου, ἀφοῦ οἱ δύο ἀντίπαλες παρατάξεις καταφεύγουν σε ὅλα τα δυνατὰ μέσα (στρατολόγηση δούλων, εμπρησμοί), προκειμένου να επικρατήσουν. Ο εμπρησμός τῆς πόλης εἶναι μια ἀπονενοημένη ἐνέργεια τῶν ολιγαρχικῶν υποκινούμενη ἀπὸ το φόβο τους, μήπως οἱ ἀντίπαλοι τους καταλάβουν το λιμάνι το Ἀλκίνου καὶ κυρίως το ναύσταθμό του. Τα νεώρια συνήθως περιβάλλονταν ἀπὸ τείχος, για το οποίο ὅμως ἐδῶ δε γίνεται λόγος, ἴσως ὅμως ἐννοεῖται.

ὅπως μὴ ἦ ἔφοδος = Ἀναφορὰ στο λόγο το εμπρησμοῦ. Ἐχει παρατηρηθεῖ ὡστόσο ὅτι ο εμπρησμός καθιστοῦσε πιο προσιτὴ τὴν ἀγορὰ στον ἐχθρό, γεγονός που μας κάνει να υποθέσουμε ὅτι ἡ φωτιά ἀποσκοποῦσε στην καθυστέρηση τῆς ἐπίθεσης τῶν δημοκρατικῶν.

καὶ ἡ Κορινθία ναῦς = Εἶναι το κορινθιακὸ πλοίο που μετέφερε τους πρέσβεις τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἔδωσε το ἑναυσμα τῆς

σύγκρουσης (3.72.2). Οι Κορίνθιοι απεσταλμένοι και οι μισθοφόροι, μόλις είδαν ότι η σύγκρουση εξελίσσεται υπέρ των δημοκρατικών, έφυγαν κρυφά από την Κέρκυρα (η πρόθεση υπό του ρ. ὑπεξανήγετο δηλώνει ακριβώς τον κρυφό τρόπο), φοβούμενοι, μήπως συλληφθούν κι αυτοί αιχμάλωτοι από τους νικητές δημοκρατικούς.

ερωτήσεις - ασκήσεις

Κεφ. 71-74

1. Να καταγράψετε τις ενέργειες των ολιγαρχικών μετά τη δολοφονία των αρχηγών των δημοκρατικών και να επιχειρήσετε να τις αιτιολογήσετε, εντάσσοντάς τες σε ένα γενικότερο πολιτικό σχέδιο δράσης. Να αναλύσετε κάθε πτυχή αυτού του σχεδίου. Πώς εντάσσεται σε αυτό το σχέδιο η απόφαση για ουδετερότητα της Κέρκυρας και η αποστολή πρέσβων στην Αθήνα; (Κεφ. 71)
2. Ξυγκαλέσαντες Κερκυραίους... ἐπικυρῶσαι ἠνάγκασαν τὴν γνώμην (71.1): Να εξηγήσετε και να σχολιάσετε την αντιφατικότητα των φράσεων αυτών.
3. Προσπαθήστε να φανταστείτε τα επιχειρήματα με τα οποία κάθε πλευρά αποπειράθηκε να προσεταιριστεί τους δούλους. Γιατί τελικά τα επιχειρήματα των δημοκρατικών αποδείχτηκαν πιο ισχυρά; (Κεφ. 73)

4. Ο Θουκυδίδης αναφερόμενος στη στάση των γυναικών γράφει (74.1): **καὶ παρὰ φύσιν ὑπομένουσαι τὸν θόρυβον**. Πώς ερμηνεύετε την έκφραση **παρὰ φύσιν**;

5. Να επισημάνετε όλους τους παράγοντες που εξασφάλισαν τη νίκη στους δημοκρατικούς.

6. Εξηγήστε τους λόγους που ώθησαν τους ολιγαρχικούς στον εμπρησμό της περιοχής γύρω από την αγορά (74.2). Πώς κρίνετε την ενέργειά τους αυτή;

7. α) Ποια σκοπιμότητα εξυπηρετούν οι ρηματικοί τύποι **ὑπεξανήγετο-λαθόντες** (74.3), με τους οποίους ο Θουκυδίδης αναφέρεται στην αποχώρηση του κορινθιακού πλοίου και των επικούρων αντίστοιχα; (Για την απάντησή σας να λάβετε υπόψη σας την ακριβή σημασία των λέξεων).

β) Με βάση την απάντησή σας στο πρώτο σκέλος της ερώτησης προβληματίζεστε πάνω στο γενικότερο ρόλο των «προστατών» στην ιστορική πορεία και δράση ενός λαού.

8. **βάλλουσαι** (74.1): Να γράψετε δέκα λέξεις, απλές ή σύνθετες, με το θέμα της λέξης που σας δίνεται και να προσπαθήσετε να ορίσετε με ακρίβεια τουλάχιστον τις πέντε από αυτές.

9. Να καταγράψετε τις ειδικές προτάσεις του Κεφ. 71, να βρείτε τη συντακτική τους θέση και να δικαιολογήσετε την εισαγωγή και την εκφορά τους.

10. Να εντοπίσετε τις μετοχές του Κεφ. 72 που βρίσκονται σε πτώση γενική, να χαρακτηρίσετε τη συντακτική τους θέση και να αιτιολογήσετε την πτώση τους.

11. Στο Κεφ. 72 να επισημάνετε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς του χρόνου και του τόπου που εκφέρονται με προθετικά σύνολα ή με απλά επιρρήματα.

12. δράσαντες, ήγεϊσθαι, καταπεφευγότας (Κεφ. 71). Να γράψετε το γ' ενικό πρόσωπο των τύπων α) σε όλες τις εγκλίσεις του ενεστώτα και β) σε όλους τους χρόνους της οριστικής, στη φωνή που βρίσκονται.

13. δουλωθεῖεν (71.1): Να γράψετε το ίδιο πρόσωπο σε όλες τις εγκλίσεις του ίδιου χρόνου και φωνής.

14. τριήρους Κορινθίας, Λακεδαιμονίων πρέσβων (72.2): Να κλίνετε τις συνεκφορές και στους δύο αριθμούς.

15. Να μεταφέρετε τα τριτόκλιτα ουσιαστικά του Κεφ. 74 στις πλάγιες πτώσεις και των δύο αριθμών.

16. Να καταγραφούν οι ρηματικοί τύποι των Κεφ. 71-74 που δηλώνουν τις κύριες ενέργειες (πολεμικές και πολιτικές) των ολιγαρχικών και των συμμάχων τους και να αντικατασταθούν χρονικά.

17. Ποια εκφραστικά-αφηγηματικά μέσα χρησιμοποιεί ο ιστορικός στα Κεφ. 71-74 για να καταγράψει: α) τον ιδιαίτερο ρόλο των γυναικών στη νίκη των δημοκρατικών, β) το κλίμα διάλυσης και πανικού στο στρατόπεδο των ολιγαρχικών και των συμμάχων τους;

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3. Κεφάλαιο 75

Κείμενο

Ἄφιξη του Νικόστρατου στην Κέρκυρα — Προσπάθειες για συμφιλίωση

[1] Τῇ δὲ ἐπιγιγνομένη ἡμέρᾳ Νικόστρατος ὁ Διειτρέφους Ἀθηναίων στρατηγὸς παραγίγνεται βοηθῶν ἐκ Ναυπάκτου δώδεκα ναυσὶ καὶ Μεσσηνίων πεντακοσίοις ὀπλίταις· ξύμβασίν τε ἔπρασσε καὶ πείθει ὥστε συγχωρῆσαι ἀλλήλοις δέκα μὲν ἄνδρας τοὺς αἰτιωτάτους κρίναι, οἳ οὐκέτι ἔμειναν, τοὺς δ' ἄλλους οἴκεῖν σπονδὰς πρὸς ἀλλήλους ποιησαμένους καὶ πρὸς Ἀθηναίους, ὥστε τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ **[2]** φίλους νομίζειν. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα πράξας ἔμελλεν ἀποπλεύσεσθαι· οἳ δὲ τοῦ δήμου προστάται πείθουσιν αὐτὸν πέντε μὲν ναῦς τῶν αὐτοῦ σφίσι καταλιπεῖν, ὅπως ἦσσόν τι ἐν κινήσει ὧσιν οἳ ἐναντίοι, ἴσας δὲ αὐτοῖ πληρώσαντες ἐκ σφῶν αὐτῶν συμπέμψειν .

[3] Καὶ ὁ μὲν συνεχώρησεν, οἳ δὲ τοὺς ἐχθροὺς κατέλεγον ἐς τὰς ναῦς. δείσαντες δὲ ἐκεῖνοι μὴ ἐς τὰς Ἀθήνας ἀποπεμφθῶσι καθίζουσιν ἐς τὸ **[4]** τῶν Διοσκόρων ἱερόν. Νικόστρατος δὲ αὐτοὺς ἀνίστη τε καὶ παρεμυθεῖτο. Ὡς δ' οὐκ ἔπειθεν, ὁ δῆμος ὀπλισθεὶς ἐπὶ τῇ προφάσει ταύτῃ, ὡς οὐδὲν αὐτῶν ὑγιᾶς διανοουμένων τῇ

τοῦ μὴ ξυμπλεῖν ἀπιστία, τὰ τε ὄπλα αὐτῶν ἐκ τῶν οἰκιῶν ἔλαβε καὶ αὐτῶν τινὰς οἷς ἐπέτυχον, εἰ μὴ Νικόστρατος ἐκώλυσε, διέφθειραν ἄν.

Οἱ δημοκρατικοὶ εκτοπίζουν τοὺς ολιγαρχικοὺς
ικέτες

[5] Ὅρῶντες δὲ οἱ ἄλλοι τὰ γινόμενα καθίζουσιν ἐς τὸ Ἑρραϊον ἰκέται καὶ γίνονται οὐκ ἐλάσσους τετρακοσίων. Ὁ δὲ δῆμος δείσας μὴ τι νεωτερίσωσιν ἀνίστησί τε αὐτοὺς πείσας καὶ διακομίζει ἐς τὴν πρὸ τοῦ Ἑρραίου νῆσον, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐκεῖσε αὐτοῖς διεπέμπετο.

γλωσσικά σχόλια

τῇ ἐπιγιγνομένη ἡμέρᾳ = τὴν ἐπόμενη ἡμέρα

παραγίγνεται = φτάνει

ξύμβασιν· ξύμβασις = συμφωνία, συνθήκη, συμβιβασμός

ξυγχωρῆσαι· ξυγχωρέω, -ῶ = συμφωνῶ, συναινῶ, προβαίνω σε συμβιβασμούς

ὥστε ξυγχωρῆσαι ἀλλήλοις = ὥστε να συμφωνήσουν μεταξύ τους

αἴτιος = υπαίτιος

τούς αίτιωτάτους = δηλ. του πολέμου που μόλις είχε γίνει. Πρόκειται για τους δέκα ολιγαρχικούς

κριναί· κρίνω = δικάζω

οί οὐκέτι ἔμειναν = οι οποίοι δεν ἔμειναν πλέον εκεί (ενν. στην Κέρκυρα)

τούς δ' ἄλλους οἰκεῖν = και οι υπόλοιποι να παραμείνουν (ενν. στο νησί)

σπονδὰς πρὸς ἀλλήλους ποιησαμένους καὶ πρὸς Ἀθηναίους, ὥστε τούς αὐτούς ἐχθρούς καὶ φίλους νομίζειν = αφού κάνουν συμφωνία μεταξύ τους και με τους Αθηναίους, υπό τον όρο να θεωρούν τους ίδιους εχθρούς και φίλους

ἀποπλεύσασθαι· ἀποπλέω = αποπλέω, απέρχομαι

οἱ προστάται τοῦ δήμου = οι αρχηγοί των δημοκρατικών

καταλιπεῖν· καταλείπω = αφήνω πίσω

ὅπως ἤσσόν τι ἐν κινήσει ὧσιν οἱ ἐναντίοι = ὥστε να αποθαρρυνθούν οι αντίπαλοι τους να κάνουν κίνημα

ἴσας = δηλ. πέντε

πληρώσαντες· πληρόω, -ῶ = επανδρώνω με πληρώματα πλοία

κατέλεγον· καταλέγω = καταγράφω για ναυτική υπηρεσία, στρατολογώ για τα καράβια

δείσαντες· δείδω = φοβούμαι

άνιστη (άνισημι) = προσπαθούσε να σηκώσει (αποπειρατ. παρατατ.)

παρεμυθεῖτο· παραμυθέομαι, -οῦμαι= παρηγορώ, καθησυχάζω

ύγιες= καλός σκοπός (εδώ)

τῆ τοῦ μή ξυμπλεῖν ἀπιστία = με τη δυσπιστία τους να μη θέλουν να αποπλεύσουν μαζί με το Νικόστρατο

ἐπέτυχον· ἐπιτυγχάνω τινί = κατά τύχη συναντώ

νεωτερίσωσιν· νεωτερίζω = επιχειρώ πολιτικές μεταβολές

ἐπιτήδεια = τρόφιμα

ἐκεῖσε = εκεί (δηλ. στο νησί)

διεπέμπετο (διαπέμπομαι) = στέλνονταν

ερμηνευτικά σχόλια

Νικόστρατος ὁ Διειτρέφους = Ο Αθηναῖος στρατηγός θα επιδείξει ιδιαίτερη μετριοπάθεια στο χειρισμό της κρίσης.

παραγίγνεται βοηθῶν ἐκ Ναυπάκτου = Στη Ναύπακτο αγκυροβολούσε μόνιμα μοίρα του αθηναϊκού στόλου λόγω της καίριας θέσης της περιοχής για τον έλεγχο του Κορινθιακού κόλπου και των θαλάσσιων δρόμων προς τη Δύση.

καὶ Μεσσηνίων = Πρόκειται για τους Μεσσήνιους εξόριστους που κατοικούσαν στη Ναύπακτο ήδη από το τέλος του γ' μεσσηνιακού πολέμου (459 π.Χ.)

ξύμβασιν τε ἔπρασσε = Ο Νικόστρατος προσπαθεί να ακολουθήσει συμβιβαστική πολιτική. Η χρήση του παρατατικού δηλώνει ακριβώς τις επίπονες και μακρές προσπάθειές του προς αυτήν την κατεύθυνση.

δέκα μὲν ἄνδρας τοὺς αἰτιωτάτους κρῖναι = Πρόκειται για τους κατ' εξοχήν υπαίτιους, δηλαδή αυτούς που πήραν μέρος στη σφαγή του βουλευτηρίου και στις μάχες. Ανάμεσα σ' αυτούς οι πέντε θα ήταν εύλογα οι ολιγαρχικοί που είχαν καταδικαστεί αρχικά για το κόψιμο των χαράκων (70.4).

οἱ οὐκέτι ἔμειναν = Μετά τη συμφωνία οι δέκα δεν ἔμειναν για να δικαστούν αλλά ἔφυγαν.

Πιθανόν θεωρείται ότι είχαν φύγει πριν ο Νικόστρατος κάνει τις προτάσεις του.

τοὺς δ' ἄλλους οἰκεῖν... Ἀθηναίους = Ο Νικόστρατος με διαλλακτικότητα και διπλωματική ευστροφία προσπαθεί να συμβιβάσει τις αντίπαλες παρατάξεις και να ισχυροποιήσει τους δεσμούς Κερκυραίων και Αθηναίων πάντοτε με γνώμονα το συμφέρον της πατρίδας του.

ὥστε τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους νομίζειν = Οι Αθηναίοι είχαν συμφέρον να ομονοούν οι Κερκυραίοι, ώστε να έχουν ακέραιες τις δυνάμεις τους στον πόλεμο κατά των Πελοποννησίων. Το ζητούμενο επομένως για το Νικόστρατο ήταν η συμφιλίωση των αντιμαχόμενων πολιτικών μερίδων στο νησί, ώστε η συμμαχία της πατρίδας του με την Κέρκυρα να συναντήσει την ευρύτερη δυνατή αποδοχή.

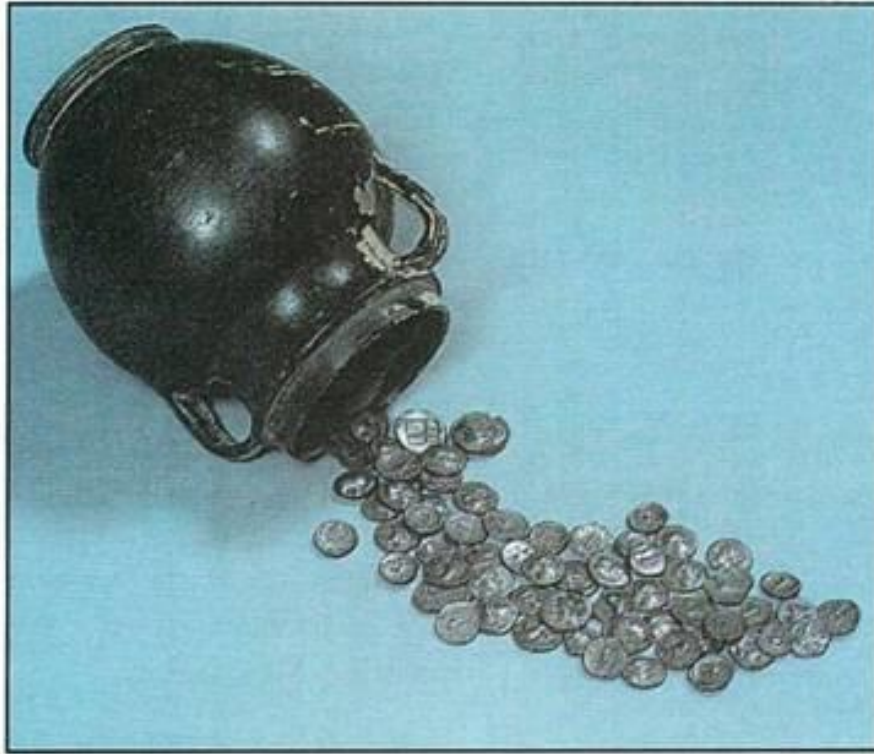
οἱ δὲ τοῦ δήμου προστάται = Εκτός από τον Πειθία που δολοφονήθηκε υπήρχαν και άλλοι προστάτες (ηγετικά στελέχη) του δήμου των Κερκυραίων.

πειθουσιν αὐτὸν ξυμπέμψειν = Οι δημοκρατικοί φαίνεται ότι θεωρούν την παρουσία των αθηναϊκών πλοίων στην Κέρκυρα ως αποτρεπτικό μέσο της επιθετικότητας των αντιπάλων τους.

οἱ δὲ τοὺς ἐχθροὺς κατέλεγον ἔς τὰς ναῦς = Οι δημοκρατικοί προσπαθούν έτσι να

καταστήσουν ακίνδυνους τους αντιπάλους τους. Ανάλογη τακτική, δηλαδή την εκτόπιση των πολιτικών του αντιπάλων σε μέρη, όπου γίνονταν ακίνδυνοι, ακολούθησε και ο τύραννος της Σάμου Πολυκράτης. (Πβ. Ηρόδ. 3.44.2 Βλ. Παράθεμα).

Ηροδότου Ιστορία 3,44 Ο δε Πολυκράτης έστειλε κρυφά από τους Σαμίους απεσταλμένο στον Καμβύση, το γιο του Κύρου, που συνάθροιζε στρατό κατά της Αιγύπτου, και τον παρακάλεσε να στείλει και σ' αυτόν στη Σάμο να ζητήσει στρατό. Και ο Καμβύσης, αφού άκουσε την πρόταση αυτή, έστειλε με προθυμία στη Σάμο απεσταλμένους για να παρακαλέσουν τον Πολυκράτη να στείλει ναυτικό για να τον ακολουθήσει στην εκστρατεία κατά της Αιγύπτου. Εκείνος τότε (δηλ. ο Πολυκράτης) διάλεξε από τους πολίτες εκείνους που ήταν πλέον ύποπτοι να επαναστατήσουν και τους έστειλε με σαράντα τριήρεις, με την παράκληση προς τον Καμβύση να μη τους στείλει πλέον πίσω προς αυτόν.

«Θησαυρός» από το Μούλκι Κορινθίας

δείσαντες δὲ ἐκεῖνοι μὴ ἔς τὰς Ἀθήνας ἀποπεμφθῶσιν = Μετά τα γεγονότα που προηγήθηκαν εύλογα οι ολιγαρχικοί αισθάνονται δυσπιστία και φόβο για τις προθέσεις των δημοκρατικών αλλά και για τη στάση των Αθηναίων απέναντι τους. Εξάλλου οι Αθηναίοι είχαν ήδη εκδηλώσει τη διάθεση να τιμωρήσουν τους Κερκυραίους ολιγαρχικούς ως νεωτερίζοντες (72.1).

ἔς τὸ τῶν Διοσκόρων ἱερὸν = Δεν είναι γνωστή η θέση του ιερού αυτού. Η καταφυγή στο ιερό συνιστά ικεσία και, όπως είναι γνωστό, οι ικέτες θεωρούνταν πρόσωπα ιερά και απαραβίαστα.

Οι Διόσκουροι (Κάστορας και Πολυδεύκης) ήταν δίδυμοι ήρωες γιοι της Λήδας και του Δία. Η λατρεία τους έχει τις ρίζες της στη Σπάρτη, όπου τους τιμούσαν ως προστάτες του σπαρτιατικού κράτους. Λατρεύονταν επίσης σε πολλές περιοχές της Ελλάδας και ως προστάτες των ναυτικών σε μια πόλη με τόσο αναπτυγμένη ναυτιλία ήταν επόμενο να υπάρχει ιερό των δίδυμων αδελφών.

Νικόστρατος δὲ αὐτοὺς ἀνίστη τε καὶ παρεμυθεῖτο = Ορισμένοι μελετητές θεωρούν ότι το ρήμα **ἀνίστη** έχει αποπειρατική σημασία. Άλλοι παρατήρησαν ότι εδῶ δεν πρόκειται για απλή απόπειρα αλλά για αληθινή εκτέλεση. Ωστόσο μια τέτοια ερμηνεία αντίκειται στο **ὡς δ' οὐκ ἔπειθεν**. Φαίνεται ότι ο Νικόστρατος δεν μπόρεσε να πείσει τους ικέτες να μπουν στα πλοία, όπως μαρτυρεί και η φράση **τῆ τοῦ μὴ ξυμπλεῖν ἀπιστία**. Το δε **παρεμυθεῖτο** δηλώνει τις προσπάθειες του Νικόστρατου να απαλλάξει τους ολιγαρχικούς από το φόβο, γεγονός που δείχνει τον ήπιο και μετριοπαθή χαρακτήρα του.

ὁ δῆμος... ἀπιστία = Η άρνηση των ολιγαρχικών που είχαν καταφύγει ως ικέτες στο ιερό των Διοσκούρων να επιβιβαστούν στα πλοία μαζί με το Νικόστρατο και με δεδομένο το κλίμα φόβου και αμοιβαίας καχυποψίας που επικρατούσε, οδηγεί τους δημοκρατικούς στο συμπέρασμα ότι οι αντίπαλοι τους σκέπτονται ένοπλη αντεπίθεση. Ο Θουκυδίδης ωστόσο τονίζει ότι οι δημοκρατικοί βρήκαν ως πρόφαση

τη στάση των ικετών-ολιγαρχικών και, αφού οπλίστηκαν, πήγαν στα σπίτια των αντιπάλων τους, τους αφαίρεσαν τα όπλα και θα σκότωναν όσους βρήκαν μπροστά τους, αν δεν τους εμπόδιζε ο Νικόστρατος.

εἰ μὴ Νικόστρατος ἐκώλυσε = Συνολικά η πολιτική του Νικόστρατου υπήρξε διαλλακτική και η παρέμβασή του σωτήρια για έναν αριθμό ολιγαρχικών. Η στάση του καθορίζεται με γνώμονα το συμφέρον της πατρίδας του, αλλά εξηγείται επίσης από το γεγονός ότι ο ίδιος δεν είχε άμεση ανάμειξη στα φοβερά πολιτικά πάθη των Κερκυραίων.

Γίνονται οὐκ ἔλασσους τετρακοσίων = Σχολιάζοντας το μεγάλο αυτόν αριθμό των 400, ορισμένοι μελετητές επισημαίνουν ότι 400 άτομα δεν μπορούσαν να χωρέσουν σε 5 πλοία, διότι κάθε πλοίο εκτός από τους κωπηλάτες μπορούσε να χωρέσει μόνο 42 άνδρες. Επομένως η λ. ἄλλοι σημαίνει και άλλοι ολιγαρχικοί, εκτός δηλαδή αυτών που κλήθηκαν να επανδρώσουν τα πλοία και αυτών που κατέφυγαν στο ιερό των Διοσκούρων.

ὁ δὲ δῆμος... διεπέμπετο = Ο Θουκυδίδης καταγράφει την αντίδραση των δημοκρατικών στις ενέργειες των ολιγαρχικών. Φωτίζει διαδοχικά τις πράξεις όλων των παραγόντων που διαμορφώνουν τα γεγονότα.

ἔς τῆν πρὸ τοῦ Ἡραίου νῆσον = Πρόκειται για το νησί Πτυχία, το σημερινό δηλαδή Βίδο. Άλλοι

μελετητές υποστηρίζουν ότι πρόκειται για τη θέση, όπου βρίσκεται η σημερινή πόλη της Κέρκυρας, που χωριζόταν τότε από την ξηρά με ένα κανάλι.

ερωτήσεις - ασκήσεις

1. Να αξιολογηθούν από διπλωματική και στρατιωτική άποψη οι ενέργειες του Νικόστρατου. Να σκιαγραφήσετε το χαρακτήρα του Αθηναίου στρατηγού με βάση τις ενέργειες του αυτές.
2. Πώς κρίνετε την απόφαση του Νικόστρατου να συμφωνήσει με την πρόταση των δημοκρατικών;
3. οἱ δὲ τοὺς ἐχθροὺς κατέλεγον ἕς τὰς ναῦς (§3): Ποια σκοπιμότητα εξυπηρετεί η ενέργεια αυτή των δημοκρατικών; Να συγκρίνετε την τακτική τους με αυτήν του τυράννου της Σάμου Πολυκράτη (Παράθεμα). Σε ποια συμπεράσματα οδηγείστε από τη σύγκριση;
4. Να σχηματιστεί πίνακας με λέξεις της ΝΕ (σύνθετα, παράγωγα του ἴστημι με προθέσεις) που να περιέχει: α) αρσενικά ουσιαστικά συγκεκριμένα (επιστάτης), β) ουσιαστικά αφηρημένα (διάσταση) και γ) επίθετα.
5. Να σχηματίσετε φράσεις στη ΝΕ με τις λέξεις: αποστάτης, σύμβαση, πρόφαση.

6. Να καταγραφούν οι ρηματικοί τύποι των §2-4 που εκφράζουν τις κύριες ενέργειες του Νικόστρατου και να μεταφερθούν στον ενεστώτα.

7. οἱ οὐκέτι ἔμειναν (75.1): Να γράψετε τη φράση μεταφέροντας το ρήμα στους άλλους χρόνους. (Τα υπόλοιπα παρεπόμενα του ρήματος θα μείνουν αμετάβλητα).

8. Να καταγραφούν οι αιτιολογικές και χρονικές μετοχές του κεφαλαίου και να αναλυθούν στις αντίστοιχες προτάσεις.

9. τῇ δὲ ἐπιγιγνομένη... ὄπλίταις (75.1): Να αναγνωρίσετε τους ομοιόπτωτους ονοματικούς προσδιορισμούς στο κείμενο, του οποίου επισημαίνεται η αρχή και το τέλος.

10. Στο κείμενο της προηγούμενης άσκησης να καταγραφούν οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί και να δηλωθεί η επιρρηματική σχέση που εκφράζουν.

11. «Ο Θουκυδίδης θέλει να μεταδώσει γνώσεις τελικές μόνιμης αξίας. Κατορθώνει αυτό το πολύ σημαντικό για την εποχή του βήμα με την αποκάλυψη της νομοτέλειας που βρίσκεται πίσω από την ποικιλία και την πολυεδρικότητα των γεγονότων». (Κ.Ν. Παπανικολάου, «Θουκυδίδης», Νέα Παιδεία 4, 1978, σ. 80). Διακρίνετε αυτή τη νομοτέλεια, (δηλ. τη σύνδεση των γεγονότων μέσω της σχέσης αιτίου-αποτελέσματος), στο Κεφ. 75; Τεκμηριώστε την απάντησή σας.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3. Κεφάλαια 76-77

Κείμενο

Άφιξη του πελοποννησιακού στόλου με επικεφαλής τον Αλκίδα και Βρασίδα στην Κέρκυρα

[76] Τῆς δὲ στάσεως ἐν τούτῳ οὔσης τετάρτη ἢ πέμπτη ἡμέρα μετὰ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἐς τὴν νῆσον διακομιδὴν αἱ ἐκ τῆς Κυλλήνης Πελοποννησίων νῆες, μετὰ τὸν ἐκ τῆς Ἴωνίας πλοῦν ἔφορμοι οὔσαι, παραγίγνονται τρεῖς καὶ πεντήκοντα· ἦρχε δὲ αὐτῶν Ἀλκίδας, ὅσπερ καὶ πρότερον, καὶ Βρασίδας αὐτῷ ξύμβουλος ἐπέπλει. Ὀρμισάμενοι δὲ ἐς Σύβοτα λιμένα τῆς ἠπείρου ἅμα ἔω ἐπέπλεον τῇ Κερκύρᾳ.

Οἱ Κερκυραῖοι με τοὺς Ἀθηναίους ετοιμάζονται να παραταχθούν σε ναυμαχία κατὰ τῶν Πελοποννησίων

[77.1] Οἱ δὲ πολλῶ θορύβῳ καὶ πεφοβημένοι τὰ τ' ἐν τῇ πόλει καὶ τὸν ἐπίπλουν παρεσκευάζοντό τε ἅμα ἐξήκοντα ναῦς καὶ τὰς αἰεὶ πληρουμένας ἐξέπεμπον πρὸς τοὺς ἐναντίους, παραινούντων Ἀθηναίων σφᾶς τε ἔᾶσαι πρῶτον ἐκπλεῦσαι καὶ ὕστερον πάσαις **[2]** ἅμα ἐκείνους ἐπιγενέσθαι. Ὡς δὲ αὐτοῖς πρὸς τοῖς πολεμίοις ἦσαν σποράδες αἱ νῆες, δύο μὲν

εὐθὺς ἠύτομόλησαν, ἐν ἑτέραις δὲ ἀλλήλοις οἱ ἐμπλέοντες ἐμάχοντο, ἦν δὲ οὐδεὶς κόσμος τῶν [3] ποιουμένων. Ἰδόντες δὲ οἱ Πελοποννήσιοι τὴν ταραχὴν εἴκοσι μὲν ναυσὶ πρὸς τοὺς Κερκυραίους ἐτάξαντο, ταῖς δὲ λοιπαῖς πρὸς τὰς δώδεκα ναῦς τῶν Ἀθηναίων, ὧν ἦσαν αἱ δύο Σαλαμινία καὶ Πάραλος.

γλωσσικά σχόλια

Κεφ.76

διακομιδῆ = διαπεραίωση, μεταφορά

πλοῦν· πλοῦς = θαλάσσιο ταξίδι

ἔφορμοι οὔσαι (αἱ νῆες) = ἐν ὄρμῳ

διατρίβουσαι = αγκυροβολημένες

παραγίγνονται· παραγίγνομαι (εδῶ) = φτάνω

ἐπέπλει· ἐπιπλέω = επιβαίνω σε πλοίο, ταξιδεύω

ὄρμισάμενοι· ὀρμίζομαι = αγκυροβολώ

ἄμα ἔω = μόλις ξημέρωσε

ἐπέπλεον· ἐπιπλέω = πλέω εναντίον (η ἐπὶ εδῶ δηλώνει εχθρική κατεύθυνση, ενώ στο προηγούμενο παράδειγμα τόπο, το «επάνω»)

Κεφ.77

οἱ δὲ = οι δημοκρατικοί της Κέρκυρας

πεφοβημένοι τὰ τ' ἐν τῇ πόλει καὶ τὸν ἐπίπλουν = επειδὴ φοβούνταν και ὅσα συνέβαιναν στην πόλη και τη ναυτική επίθεση

ἐπίπλους = η θαλάσσια επίθεση

τὰς αἰεὶ πληρουμένας = ὅσα πλοία επανδρώνονταν κάθε φορά

πρὸς τοὺς ἐναντίους = κατά των εχθρῶν (δηλ. των Πελοποννησίων)

παραινοῦντων· παραινέω, -ῶ =προτρέπω, συμβουλεύω

παραινοῦντων Ἀθηναίων, εἰ καὶ παρήνουν οἱ Ἀθηναῖοι = (εναντιωματική μετοχή)

σφᾶς = ενν. Αθηναίους

ἐκείνους = ενν. τους Κερκυραίους

ἐπιγενέσθαι· ἐπιγίγνομαι = ακολουθῶ

πρὸς τοῖς πολεμίοις = κοντά στους εχθρούς

σποράδες· ὁ, ἡ σποράς, -άδος = διασκορπισμένος, σκόρπιος

ἠὺτομόλησαν· αὐτομολέω, -ῶ = λιποτακτώ

οἱ ἐμπλέοντες = οἱ επιβάτες

ἦν δὲ οὐδεὶς κόσμος τῶν ποιουμένων = και
δεν υπήρχε καμιά τάξη σ' αυτά που γίνονταν

ἐτάξαντο· τάσσομαι = παρατάσσομαι

ερμηνευτικά σχόλια

Κεφ.76

τετάρτη... διακομιδὴν = Εὐλόγα εικάζουμε ὅτι
θα χρειάστηκαν ἀσφαλῶς μερικές ἡμέρες μέχρις
ὅτου οἱ πληροφορίες σχετικά με τις ἐξελίξεις
στην Κέρκυρα φθάσουν στους
Πελοποννήσιους.

αἱ ἐκ τῆς Κυλλήνης Πελοποννησίων νῆες = Ο
Θουκυδίδης ἀναφέρεται ἐδῶ στα 40 πλοία των
Πελοποννησίων που με ἀρχηγό το ναύαρχο
Ἀλκίδα εἶχαν σπεύσει σε βοήθεια των Λεσβίων
στην ἀποστασία της Μυτιλήνης. Τα πλοία αὐτά
καταδιώχτηκαν ἀπὸ τους Ἀθηναίους, ἔφτασαν
στην Κρήτη και ἀπὸ ἐκεῖ κατέληξαν στην
Κυλλήνη, ὀρμητήριο του σπαρτιατικοῦ στόλου
για τις ἐπιχειρήσεις στον κορινθιακό κόλπο και
στο Ἴόνιο. Ἐκεῖ ἐνώθηκαν με 13 συμμαχικά
πλοία με ἀρχηγό το Βρασίδα, ο οποίος ἦταν
ἐπιφορτισμένος με το ρόλο του συμβούλου του

Αλκίδα. Ενισχυμένος ο πελοποννησιακός στόλος αποφάσισε να πλεύσει στη σπαρασσόμενη από τον εμφύλιο πόλη της Κέρκυρας, προκειμένου να διασφαλίσει τα ζωτικά συμφέροντα της Σπάρτης στην περιοχή. Η απόφαση αυτή ασφαλώς λήφθηκε ύστερα από τα νέα που μετέφερε στη συμμαχία η κορινθιακή τριήρης, αυτόπτης μάρτυρας της επικράτησης των δημοκρατικών στο νησί.

ἔφορμοι οὔσαι = Τα πλοία βρίσκονταν βέβαια αγκυροβολημένα στην Κυλλήνη, ήταν όμως σε ετοιμότητα για ανάληψη πολεμικής δράσης.

ὅσπερ καὶ πρότερον (ενν. ἦρχε) = Δηλ. ο Αλκίδας ήταν αρχηγός και της ναυτικής αποστολής στη Μυτιλήνη.

ὀρμισάμενοι δὲ ἐς Σύβοτα λιμένα τῆς ἠπείρου = Τα Σύβοτα αναφέρονται εδώ ως λιμάνι της Ηπείρου, ενώ σε άλλο σημείο (1.47.1) ο Θουκυδίδης κάνει λόγο για νησιά που ονομάζονται Σύβοτα. Ο Στράβων αναφέρει ότι τα Σύβοτα είναι νησίδες που βρίσκονται κοντά στην Ἡπειρο, στο ανατολικό άκρο της Κέρκυρας. Πρόκειται στην ουσία για δύο νησάκια, από τα οποία το δυτικό ονομάζεται Μαύρο όρος και το ανατολικό Αγ. Νικόλαος. Φαίνεται πάντως ότι ο πελοποννησιακός στόλος αναγκάστηκε να σταθμεύσει στα Σύβοτα λόγω της νύχτας.

ἄμα ἔω ἐπέπλεον τῇ Κερκύρῃ = Πιθανότατα οι Πελοποννήσιοι αγκυροβόλησαν στα Σύβοτα

(προς το δειλινό ή όταν είχε ήδη σκοτεινιάσει), γεγονός που εξηγεί τον καταφανή αιφνιδιασμό των Κερκυραίων και του ίδιου του Νικόστρατου.

Κεφ.77

ἑξήκοντα ναῦς...ἔξέπεμπον = Τα 60 πλοία επαρκούσαν για να αντιμετωπίσουν τα 53 των αντιπάλων, η σποραδική όμως αποστολή τους αποτελεί ολέθριο σφάλμα τακτικής που αποδίδεται σε βιασύνη, ταραχή και έλλειψη νηφαλιότητας.

σποράδες = Προξενεί δίχως άλλο εντύπωση το γεγονός ότι οι Κερκυραίοι, μολονότι διέθεταν ισχυρό στόλο και σημαντική ναυτική εμπειρία, σημειώνουν τόσα λάθη τακτικής στη ναυμαχία εναντίον των Πελοποννησίων. Οι λανθασμένοι τους χειρισμοί και η πλήρης αποδιάρθρωσή τους αποδίδονται κυρίως στη σύγχυση και στον πανικό που τους προξένησε η αιφνιδιαστική εμφάνιση του πολυάριθμου σπαρτιατικού στόλου. Σημαντικό ρόλο έπαιξε εξάλλου το γεγονός ότι τα πλοία τους είχαν επανδρωθεί ανάμεικτα από δημοκρατικούς και ολιγαρχικούς.

ἠὺτομόλησαν = Εικάζουμε ότι στα δύο αυτά πλοία θα υπήρχαν σε μεγάλη πλειοψηφία ολιγαρχικοί

ἐν ἑτέραις... ἐμάχοντο = Αυτό σημαίνει πως τα πλοία αυτά ήταν επανδρωμένα με πληρώματα και από τις δύο αντίπαλες παρατάξεις

Σαλαμινία καὶ Πάραλος = Η Σαλαμινία και η Πάραλος ήταν δύο γρήγορα αθηναϊκά πλοία, χρησιμοποιούμενα αρχικά για την αποστολή θεωριών και για άλλες θρησκευτικές ανάγκες της πόλης, αργότερα δε και ως ανιχνευτικά, λόγω της μεγάλης ταχύτητας που μπορούσαν να αναπτύξουν. Στο 3. 33. 1 πληροφορούμαστε ότι τα δύο αυτά πλοία βρίσκονται στο ανατολικό Αιγαίο (συγκεκριμένα στην Κλάρο, κοντά στα παράλια της Εφέσου). Έτσι τα πλοία αυτά δεν αποτελούσαν μέρος του στόλου που βρισκόταν στη Ναύπακτο. Ο Νικόστρατος πήρε, όπως φαίνεται, τη Σαλαμινία και την Πάραλο μαζί του στην Κέρκυρα, αφήνοντας δύο άλλα πλοία, για να φρουρούν το λιμάνι της Ναυπάκτου. Ενδεχόμενο είναι ακόμα ότι τα πλοία αυτά έφεραν στο Νικόστρατο εντολή από την Αθήνα, για να σπεύσει στην Κέρκυρα, αμέσως μόλις έγινε γνωστό το κίνημα των ολιγαρχικών στο νησί.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3. Κεφάλαιο 78

Κείμενο

Εσφαλμένη τακτική των Κερκυραίων

[1] Καὶ οἱ μὲν Κερκυραῖοι κακῶς τε καὶ κατ' ὀλίγας προσπίπτοντες ἔταλαιπώρουν τὸ καθ' αὐτούς· οἱ δ' Ἀθηναῖοι φοβούμενοι τὸ πλῆθος καὶ τὴν περικύκλωσιν ἀθρόαις μὲν οὐ προσέπιπτον οὐδὲ κατὰ μέσον ταῖς ἐφ' ἑαυτοὺς τεταγμέναις, προσβαλόντες δὲ κατὰ κέρας καταδύουσι μίαν ναῦν. Καὶ μετὰ ταῦτα κύκλον ταξαμένων αὐτῶν περιέπλεον καὶ ἐπειρῶντο

[2] θορυβεῖν. Γνόντες δὲ οἱ πρὸς τοῖς Κερκυραίοις καὶ δείσαντες μὴ ὄπερ ἐν Ναυπάκτῳ γένοιτο, ἐπιβοηθοῦσι, καὶ γενόμεναι ἀθρόαι αἱ νῆες ἅμα τὸν ἐπίπλουν τοῖς Ἀθηναίοις ἐποιοῦντο.

Υποχώρηση των Αθηναίων

[3] Οἱ δ' ὑπεχώρουν ἤδη πρύμναν κρουόμενοι καὶ ἅμα τὰς τῶν Κερκυραίων ἐβούλοντο προκαταφυγεῖν ὅτι μάλιστα, ἑαυτῶν σχολῆ τε ὑποχωρούντων καὶ πρὸς σφᾶς τεταγμένων τῶν ἐναντίων.

[4] Ἡ μὲν οὖν ναυμαχία τοιαύτη γενομένη ἐτελεύτα ἐς ἡλίου δύσιν.

γλωσσικά σχόλια

κακῶς = άτακτα

καὶ κατ' ὀλίγας, ενν. ναῦς = και με λίγα πλοία

**προσπίπτοντες· προσπίπτω = επιτίθεμαι,
εφορμῶ**

**ἔταλαιπώρουν τὸ καθ' αὐτοῦς =
δεινοπαθούσαν από την πλευρά τους,
κακοπάθαιναν**

**τὸ πλῆθος = το μεγαλύτερο αριθμό (των
εχθρικών πλοίων)**

**τὴν περικύκλωσιν = δηλ. το να περικυκλωθούν
από τους Πελοποννήσιους**

**ἄθροας· ἄθροος = συγκεντρωμένος (ενν. ταῖς
ἐναντίαις ναυσί)**

**ἄθροαις μὲν οὐ προσέπιπτον... κατὰ μέσον
= δεν έκαναν επίθεση στα παραταγμένα
εναντίον τους πλοία ούτε στο σύνολο τους ούτε
στο μέσο τους**

**προσβαλόντες· προσβάλλω = επιτίθεμαι, κάνω
έφοδο, εφορμῶ**

**προσβαλόντες δὲ κατὰ κέρας = αλλά αφού
επιτέθηκαν σε μια πτέρυγα**

καταδύουσι· καταδύω = καταβυθίζω

**κύκλον ταξαμένων αὐτῶν = αφού οι εχθροί
σημάτισαν κυκλική παράταξη**

**θορυβεῖν· θορυβέω, -ῶ = φέρνω (κάποιον) σε
ταραχή και σύγχυση με το θόρυβο**

**ἐπειῶντο θορυβεῖν (ενν. τοῖς ἐναντίοις) =
προσπαθούσαν να προκαλέσουν σύγχυση
(στους εχθρούς)**

γνόντες· γινώσκω = αντιλαμβάνομαι, κατανοώ

**οἱ πρὸς τοῖς Κερκυραίοις = οι Πελοποννήσιοι
που ήταν κοντά στους Κερκυραίους**

ὅπερ ἐν Ναυπάκτῳ = (ενν. ἐγένετο)

**ἐπιβοηθοῦσι· ἐπιβοηθέω, -ῶ = σπεύδω να
βοηθήσω**

ἐπίπλουν... ἐποιοῦντο = έκαναν επίθεση

οἱ δὲ = οι Αθηναῖοι

**πρύμναν κρούομαι = κάνω το πλοίο να
οπισθοδρομεί χωρίς να κάνει στροφή, με
κίνηση των κουπιών προς την πρύμνη (ώστε
να μη φανεί ότι πρόκειται για υποχώρηση)**

**προκαταφυγεῖν· προκαταφεύγω = διαφεύγω
εκ των προτέρων σε κάποιο μέρος για
ασφάλεια**

προκαταφυγεῖν ὅτι μάλιστα = να προλάβουν τα κερκυραϊκά πλοία να καταφύγουν (στο λιμάνι) στο μεγαλύτερο δυνατό αριθμό

σκολῆ = (δοτικοφανές επίρρημα) με βραδύτητα, αργά

ἔτελευτα·τελευταῶ, -ῶ = (αμτβ.) τελειώνω

ἔς ἡλίου δύσιν = με τη δύση του ἡλίου

ερμηνευτικά σχόλια

κακῶς τε καὶ κατ' ὀλίγας προσπίπτοντες = Αυτό λέγεται σε αναφορά προς το προηγούμενο οὐδεις κόσμος (77.2). Ο Θουκυδίδης θεωρεί την τακτική αυτή ως την κύρια αιτία ἥττας των Κερκυραίων.

ἄθρόαις... μέσον = Το ἄθρόαις συνάπτεται με το τεταγμέναις. Οι Αθηναίοι δρουν με σύνεση και προσαρμόζουν κατάλληλα την τακτική τους, προκειμένου να αντιμετωπίσουν την αριθμητική υπεροχή των αντιπάλων τους. Η συνειδητοποίηση ότι η επίθεση σ' ὅλη τη συγκεντρωμένη δύναμη των εχθρών ήταν ασύμφορη τους οδηγεί στην επίθεση κατά κέρας.

προσβαλόντες δὲ κατὰ κέρασ = Οι Αθηναίοι ακολουθούν την τακτική αυτή, διότι απέκλειε τον κίνδυνο περικύκλωσής τους από τις εχθρικές δυνάμεις, ενώ συγχρόνως τους παρείχε μεγάλη ευχέρεια διαφυγής.

Αξιοσημείωτη είναι η τόλμη αλλά και η μεγάλη ναυτική εμπειρία των Αθηναίων, οι οποίοι δεν ακολουθούν αμυντική τακτική αλλά επιτίθενται, παρά την αριθμητική ανωτερότητα των Πελοποννησίων.

κύκλον ταξαμένων αὐτῶν = Περιγράφεται η αντίδραση των Πελοποννησίων, οι οποίοι προσπαθούν να αποφύγουν την κατά κέρας επίθεση των Αθηναίων.

γνόντες δὲ οἱ πρὸς τοῖς Κερκυραίοις = Οι Πελοποννήσιοι που αντιμετώπιζαν τους Κερκυραίους δεν πρέπει να ήταν πολύ μακριά από εκείνους που αντιμετώπιζαν τους Αθηναίους και έτσι μπόρεσαν να δουν ότι υπήρχε ο κίνδυνος να επαναληφθεί σε βάρος τους το πάθημα της Ναυπάκτου. Πρόκειται για αξιοπρόσεκτη αναφορά, καθώς εντάσσεται στις λίγες περιπτώσεις που ο Θουκυδίδης παρουσιάζει τους ανθρώπους να διδάσκονται από τα λάθη (δικά τους ή άλλων) του παρελθόντος .

μὴ ὄπερ ἐν Ναυπάκτῳ γένοιτο = Σύμφωνα με όσα αναφέρει ο Θουκυδίδης (2.83-84) το καλοκαίρι του 429 π.Χ. στη ναυμαχία της Ναυπάκτου ο στρατηγός των Αθηναίων Φορμίων με 20 πλοία νίκησε τον αποτελούμενο από 47 πλοία στόλο των Πελοποννησίων, διότι με κατάλληλους ελιγμούς κατόρθωσε να προξενήσει σύγχυση στους αντιπάλους.

καὶ γενόμεναι ἄθροαι αἱ νῆες = Συνενώθηκαν δηλαδή τα δύο τμήματα του πελοποννησιακού στόλου (20 πλοία που είχαν παραταχθεί εναντίον των Κερκυραίων + 33 πλοία που είχαν αντιταχθεί στα 12 αθηναϊκά = συνολικά 53 πελοποννησιακά πλοία).

τὰς τῶν Κερκυραίων... προκαταφυγεῖν = Οι Αθηναῖοι υποχωρούν χωρίς βιασύνη, για να δώσουν τη δυνατότητα στους Κερκυραίους να καταφύγουν στο λιμάνι τους.

σχολῆ τε ὑποχωρούντων = Η τακτική της αργῆς υποχώρησης που ακολουθούν οι Αθηναῖοι είχε ως στόχο να παρασύρει τους Πελοποννήσιους στην καταδίωξη των αθηναϊκών πλοίων, που, καθώς έπλεαν με βραδύτητα, δημιουργούσαν στους αντιπάλους τους την ψεύτικη ελπίδα ότι θα μπορούσαν να τα προφτάσουν. Με αυτήν την κίνηση αντιπερισπασμού οι Πελοποννήσιοι δε θα στρέφονταν κατά των Κερκυραίων, δίνοντας τους έτσι το χρόνο να επιστρέψουν ασφαλείς στο λιμάνι τους.

τοιαύτη γενομένη = Η περιγραφή της ναυμαχίας που προηγήθηκε, κατά την οποία ο Νικόστρατος ανακρούει πρύμνα, διατηρώντας άθικτη την παράταξή του και βοηθώντας συγχρόνως τους Κερκυραίους να υποχωρήσουν, αποκαλύπτει τις στρατηγικές του ικανότητες. Πράγματι ο Αθηναῖος ναύαρχος διακρίνεται για την τόλμη του, τις ψύχραιμες επιλογές του, τη μεγάλη ναυτική του εμπειρία, την οξύτατη κρίση και την πολιτική του

ευστροφία τη συνδυασμένη με ανθρωπισμό. Πιο αναλυτικά ο Νικόστρατος κατόρθωσε να αναχαιτίσει με 12 μόλις πλοία 53 εχθρικά, να προστατεύσει την αποχώρηση των αποδιοργανωμένων Κερκυραίων, να διατηρήσει το στόλο του αλώβητο και να διασφαλίσει τα αθηναϊκά συμφέροντα στο νησί, εμποδίζοντας ουσιαστικά τους Σπαρτιάτες να πραγματοποιήσουν την προσχεδιασμένη τους απόβαση στην Κέρκυρα. Η πολιτική ευφυΐα και ο ανθρωπισμός που επιδεικνύει στην περίπτωση αυτή ο Νικόστρατος δε συναντιέται σε κανέναν άλλο Αθηναίο, με μόνη ίσως εξαίρεση τον Περικλή, ο οποίος φαίνεται ότι διέθετε το είδος της μεγαλοφροσύνης που η συμπεριφορά του Νικόστρατου αφήνει να διαφανεί. Έχει μάλιστα υποστηριχθεί η άποψη πως αν στην Αθήνα είχαν υπάρξει λίγοι ακόμα σαν και τον Νικόστρατο —αν για παράδειγμα ο Αλκιβιάδης πραγματικά κατείχε τις αριστοκρατικές αρετές που ισχυριζόταν ότι διέθετε— τότε θα ήταν πλησιέστερη στην αλήθεια η άποψη πως μόνη αυτή (ενν. η Αθήνα) δεν προκαλούσε αγανάκτηση ούτε στον εχθρό, όταν αυτός κακοπάθαινε απ' αυτήν, ούτε στον υπήκοο μεμψιμοιρία, διότι τάχα εξουσιαζόταν από ανάξιους (2.41.3).

ερωτήσεις - ασκήσεις

Κεφ. 76-78

1. Να εντοπίσετε στα κεφ. 77-78 τα αλληπάλληλα λάθη τακτικής που σημείωσαν οι Κερκυραίοι στη ναυτική τους αναμέτρηση με τους Λακεδαιμόνιους. Πού, κατά τη γνώμη σας, οφείλονται;
2. Να συζητήσετε τον αντίκτυπο που είχε η εμφάνιση του σπαρτιατικού στόλου στην ψυχολογία των δημοκρατικών Κερκυραίων.
3. Να εξηγήσετε την τακτική με την οποία οι Αθηναίοι κατόρθωσαν να αντιμετωπίσουν την αριθμητική υπεροχή των αντιπάλων τους και να πλήξουν τον εχθρικό στόλο (3.78).
4. Να χαρακτηρίσετε τον επικεφαλής του αθηναϊκού στόλου Νικόστρατο με βάση: α) τους πολεμικούς χειρισμούς του συνολικά κατά τη διάρκεια της ναυμαχίας και β) τη συμπεριφορά του προς τον αποδιοργανωμένο κερκυραϊκό στόλο.
5. ὡς δὲ αὐτοῖς πρὸς τοῖς πολεμίοις... ἦν δὲ οὐδείς κόσμος τῶν ποιουμένων· να συγκρίνετε την τακτική των Σπαρτιατών (2.11.9) και των Αθηναίων (2.89.9), όπως περιγράφονται από το Θουκυδίδη στα κείμενα του παραθέματος. Σε ποια συμπεράσματα οδηγείστε από τη σύγκριση αυτή;

«Ακολουθείτε τους αρχηγούς σας όπου σας οδηγούν τηρώντας αυστηρή πειθαρχία και υπακούοντας αμέσως στις διαταγές. Τίποτε δεν είναι ωραιότερο και ασφαλέστερο από έναν στρατό καλά πειθαρχημένο» (2.11.9).

**«Σεις πάλι θα πρέπει να μένετε κοντά στα καράβια σας, σε πλήρη τάξη, και να είσαστε έτοιμοι να εκτελέσετε κάθε παράγγελμα, επειδή ο εχθρικός στόλος είναι πολύ κοντά. Όταν αρχίσει η ναυμαχία, θα πρέπει προπάντων να πειθαρχείτε και να τηρείτε απόλυτη σιωπή. Τούτο έχει μεγάλη σημασία στις συγκρούσεις και ιδίως στις ναυμαχίες» (2.89.9).
(Μετάφραση Α. Βλάχος)**

6. Στα κεφάλαια 76-78 να εντοπίσετε τα ουσιαστικά: α) συνηρημένα β' κλίσης, β) όλα της γ' κλίσης, γ) τα ανώμαλα, δ) τα αττικόκλιτα και να γράψετε τις πλάγιες πτώσεις τους και στους δύο αριθμούς.

7. οὐδείς κόσμος (77.2): Να γραφεί η συνεκφορά στις πλάγιες πτώσεις και των δύο αριθμών.

8. Στο Κεφ. 78 να επισημάνετε τους ρηματικούς τύπους που ανήκουν σε συνηρημένα ρήματα και να γράψετε α) το γ' ενικό ευκτικής του ενεστώτα, β) τα απαρέμφατα και τις μετοχές (και στα τρία γένη) ενεστώτα της ίδιας φωνής.

9. Να εντοπίσετε όλους τους τύπους αόρ. β' των Κεφ. 77-78 και: α) να τους μεταφέρετε στο γ' ενικό και πληθυντικό πρόσωπο όλων των εγκλίσεων στη φωνή που βρίσκονται, β) να τους αντικαταστήσετε χρονικά.

10. περιέπλεον (78.2): Να μεταφέρετε το ρήμα στο β' ενικό όλων των εγκλίσεων του ενεστώτα και στο γ' ενικό του παρατατικού. Ποια διαφορά έχει ο σχηματισμός των παραπάνω χρόνων του ρήματος από τα υπόλοιπα συνηρημένα σε -έω; Να γράψετε άλλα τρία ρήματα σε -έω που κλίνονται παρόμοια.

11. Να βρείτε τους εμπρόθετους προσδιορισμούς του Κεφ. 76, να αναγνωρίσετε το είδος της επιρρηματικής σχέσης που εκφράζουν και να μελετήσετε πόσο συνεισφέρουν στην καθαρότητα και στην ακρίβεια του θουκυδίδειου κειμένου.

12. οἱ δὲ πολλῶ... ἑξήκοντα ναῦς (77.1): Να βρείτε τους προσδιορισμούς της αιτίας στο κείμενο του οποίου σας δίνεται η αρχή και το τέλος. Τι παρατηρείτε;

13. Να εξηγήσετε τη σημασία των παρακάτω λέξεων και στη συνέχεια με τις λέξεις αυτές να σχηματίσετε σύντομες φράσεις στη ΝΕ: πλους, απόπλους, διάπλους, παράπλους, περίπλους.

14. Τρεις φορές στα υπό συζήτηση κεφάλαια (76-78) ο ιστορικός χρησιμοποιεί μετοχές βασικών ρημάτων φόβου: πεφοβημένοι (77.1), φοβούμενοι (78.1), δείσαντες (78.2): α) Πού

αποσκοπεί. κατά τη γνώμη σας. αυτή η επανάληψη; β) Γιατί ο Θουκυδίδης επιλέγει να εκφράσει το συναίσθημα του φόβου και τις τρεις φορές με μετοχή; γ) Ποια η διαφορά στη σημασία των τύπων πεφοβημένοι-φοβούμενοι; (Διαφορετικοί χρόνοι του ίδιου ρήματος).

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3. Κεφάλαια 79 - 80

Κείμενο

Επαναφορά εκτοπισμένων ολιγαρχικών

[79.1] Καὶ οἱ Κερκυραῖοι δέισαντες μὴ σφίσιν ἐπιπλεύσαντες ἐπὶ τὴν πόλιν ὡς κρατοῦντες οἱ πολέμιοι ἢ τοὺς ἐκ τῆς νήσου ἀναλάβωσιν ἢ καὶ ἄλλο τι νεωτερίσωσι, τοὺς τε ἐκ τῆς νήσου πάλιν ἐς τὸ Ἡραῖον διεκόμισαν καὶ τὴν πόλιν ἐφύλασσον.

Οἱ Πελοποννήσιοι διστάζουν να επιτεθούν στην πόλη

[2] Οἱ δ' ἐπὶ μὲν τὴν πόλιν οὐκ ἐτόλμησαν πλεῦσαι κρατοῦντες τῇ ναυμαχίᾳ, τρεῖς δὲ καὶ δέκα ναῦς ἔχοντες τῶν Κερκυραίων ἀπέπλευσαν ἐς τὴν ἠπειρον, ὅθεν περ **[3]** ἀνηγάγοντο. Τῇ δ' ὑστεραία ἐπὶ μὲν τὴν πόλιν οὐδὲν μᾶλλον ἐπέπλεον, καίπερ ἐν πολλῇ ταραχῇ καὶ φόβῳ ὄντας καὶ Βρασίδου

παραينوῦντος, ὡς λέγεται, Ἀλκίδα, ἰσοψήφου δὲ οὐκ ὄντος·

Απόβαση Πελοποννησίων στη Λευκίμμη
ἐπὶ δὲ τὴν Λευκίμμη τὸ ἀκρωτήριο ἀποβάντες ἐπόρθουν τοὺς ἀγρούς.

Οἱ Κερκυραῖοι δημοκρατικοὶ προχωροῦν σε διαπραγματεύσεις με τοὺς ἀντιπάλους τοὺς
[80.1] Ὁ δὲ δῆμος τῶν Κερκυραίων ἐν τούτῳ περιδεὴς γενόμενος μὴ ἐπιπλεύσωσιν αἱ νῆες, τοῖς τε ἰκέταις ἦσαν ἐς λόγους καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅπως σωθήσεται ἡ πόλις, καὶ τινὰς αὐτῶν ἔπεισαν ἐς τὰς ναῦς ἐσβῆναι· ἐπλήρωσαν γὰρ ὅμως τριάκοντα προσδεχόμενοι τὸν ἐπίπλου.
[2] Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι μέχρι μέσου ἡμέρας δηώσαντες τὴν γῆν ἀπέπλευσαν, καὶ ὑπὸ νύκτα αὐτοῖς ἐφрукτωρήθησαν ἐξήκοντα νῆες Ἀθηναίων προσπλέουσαι ἀπὸ Λευκάδος·

Ἀφιξη ἀθηναϊκοῦ στόλου με ἀρχηγὸ τὸν Εὐρυμέδοντα
ὅς οἱ Ἀθηναῖοι πυνθανόμενοι τὴν στάσιν καὶ τὰς μετ' Ἀλκίδου ναῦς ἐπὶ Κέρκυραν μελλούσας πλεῖν ἀπέστειλαν καὶ Εὐρυμέδοντα τὸν Θουκλέους στρατηγόν.

γλωσσικά σχόλια

Κεφ. 79

δείσαντες· δέδοικα ἢ δέδια = φοβούμαι

ὡς κρατοῦντες (ενν. τῆ ναυμαχία) = ως νικητές (στη ναυμαχία)

κρατοῦντες· κρατέω, -ῶ = νικῶ, υπερισχύω

ἀναλάβωσιν· ἀναλαμβάνω = παίρνω πίσω, επανακτώ

νεωτερίσωσιν· νεωτερίζω = επιχειρῶ εχθρική ενέργεια

διεκόμεσαν· διακομίζω = μεταφέρω

οἱ δ' = οι Πελοποννήσιοι

κρατοῦντες τῆ ναυμαχία, (εναντιωμ. μετοχή εἰ καὶ ἐκράτουν, καίπερ κρατοῦντες τῆ ναυμαχία) = αν και ήταν νικητές στη ναυμαχία

ἐς τὴν ἠπειρον = δηλ. στα Σύβοτα

ὄθενπερ ἀνηγάγοντο = απ' όπου ακριβῶς ξεκίνησαν

ἀνηγάγοντο· ἀνάγομαι = βγαίνω από το λιμάνι στην ανοιχτή θάλασσα

ἐπὶ μὲν τὴν πόλιν οὐδὲν μᾶλλον ἐπέπλεον =
καθόλου περισσότερο δεν έπλεαν εναντίον της
πόλης (οὐδὲν μᾶλλον· λιτότης)

ὄντας, αντί οὔσαν, διότι πόλιν = πολίτας =
(σχῆμα κατά σύνεσιν ή κατά το νοούμενο, βλ.
Λ.Β. Μουμτζάκη, Συντακτικό της Αρχαίας
ελληνικής, § 188, σ. 173)

καὶ Βρασίδου παραινούντος = αν και
παρακινούσε (για επίθεση) ο Βρασίδης

ἰσοφήφου δὲ οὐκ ὄντος = χωρίς να έχει όμως
ἴση ψήφο

Κεφ. 80

ἀποβάντες· ἀποβαίνω = αποβιβάζομαι

ἐπόρθουν· πορθέω, -ῶ = ερημώνω, λεηλατώ,
καταστρέφω

ὁ δῆμος... ἦσαν = μετά το περιληπτικό
ουσιαστικό δῆμος τέθηκε ρῆμα πληθυντικού
αριθμού

περιδεῆς <περί + δέος = περίφοβος,
τρομοκρατημένος

ἐς λόγους ἦσαν = άρχισαν διαπραγματεύσεις

τοῖς ἄλλοις = ενν. τους άλλους ολιγαρχικούς,
εκτός απ' τους Ικέτες

**ὅπως σωθήσεται ἡ πόλις = για το πώς θα σωθεί
η πόλη (πλάγια ερώτηση)**

ἔς τὰς ναῦς ἔσβῆναι = να μπουν στα πλοία

προσδεχόμενοι· προσδέχομαι = περιμένω

ἐπίπλουν· ἐπίπλους = επίθεση

μέχρι μέσου ἡμέρας = μέχρι το μεσημέρι

δηώσαντες· δηώω, -ῶ = λεηλατώ, ερημώνω

ἐφрукτωρήθησαν· φрукτωρέω, -ῶ = δίνω

σήμα με πυρσούς, αναγγέλλω με πυρσούς

**προσπλέουσαι ἀπὸ Λευκάδος = ὅτι πλησίαζαν
ἀπὸ τη Λευκάδα**

**προσπλέουσαι = κατηγορηματική μετοχή ἀπὸ
το ἐφрукτωρήθησαν (= ἐδηλώθησαν διὰ
φрукτῶν)**

πυνθανόμενοι τὴν στάσιν = ὅταν

πληροφορήθησαν τὴν εσωτερικὴ ἀναταραχὴ

**Θουκλέους = με συναίρεση ἀπὸ το Θεοκλέους,
ὅπως και Θουκυδίδης, ἀπὸ θεός + κῦδος = δόξα**

ερμηνευτικά σχόλια

§79

ὡς κρατοῦντες = Μολονότι οι Πελοποννήσιοι δεν μπόρεσαν να βλάψουν τον αθηναϊκό στόλο, θεωρούνται νικητές, διότι ανάγκασαν τα κερκυραϊκά πλοία να τραπούν σε φυγή και αιχμαλώτισαν 13 απ' αυτά.

τούς ἐκ τῆς νήσου = Πρόκειται για τους 400 ολιγαρχικούς που είχαν εκτοπισθεί στο νησί Βίδο (3. 75.5).

ἀναλάβωσιν ἢ καὶ ἄλλο τι νεωτερίσωσι = Οι Πελοποννήσιοι θα μπορούσαν να ελευθερώσουν τους 400 προαναφερόμενους ολιγαρχικούς και να δημιουργήσουν πολιτικές αναταραχές στην Κέρκυρα.

τούς τε ἐκ τῆς νήσου πάλιν... ἐφύλασσον = Με τη μεταφορά των 400 ολιγαρχικών από το Βίδο στο Ηραίο και με τη φύλαξη της πόλης τους προσπάθησαν οι Κερκυραίοι να εμποδίσουν τους δύο πιθανούς σκοπούς των Πελοποννησίων (δηλ. την απελευθέρωση των 400 ολιγαρχικών που κρατούνταν στο Βίδο και την υποκίνηση πολιτικής αναστάτωσης στο νησί).

οὐκ ἐτόλμησαν πλεῦσαι = Οι Πελοποννήσιοι δε στρέφονται εναντίον της Κέρκυρας, γεγονός

το οποίο ο Θουκυδίδης αποδίδει σε έλλειψη τόλμης.

τρεις δὲ καὶ δέκα ναῦς ἔχοντες τῶν Κερκυραίων = Προφανώς οι Πελοποννήσιοι κατόρθωσαν στη διάρκεια της ναυμαχίας να συλλάβουν 13 κερκυραϊκά πλοία, καθώς αυτά εφορμούσαν μεμονωμένα, άτακτα και χωρίς οργανωμένο σχέδιο και συντονισμένες κινήσεις εναντίον τους (3.77.1).

ὄθενπερ ἀνηγάγοντο = Ο πελοποννησιακός στόλος είχε ξεκινήσει από την Κυλλήνη και είχε προσορμιστεί, όπως προαναφέρθηκε, στα Σύβοτα.

οὐδὲν μᾶλλον ἐπέπλεον = Είχαν κωπηλατήσει το προηγούμενο βράδυ 40 ή 45 μίλια από τη βάση τους στα Σύβοτα μέχρι την Κέρκυρα και πάλι πίσω. Επιπλέον είχαν ιδιαιτέρως καταπονηθεί από τη διεξαγωγή της ναυμαχίας και την καταδίωξη του αθηναϊκού στόλου. Έτσι θα ήταν πολύ δύσκολο να επιχειρήσουν το ίδιο εγχείρημα ξανά την επόμενη μέρα. Η Λευκίμμη όμως βρισκόταν πολύ πιο κοντά τους, καθώς απείχε μόλις 8-9 μίλια από τα Σύβοτα.

καίπερ ἐν πολλῇ ταραχῇ... παραινούντος, ὡς λέγεται = Οι παράγοντες που ευνοούσαν την επίθεση ήταν: α) η σύγχυση και ο φόβος των Κερκυραίων και β) οι παραινέσεις του Βρασίδα. Αξιοσημείωτη είναι η προσθήκη της φράσης ὡς λέγεται. Ο Θουκυδίδης (που τρέφει θαυμασμό για το πρόσωπο του Βρασίδα) φαίνεται να

αμφιβάλλει για την απόλυτη αξιοπιστία της πηγής του, που ήταν μάλλον σπαρτιατική. Ωστόσο θεωρείται πιθανό ο αποφασιστικός και τολμηρός Βρασίδας πράγματι να υπέδειξε επίθεση εναντίον της πόλης της Κέρκυρας, πρόταση που όμως δεν έγινε δεκτή από τον Αλκίδα. Αξιοπερίεργη είναι πάντως η άτολμη στάση του τελευταίου, ο οποίος δίστασε να διατάξει νέα επίθεση κατά της πόλης, μολονότι οι συνθήκες που είχαν διαμορφωθεί ήταν απόλυτα θετικές για μια τέτοια επιχείρηση και ο σύμβουλος του Βρασίδας τον προέτρεπε προς την ανάληψη επιθετικής πρωτοβουλίας. Ίσως ο Αλκίδας τήρησε στάση αναμονής ή δε θέλησε να καταπονήσει ακόμη περισσότερο τα ήδη εξαντλημένα πληρώματά του.

ἴσοψῆφου δὲ οὐκ ὄντος= Ο Αλκίδας ως ναύαρχος και διοικητής μεγαλύτερης ναυτικής μοίρας είχε μεγαλύτερη εξουσία από το Βρασίδα, ο οποίος ήταν σύμβουλος του.

ἐπόρθουν τοὺς ἀγροὺς = Απόλυτα δικαιολογημένη στρατιωτικά ενέργεια με διπλό σκοπό: τον ανεφοδιασμό των ίδιων και την καταστροφή των πόρων των αντιπάλων.

§80 ὁ δὲ δῆμος τῶν Κερκυραίων ἐν τούτῳ περιδεὴς γενόμενος...ἐσβῆναι = Οι δημοκρατικοί μπροστά στο απειλητικό ενδεχόμενο να δεχθούν επίθεση από τα εχθρικά πλοία αναγκάζονται να τηρήσουν συμβιβαστική στάση και να ακολουθήσουν πολιτική συνδιαλλαγής με τους αντιπάλους τους

ολιγαρχικούς. Η συμφιλιωτική συμπεριφορά και η έκκλησή τους για τη σωτηρία της πόλης είχαν απήχηση σε ορισμένους ολιγαρχικούς, οι οποίοι πείστηκαν να επανδρώσουν τα πλοία που θα αντιμετώπιζαν την επικείμενη πελοποννησιακή επίθεση.

ἐπλήρωσαν γὰρ ὄμως τριάκοντα = Με την πρώτη εμφάνιση του πελοποννησιακού στόλου οι Κερκυραίοι εξόπλισαν 60 πλοία (3.77.1) από τα οποία έχασαν τα 13 (3.79.2). Τώρα επανδρώνουν μόλις 30, μολονότι επιβιβάστηκαν σ' αυτά και ορισμένοι ολιγαρχικοί. Ο αριθμός των πλοίων είναι ωστόσο αρκετά ικανοποιητικός, αν ληφθεί υπόψη η εμφύλια διαμάχη, η επακόλουθη όξυνση των πολιτικών παθών και η προηγούμενη ήττα των Κερκυραίων στη ναυμαχία, γεγονός που ασφαλώς θα απέτρεπε και πολλούς δημοκρατικούς από το να επιβιβαστούν στα πλοία.

ἐφрукτωρήθησαν ἐξήκοντα νῆες... = Κατά την αρχαιότητα η μετάδοση ειδήσεων και μηνυμάτων γινόταν με ημεροδρόμους στην ξηρά και με ταχύπλοα καράβια στη θάλασσα. Παράλληλα τη νύχτα χρησιμοποιούνταν συχνά οι φρυκτοί, δηλαδή πυρσοί αναμμένοι και τοποθετημένοι σε κορυφές βουνών, πύργους τειχών ή σε ειδικούς φρυκτωρικούς πύργους. Επρόκειτο για ένα είδος «οπτικού τηλεγράφου», με τον οποίο μεταβιβάζονταν όχι μόνο γενικές ειδήσεις (π.χ. ο ερχομός του εχθρού, η ύπαρξη άλλου κινδύνου κ.λπ.) αλλά και σήματα πολύ

συγκεκριμένα και ακριβή σύμφωνα με ένα προκαθορισμένο σύστημα-κώδικα, που οι δέκτες τους ήταν σε θέση να αποκωδικοποιήσουν. Η συνεννόηση με τα φωτεινά αυτά σήματα ονομαζόταν «φрукτωρία». Με τον τρόπο αυτόν πληροφορήθηκαν έγκαιρα οι Πελοποννήσιοι, αν όχι τον ακριβή αριθμό των εχθρικών πλοίων, (μολονότι κάτι τέτοιο δεν πρέπει να θεωρηθεί αδύνατο), οπωσδήποτε όμως την άφιξη ισχυρού αριθμητικά εχθρικού στόλου.

ἀπὸ Λευκάδος = Η απόσταση ανάμεσα στο νοτιότερο σημείο της Κέρκυρας ή τα Σύβοτα και τη Λευκάδα είναι περίπου 80 χλμ., επομένως πρέπει να υπήρχαν ενδιάμεσοι σταθμοί φрукτωριών, ίσως στους Παξούς και στις εκβολές του Αχέροντα.

πυνθανόμενοι τὴν στάσιν = Οι Αθηναίοι πληροφορήθηκαν τις ταραχές στην Κέρκυρα από την τριήρη που είχε φέρει δημοκρατικούς πρόσφυγες στην Αθήνα και από τους Κερκυραίους απεσταλμένους (3.71.2).

καὶ τὰς μετ' Ἀλκίδου ναῦς ἐπὶ Κέρκυραν μέλλουσας πλεῖν = Οι Αθηναίοι ασφαλώς δεν πληροφορήθηκαν ταυτόχρονα και τα δύο γεγονότα. Η μετοχή μελλούσας σημαίνει ότι, είτε οι Αθηναίοι έμαθαν εγκαίρως με την κατασκοπεία την αποστολή του Αλκίδα, είτε το πληροφορήθηκαν, όταν ο Αλκίδας, πλέοντας από την Κυλλήνη για την Κέρκυρα, πέρασε

αναγκαστικά κοντά από την Κεφαλλονιά και την Ιθάκη.

Εύρυμέδοντα τὸν Θουκλέους = Πρόκειται για την πρώτη αναφορά του Θουκυδίδη στο διακεκριμένο αυτό στρατηγό, ο οποίος σκοτώθηκε στις Συρακούσες

ερωτήσεις - ασκήσεις

- 1. Προσπαθήστε να εξηγήσετε: 1) την τακτική του Αλκίδα, ο οποίος αν και νικητής της αναμέτρησης, δεν επιχείρησε να στραφεί εναντίον της πόλης της Κέρκυρας ούτε αμέσως μετά τη ναυμαχία ούτε την επόμενη μέρα, 2) τα πιθανά κίνητρα που υπαγόρευσαν αυτήν την τακτική.**
- 2. Με βάση τα στοιχεία που σας παρέχουν τα 2 κεφάλαια (79, 80) να χαρακτηρίσετε τον Αλκίδα και το Βρασίδα.**
- 3. Πώς ερμηνεύετε την έκκληση των δημοκρατικών για συμφιλίωση προς τους αντιπάλους τους ολιγαρχικούς (80.1);**
- 4. Να βρείτε τις ονοματικές προτάσεις των δύο κεφαλαίων και να δικαιολογήσετε την εισαγωγή, την εκφορά και τη συντακτική τους θέση.**
- 5. Να εντοπίσετε τις επιρρηματικές μετοχές των κεφαλαίων, να αναγνωρίσετε το είδος τους**

και να αναλύσετε 3 απ' αυτές στο αντίστοιχο είδος προτάσεων.

6. Να βρείτε τους ρηματικούς τύπους αόρ. β' του κειμένου και να τους μεταφέρετε: α) στο γ' ενικό και β' πληθυντικό πρόσωπο όλων των εγκλίσεων στη φωνή που βρίσκονται, β) στο γ' ενικό οριστικής όλων των χρόνων στη φωνή που βρίσκονται.

7. Να εντοπίσετε: α) τους τύπους συνηρημένων ρημάτων του κειμένου, β) τα υγρόληκτα ρήματα του κειμένου και να γράψετε το α' πληθυντικό πρόσωπο όλων των χρόνων της οριστικής των παραπάνω ρηματικών τύπων στη φωνή που βρίσκονται.

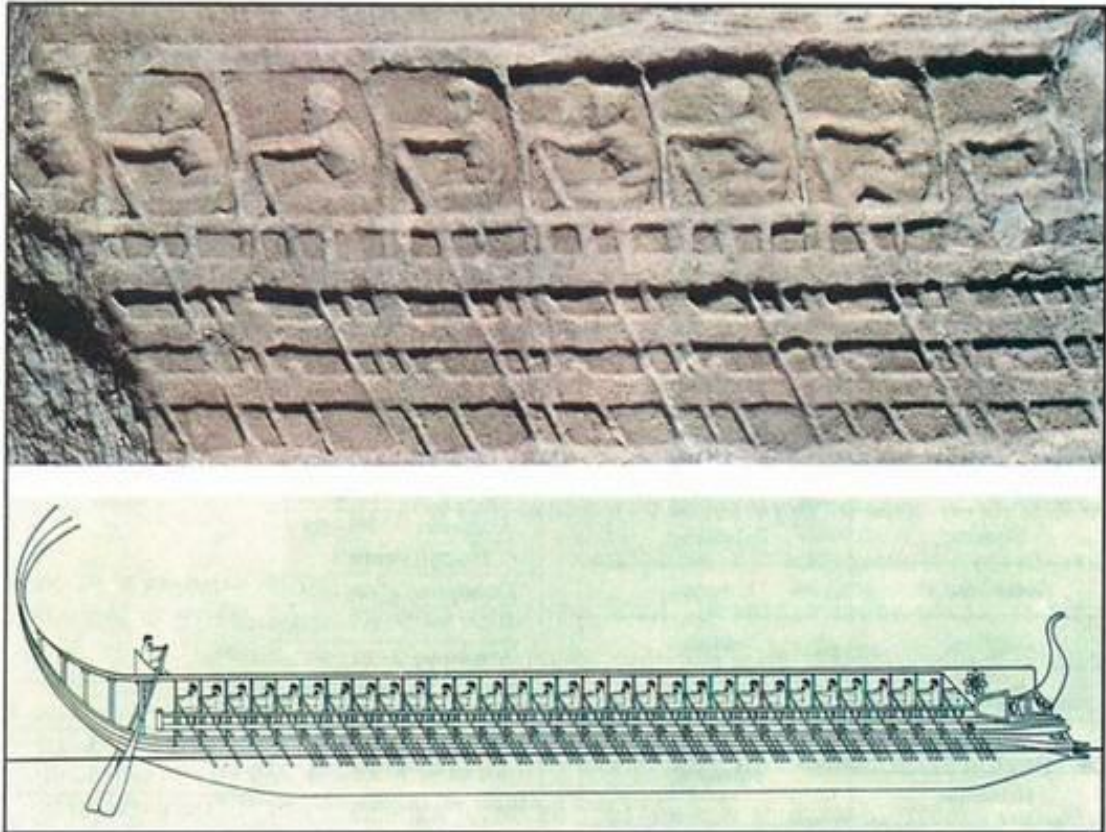
8. Να μεταφέρετε τις προτάσεις στην αρχαία ελληνική:

Οι Πελοποννήσιοι λεηλάτησαν μέχρι το μεσημέρι τη χώρα. Την επόμενη ημέρα οι νικητές στη ναυμαχία αποβιβάστηκαν στο ακρωτήριο και λεηλατούσαν τους αγρούς. Έπεισαν μερικούς να επανδρώσουν τα πλοία.

9. διεκόμισαν: Πώς σχηματίζεται ο μέλλοντας του ρήματος; Ξέρετε άλλες κατηγορίες ρημάτων που σχηματίζουν όμοια το μέλλοντά τους; Να κλίνετε το μέλλοντα ίδιας φωνής του ρήματος σε όλες τις εγκλίσεις. Τι παρατηρείτε;

10. ἀναλάβωσιν (79.1), παραινοῦντος (79.3), ἀποβάντες (79.3), περιδεής (80.1): Από το θέμα καθεμιάς λέξης που σας δίνεται να σχηματίσετε 5 λέξεις (απλές ή σύνθετες), με τις οποίες στη

συνέχεια να φτιάξετε όσο το δυνατόν περισσότερα ονοματικά σύνολα.

Αθηναϊκή τριήρης (αναθηματικό ανάγλυφο και αναπαράσταση) (Εκδοτική Αθηνών)

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3. Κεφαλαίο 81

Κείμενο

Οι Πελοποννήσιοι αποπλέουν μέσω Λευκάδας

[1] Οἱ μὲν οὖν Πελοποννήσιοι τῆς νυκτὸς εὐθὺς κατὰ τάχος ἐκομίζοντο ἐπ’ οἴκου παρὰ τὴν γῆν· καὶ ὑπερενεγκόντες τὸν Λευκαδίων ἰσθμὸν τὰς ναῦς, ὅπως μὴ περιπλέοντες ὀφθῶσιν, ἀποκομίζονται.

Βαρβαρότητα και ακρότητες των δημοκρατικῶν

[2] Κερκυραῖοι δὲ αἰσθόμενοι τὰς τε Ἀττικὰς ναῦς προσπλευούσας τὰς τε τῶν πολεμίων οἰχομένας, λαβόντες τοὺς τε Μεσσηνίους ἐς τὴν πόλιν ἤγαγον πρότερον ἔξω ὄντας, καὶ τὰς ναῦς περιπλεῦσαι κελεύσαντες ἃς ἐπλήρωσαν ἐς τὸν Ὑλλαϊκὸν λιμένα, ἐν ᾧ περιεκομίζοντο, τῶν ἐχθρῶν εἴ τινα λάβοιεν, ἀπέκτεινον· καὶ ἐκ τῶν νεῶν ὅσους ἔπεισαν ἐσβῆναι ἐκβιβάζοντες ἀπεχρῶντο, ἐς τὸ Ἡραιὸν τε ἐλθόντες τῶν ἰκετῶν ὡς πεντήκοντα ἄνδρας δίκην ὑποσχεῖν ἔπεισαν καὶ κατέγνωσαν πάντων θάνατον.

[3] Οἱ δὲ πολλοὶ τῶν ἰκετῶν, ὅσοι οὐκ ἐπείσθησαν, ὡς ἐώρων τὰ γινόμενα, διέφθειρον αὐτοῦ ἐν τῷ ἱερῷ ἀλλήλους, καὶ ἐκ τῶν δένδρων τινὲς ἀπήγγχοντο, οἱ δ’ ὡς ἕκαστοι

[4] ἐδύναντο ἀνηλοῦντο. Ἡμέρας τε ἑπτὰ, ἃς

ἀφικόμενος ὁ Εὐρυμέδων ταῖς ἐξήκοντα ναυσὶ
παρέμεινε, Κερκυραῖοι σφῶν αὐτῶν τοὺς
ἐχθροὺς δοκοῦντας εἶναι ἐφόνευσον, τὴν μὲν
αἰτίαν ἐπιφέροντες τοῖς τὸν δῆμον καταλύουσιν,
ἀπέθανον δὲ τινες καὶ ἰδίας ἔχθρας ἔνεκα, καὶ
ἄλλοι χρημάτων σφίσιν ὀφειλομένων ὑπὸ τῶν
[5] λαβόντων· πᾶσά τε ἰδέα κατέστη θανάτου,
καὶ οἷον φιλεῖ ἐν τῷ τοιούτῳ γίνεσθαι, οὐδὲν
ὄτι οὐ ξυνέβη καὶ ἔτι περαιτέρω. Καὶ γὰρ πατὴρ
παῖδα ἀπέκτεινε καὶ ἀπὸ τῶν ἱερῶν ἀπεσπῶντο
καὶ πρὸς αὐτοῖς ἐκτείνοντο, οἱ δὲ τινες καὶ
περιοικοδομηθέντες ἐν τοῦ Διονύσου τῷ ἱερῷ
ἀπέθανον.

γλωσσικά σχόλια

ἐκομίζοντο· κομίζομαι = μεταφέρομαι,
ταξιδεύω

ἐπ' οἴκου = πρὸς τὴν πατρίδα τους

παρὰ τὴν γῆν = κοντὰ στη στεριά

ὑπερενεγκόντες ὑπερφέρω τι = (μετα)φέρω
κάτι πάνω ἀπὸ ἓνα σημεῖο. Γινόταν δε αὐτό με
τὴ βοήθεια μηχανημάτων, τῶν «ὀλκῶν» (3.15.1),
τῶν καλουμένων αλλιῶς καὶ «φαλάγγων»,
«φαλαγγίων» ἢ «πάκτωνος»

ὅπως μὴ ὀφθῶσιν = ενν. ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων

ἀποκομίζομαι = αποσύρομαι, αποχωρώ,
απομακρύνομαι

αἰσθόμενοι· αἰσθάνομαι = αντιλαμβάνομαι,
εννοώ

οἴχομένας· οἴχομαι = έχω φύγει, «εἶμαι
φευγάτος»

τούς τε Μεσσηνίους = δηλ. τους 500 του
Νικόστρατου

περιοκομίζοντο = περιφέρομαι

τῶν ἐχθρῶν = δηλ. των ολιγαρχικῶν που
ἔμειναν στην πόλη (3.80.1)

εἴ τινα λάβοιεν = ενν. ἐν τῇ πόλει. Η ευκτική
δηλώνει επανάληψη

ἀπέκτεινον, ενν. οἱ ἐν τῇ πόλει· ἀποκτείνω=
φονεύω

ἐκ τῶν νεῶν = συνάπτεται με το
«ἐκβιβάζοντες»

ὄσους ἔπεισαν ἐσβῆναι = ενν. ἐς τὰς ναῦς

ἐκβιβάζοντες = ἐκβιβάζω (μέλλ. ἐκβιβῶ, συνήρ.
κατά τα σε -άω, -ῶ), αποβιβάζω από το πλοίο

ἀπεχρῶντο· ἀποχρῶμαί τινα = σκοτώνω.
Υποκείμενο ὁ δήμος (σχῆμα κατά το νοούμενο)

δίκην ὑποσχεῖν· δίκην ὑπέχω =δικάζομαι

καταγιγνώσκω τινὸς θάνατον = καταδικάζω κάποιον σε θάνατο

ἐκ τῶν δένδρων = ενν. τα οποία βρίσκονταν στο ιερό

ἀπήγγχοντο· ἀπάγχομαι = απαγχονίζομαι (πβ. νεοελλ. άγχος, αγχόνη, απαγχονισμός)

ἀνηλοῦντο (ἀναλόομαι, -οῦμαι) = ἀνήλουν ἑαυτοὺς ἢ σφᾶς αὐτοὺς = τερμάτιζαν τη ζωή τους

σφῶν αὐτῶν = γεν. διαιρετική = σφῶν αὐτῶν τοὺς ἐχθροὺς δοκοῦντας εἶναι = τούτους σφῶν αὐτῶν οἱ ἔδόκουν ἐχθροὶ εἶναι

τὴν μὲν αἰτίαν ἐπιφέροντες· ἐπιφέρω τινὶ =φέρω ως κατηγορία εναντίον κάποιου.

αἰτίαν = Ἐπιφέροντες μτχ. ενδοτ. (= εἰ καὶ ἐπέφερον). Η μετοχή ἐπιφέροντες αντί γεν. απόλ. ἐπιφερόντων (σχῆμα ανακόλουθο)

τὸν δῆμον = τη δημοκρατία

καταλύουσιν = (αποπειρατ. ενεστ.), ὅσους προσπαθούσαν (ήθελαν) να καταλύσουν το δημοκρατικό πολίτευμα

ἀπέθανον = το ρ. ἀποθνήσκω ως παθητ. του ἀποκτείνω, φονεύομαι (προτάχθηκε λόγω έμφασης)

**καὶ ἄλλοι ἀπέθανον ὑπὸ τῶν λαβόντων = και
ἄλλοι σκοτώθηκαν ἀπὸ τους οφειλέτες τους**

**πᾶσα ἰδέα κατέστη θανάτου = διαπράχθηκαν
κάθε εἶδους φόνοι**

**καὶ οἷον φιλεῖ ἐν τῷ τοιοῦτῳ γίνεσθαι, οὐδὲν
ὅτι οὐ ξυνέβη = και τίποτα δεν παραλείφθηκε
που να μην ἔγινε, απ' ὅσα συνηθίζεται να
γίνονται σε τέτοιες περιστάσεις**

φιλεῖ = εδὼ εἴωθε

**ἐν τῷ τοιοῦτῳ, ενν. ἐν τῇ τοιαύτῃ περιστάσει
=(δηλ. ἐν τῇ στάσει)**

**καὶ ἔτι περαιτέρω (ενν. ξυνέβη) = και ἀκόμα
περισσότερα (υπερβολή)**

**ἀπεσπῶντο· ἀποσπάομαι, -ῶμαι =
απομακρύνομαι**

**περιοικοδομηθέντες· περιοικοδομέομαι, -
οῦμαι = χτίζομαι, περιτειχίζομαι, περικλείομαι
ἀπὸ τείχος**

ερμηνευτικά σχόλια

Τῆς νυκτὸς εὐθύς κατὰ τάχος ἔκομίζοντο
Ειρωνική αιχμή του Θουκυδίδη για το χρόνο και τον τρόπο φυγής των Πελοποννησίων. Η κρυφή αυτή αποχώρηση του Αλκίδα φανερώνει ανέντιμη συμπεριφορά (βλ. αντίστοιχη στάση του Αλκίδα στο 3.33.1). Πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι τα 60 πλοία του Ευρυμέδοντα μαζί με τα 12 του Νικόστρατου και τα τριάντα των Κερκυραίων σχημάτιζαν μία ισχυρότατη ναυτική δύναμη, την οποία δύσκολα θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν τα 53 πελοποννησιακά πλοία.

καὶ ὑπερενεγκόντες τῶν Λευκαδίων ἰσθμὸν τὰς ναῦς

Ο Στράβων (10.452) μας πληροφορεί ότι αρχικά η Λευκάδα ήταν χερσόνησος της Ακαρνανίας. Οι Κορίνθιοι ήταν οι πρώτοι που κατά τον 7ο αι. π.Χ. έκαναν πορθμό τον ισθμό, μετατρέποντας έτσι τη χερσόνησο σε νησί. Στα χρόνια του Θουκυδίδη φαίνεται πως ο πορθμός είχε προσχωθεί και έτσι οι Κορίνθιοι αναγκάστηκαν να σύρουν τα πλοία τους για να περάσουν. Οι Αθηναίοι, όμως, πλέοντας προς την Κέρκυρα, δεν μπορούσαν να κάνουν το ίδιο, αφενός διότι η φύση του εγχειρήματος ήταν περισσότερο κοπιώδης από το να παρακάμψουν το νησί, αφετέρου διότι η Λευκάδα είχε ταχθεί με το μέρος των Σπαρτιατών. Έτσι ο Αλκίδας, γνωρίζοντας ότι πλησιάζει ο αθηναϊκός στόλος, αγνοώντας όμως πού ακριβώς μπορούσε να τον συναντήσει διέσχισε νύχτα ένα μέρος της

απόστασης των 90 χλμ. που χωρίζουν τη Λευκίμμη από τη Λευκάδα και αποφεύγοντας να κάνει το γύρο του νησιού έσυρε τα πλοία του πάνω στο στενό πέρασμα ξηράς.

λαβόντες τούς τε Μεσσηνίους

Είναι οι 500 Μεσσήνιοι που αποτελούσαν τα πληρώματα των πλοίων του Νικόστρατου (βλ. 3.75.1). Η είσοδος τους στην πόλη (ἔς τὴν πόλιν ἤγαγον) σκοπό είχε την ενίσχυση των δημοκρατικών και τον παράλληλο εκφοβισμό των ολιγαρχικών. Δεν αναφέρεται όμως από το Θουκυδίδη αν πήραν ενεργά μέρος στις θηριωδίες που ακολούθησαν.

καὶ τὰς ναῦς περιπεῦσαι... λιμένα

Τα πλοία επανδρώθηκαν στο λιμάνι του Αλκίνου, κοντά στην αγορά, όπου βρισκόταν και το νεώριο. Στάλθηκαν δε στο Υλλαϊκό λιμάνι, διότι οι δημοκρατικοί το είχαν από την αρχή των γεγονότων υπό τον πλήρη έλεγχο τους, κυρίως όμως για να απομακρύνουν τους ευρισκόμενους στα πλοία ολιγαρχικούς από τους ομοϊδεάτες τους που βρίσκονταν στην αγορά και στο Ἴηραιο.

εἴ τινα λάβοιεν

Η φράση υποδηλώνει ότι οι ολιγαρχικοί, καταλαβαίνοντας τις πραγματικές προθέσεις των δημοκρατικών, είχαν κρυφτεί.

ἐν ὧσ'ω περιεκομίζοντο

Δηλ. περιέπλεαν από το λιμάνι του Αλκίνου στο Υλλαϊκό λιμάνι.

ἐκβιβάζοντες ἀπεχρῶντο

Με λακωνική ακρίβεια ο Θουκυδίδης περιγράφει τη σκληρή και ανέντιμη συμπεριφορά των δημοκρατικών, οι οποίοι εξόντωσαν ακόμα κι εκείνους τους ολιγαρχικούς, που πείστηκαν να αγωνιστούν μαζί τους για τη σωτηρία της πατρίδας, ενάντια στους ομόφρονές τους.

κατέγνωσαν πάντων θάνατον

Ἔστησαν δηλ. μια παρωδία δίκης με προαποφασισμένο το καταδικαστικό για όλους αποτέλεσμα. Οι δημοκρατικοί εξαπατούν για δεύτερη φορά τους αντιπάλους τους, φανερώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο βαθύ πολιτικό αμοραλισμό και αναλγησία.

ὡς ἑώρων τὰ γιγνόμενα

Αναφορά σε όλα τα προηγούμενα, δηλ. και στο φόνο των ολιγαρχικών που είχαν επανδρώσει μαζί με τους δημοκρατικούς τα πλοία και στις εκτελέσεις που ακολούθησαν την προκατασκευασμένη δίκη και στη θανάτωση κάθε ολιγαρχικού που έπιαναν οι δημοκρατικοί.

διέφθειρον...ἀνηλοῦντο

Οι ολιγαρχικοί, συνειδητοποιώντας ότι δεν υπάρχει καμία ελπίδα σωτηρίας, προτίμησαν να θέσουν οι ίδιοι τέρμα στη ζωή τους, παρά να πέσουν στα χέρια των εχθρών τους. Ο Θουκυδίδης, χρησιμοποιώντας 3 ρήματα που δηλώνουν θάνατο, μεταδίδει το κλίμα της απόγνωσης των ολιγαρχικών και δημιουργεί συγχρόνως μία από τις πιο «σκληρές», έντονες αλλά και τραγικές εικόνες του έργου του.

ἡμέρας τε ἑπτὰ,... ὁ Εὐρυμέδων... παρέμεινε
Ο ιστορικός φαίνεται εδῶ πως μέμφεται τον Ευρυμέδοντα και τον θεωρεί υπεύθυνο για την αλληλοσφαγή στην Κέρκυρα. Ο Ευρυμέδοντας με τα 60 πλοία του θα μπορούσε να πετύχει ὅ,τι πέτυχε ο Νικόστρατος με 12 πλοία, αλλά αυτός από αδιαφορία ή ανικανότητα δεν αναμείχθηκε. Για το Νικόστρατο δεν γίνεται περαιτέρω αναφορά. Το πιο πιθανό είναι ὅτι ἔφυγε για τη Ναύπακτο αμέσως μετά την ἀφιξη του Ευρυμέδοντα στο νησί, ἢ ὅτι η γνώμη του δεν είχε ισχύ, διότι ἦταν κατώτερος ἀπὸ τον Ευρυμέδοντα. Αν εἶχε αναχωρήσει δεν πήρε τους Μεσσήνιους μαζί του. Ο Θουκυδίδης πάντως δεν τους αποδίδει ευθύνη ἢ συμμετοχή στις φρικαλεότητες της εμφύλιας διαμάχης στην Κέρκυρα.

τὴν μὲν αἰτίαν ἐπιφέροντες...λαβόντων
Οι δημοκρατικοί ισχυρίζονται ὅτι φονεύουν τους ολιγαρχικούς που αποπειράθηκαν να καταλύσουν τη δημοκρατία. Πίσω ἀπὸ το πρόσχημα αυτό κρύβονται τα πραγματικά κίνητρα της σφαγῆς, δηλ. η προσωπική ἔχθρα και τα χρέη.

πᾶσα τε ἰδέα κατέστη θανάτου
Η φράση αποτελεί ανακεφαλαίωση των προηγουμένων και εισαγωγή στη βαθιά ανατομία της ἀνθρώπινης ψυχολογίας και της παθολογίας του εμφύλιου πολέμου, που θα επιχειρήσει στα ἐπόμενα κεφάλαια ο Θουκυδίδης.

καὶ οἶον φιλεῖ ἐν τῷ τοιοῦτῳ γίνεσθαι
Ο ιστορικός θεωρεί πως ὅσα συνέβησαν στην Κέρκυρα αποτελούν συνήθη φαινόμενα, που παρατηρούνται πάντοτε σε συνθήκες εμφύλιου σπαραγμού.

οὐδὲν ὄ,τι οὐ συνέβη καὶ ἔτι περαιτέρω
Πρόκειται για υπερβολή που αποσκοπεί σε συναισθηματική διέγερση του αναγνώστη.

καὶ γὰρ πατήρ... ἀπέθανον
Σε συνθήκες εμφύλιας διαμάχης διασαλεύεται η φυσική τάξη των πραγμάτων, καθώς ακόμη και η πατρική αγάπη και στοργή προς τα παιδιά αντικαθίσταται από πράξεις ωμότητας. Κάθε έννοια ηθικής, δικαιοσύνης, γραπτού ή άγραφου νόμου αλλά και ανθρωπιάς καταλύεται.

καὶ ἀπὸ τῶν ἱερῶν... ἐκτείνοντο
Πρόκειται για βάνουση καταπάτηση του άγραφου ηθικού νόμου, που ὀριζε ὅτι οἱ ἰκέτες ἦταν πρόσωπα ἱερά καὶ ἀπαραβίαστα.

ἐν τοῦ Διονύσου τῷ ἱερῷ
Το μέρος εἶναι άγνωστο. Οἱ άνδρες που κλείστηκαν ἐκεῖ πέθαναν ἀπὸ πείνα.

ερωτήσεις - ασκήσεις

1. Να επισημάνετε και να σχολιάσετε τις αντιστοιχίες (κοινά σημεία) που υπάρχουν στο 3. 81 του Θουκυδίδη και σ' ένα γράμμα του Λίνκολν (Οκτώβριος 1863) που αναφέρεται στην έκρηξη βίας στην πολιτεία του Μιζούρι.

«Αμέσως η ειλικρίνεια αμφισβητείται και τα κίνητρα δέχονται επίθεση. Όταν έρχεται στ' αλήθεια ο πόλεμος, το αίμα ζεσταίνεται και το αίμα χύνεται. Η σκέψη αναγκάζεται να πέσει σε σύγχυση. Η απάτη γεννοβολάει και προοδεύει. Η εμπιστοσύνη πεθαίνει και καθολική καχυποψία βασιλεύει. Ο κάθε άνθρωπος αισθάνεται την παρόρμηση να σκοτώσει το γείτονά του, μήπως σκοτωθεί πριν απ' αυτόν. Εκδίκηση και αντεκδίκηση ακολουθούν. Κι όλα αυτά, όπως είπαμε προηγουμένως, μπορούν να συμβούν ανάμεσα σε τίμιους ανθρώπους· αλλά αυτά δεν είναι όλα. Κάθε βρωμερό πουλί βγαίνει απ' τη φωλιά του και κάθε σιχαμερό ερπετό σηκώνει κεφάλι. Κι αυτά προσθέτουν το έγκλημα στη σύγχυση. Αυστηρά μέτρα που θεωρούνται αναγκαία, αλλά οπωσδήποτε σκληρά, τέτοιοι άνθρωποι τα κάνουν χειρότερα με την κακοδιοίκηση. Φόνοι για παλιές αντιζηλίες και φόνοι για χρήματα γίνονται κάτω απ' όποιο μανδύα θα ταίριαζε καλύτερα με την περίπτωση. Όλα αυτά παρέχουν επαρκή αιτιολογία για όσα έγιναν στο Μιζούρι και δε χρειάζεται να αποδοθούν στην αδυναμία ή την κακία κανενός στρατηγού». (Το παράθεμα στο Finley, Θουκυδίδης, σ. 188).

2. Ορισμένοι μελετητές υποστηρίζουν ότι ο Θουκυδίδης, στο βαθμό τουλάχιστον που η αυστηρή αντικειμενικότητά του τού το επιτρέπει, εκφράζει στο έργο του μέριμνα για την ηθική πλευρά των ανθρώπινων πράξεων, ευαισθησία και συναισθήματα που τα μεταδίδει στον αναγνώστη με ένταση και ιδιαίτερο πάθος. Μπορείτε να βρείτε στοιχεία που επιβεβαιώνουν τις απόψεις αυτές στο κεφ. 81;

3. Πού αποσκοπεί κατά τη γνώμη σας η συσσωρευτική περιγραφή φόνων στην τελευταία παράγραφο (§5) του κεφ. 81;

4. Να μεταφέρετε τους ρηματικούς τύπους που δηλώνουν τις ενέργειες των Κερκυραίων δημοκρατικών στο γ' ενικό πρόσωπο του ενεστώτα της οριστικής, χρησιμοποιώντας φράσεις του κειμένου.

5. Να γράψετε 5 ουσιαστικά της ΝΕ σύνθετα-παράγωγα του ρ. λαμβάνω και να σχηματίσετε με το καθένα σύντομες φράσεις.

6. «καὶ γὰρ πατὴρ παῖδα ἀπέκτεινε» Να μεταφέρετε τη φράση στον άλλο αριθμό.

7. Να αναγνωρίσετε τις αναφορικές αντωνυμίες του κειμένου και να κλίνετε δύο από αυτές στα τρία γένη ενικού και πληθυντικού αριθμού.

8. Να εντοπίσετε τις μετοχές του κειμένου και να τις χαρακτηρίσετε.

9. Να εντοπίσετε τους προσδιορισμούς που αναφέρονται στα ρήματα που δηλώνουν θάνατο και να εξηγήσετε τη λειτουργία τους στο λόγο.

θέματα για συζήτηση

 Να παρουσιάσετε ένα ολοκληρωμένο «πορτραίτο» του Νικόστρατου και του Ευρυμέδοντα (να λάβετε υπόψη σας την πολεμική τακτική, τη γενικότερη συμπεριφορά και το χαρακτήρα του καθενός) και να προχωρήσετε σε σύγκριση των δύο ανδρών.

 Να παρουσιάσετε τα φοβερά γεγονότα που διαδραματίζονται στο Κεφ. 81 σαν σημερινό ρεπόρτερς εφημερίδων ή ραδιοτηλεοπτικών σταθμών. (Μία γοργή σύνδεση με τα προηγούμενα είναι απαραίτητη, προκειμένου να κατατοπίσετε τους αναγνώστες ή ακροατές σας για τις δυσμενείς εξελίξεις στην πολιτική ζωή της Κέρκυρας). Προσπαθήστε στη συνέχεια να μεταφέρετε το σύντομο ρεπορτάζ σας στα αρχαία ελληνικά, αξιοποιώντας το λεξιλόγιο του οικείου κεφαλαίου.

 Να συζητήσετε την επέμβαση του ξένου παράγοντα και τις συνέπειές της στην πολιτική ζωή της Κέρκυρας. Μπορείτε να αναφέρετε ανάλογα παραδείγματα από τη σύγχρονη ελληνική ή παγκόσμια πολιτική σκηνή;

 Να συζητήσετε την ακόλουθη άποψη:
«Μπορούμε να δεχτούμε σήμερα ότι το πολιτικό

αίτιο που δίνει ο Θουκυδίδης, η "επιθυμία της εξουσίας" -η **ἀρχή**, όπως τη λέει ο ίδιος-, που εδράζεται στην πλεονεξία και τη φιλοδοξία της ανθρώπινης φύσης, είναι το πρωταρχικό αίτιο; Ή ότι η μονοδιάστατη αυτή μεταφυσική ερμηνεία της Ιστορίας δεν είναι εύκολα παραδεκτή στην εποχή μας; Πόσο μπορεί να αγνοηθεί ο οικονομικοκοινωνικός παράγοντας και κυρίως οι αντιθέσεις που προέρχονται απ' αυτόν και η πάλη των τάξεων; Δύσκολα θα έβρισκε κανείς σήμερα σοβαρό ιστορικό, οποιασδήποτε ιδεολογικής ή πολιτικής απόχρωσης, που να αμφισβητούσε την πρωταρχική σημασία του παράγοντα αυτού. Στην περίπτωση μας πάντως ο εμφύλιος πόλεμος των Κερκυραίων, που χρησίμεψε ως αφορμή στον Θουκυδίδη για την ανάλυσή του, αφήνει να αναδυθεί ο παράγοντας αυτός σε όλη του τη μεγαλοπρέπεια. Ολοφάνερα πρόκειται για ταξική πάλη: Δύο διαφορετικές κοινωνικές ομάδες, μια πολυαριθμότερη και φτωχιά και μια πιο ολιγάριθμη και πλούσια, συγκρούονται. Και η "επιθυμία για εξουσία" της μιας πάνω στην άλλη δεν φαίνεται να έχει άλλη βάση από τα οικονομικά της συμφέροντα, που δεν είναι απλή πλεονεξία, αλλά ένας πραγματικός αγώνας για επιβίωση. Όσα γίνονται τις παραμονές του πολέμου αυτού, η δίκη κυρίως των **ὀλίγων** και ο φόβος τους για οικονομικό αφανισμό, οδηγούν την ερμηνεία σε αυτήν ακριβώς την κατεύθυνση». (Χρήστου Χρηστίδη, Προτάσεις για μια ευχάριστη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο,

Μέρος β', σσ. 242-243). Να τεκμηριώσετε τη σύμφωνη ή αντίθετη δική σας άποψη με συγκεκριμένες αναφορές στα κεφάλαια που διδαχθήκατε.

Ο Θουκυδίδης στο 1. 22 γράφει: «τις πράξεις που έγιναν στον πόλεμο δε θεώρησα αξιό μου να τις πληροφορηθώ απ' οποιονδήποτε έτυχε να βρίσκεται εκεί, ούτε όπως μου φαινόταν πιθανό να έγιναν· αλλά τα εξέτασα λεπτολόγα, και κείνα που είδα με τα μάτια μου, και όσα έμαθα από άλλους, κοσκινίζοντάς τα με τη μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια. Όλ' αυτά βρέθηκαν με πολύν κόπο, γιατί όσοι παραστάθηκαν σε μια μάχη δεν έλεγαν ο καθένας τα ίδια πράγματα, αλλά σύμφωνα με όσα θυμόταν ο καθένας, και με την προτίμηση του προς τη μια ή την άλλη μερίδα. Κι' όταν ακούει κανείς την ιστορία, ίσως δε φαίνεται τόσο ευχάριστο ότι δε μοιάζει με παραμύθι· όσοι όμως θέλησαν να εξετάσουν την καθαρή αλήθεια των όσων έγιναν, και εκείνον που μέλλουν κάποτε να ξαναγίνουν, όπως είναι η φύση των ανθρώπων ή τα ίδια ή παρόμοια, θα μου φτάσει αν αυτοί τα κρίνουν ωφέλιμα. Γιατί το έργο μου έχει συγγραφεί περισσότερο για να τόχουν οι άνθρωποι αιώνιο χτήμα τους παρά σαν αγώνισμα για να τ' ακούσει κανείς μία μόνο φορά» (Μετάφραση Έλλης Λαμπρίδη). Τηρεί ο ιστορικός τις βασικές αυτές μεθοδολογικές του αρχές στην αφήγηση της εμφύλιας διαμάχης στην Κέρκυρα; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με συγκεκριμένα παραδείγματα από το κείμενο.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3. Κεφάλαιο 82

Μετάφραση

Γενική θεώρηση των φοβερών αποτελεσμάτων των στάσεων στις Ελληνικές πόλεις

[1] Σ' αυτές τις ακρότητες έφτασε ο εμφύλιος πόλεμος και προκάλεσε μεγάλη εντύπωση, γιατί ήταν ο πρώτος που έγινε. Αργότερα μπορεί κανείς να πη ότι ολόκληρος ο Ελληνισμός συνταράχτηκε, γιατί παντού σημειώθηκαν εμφύλιοι σπαραγμοί. Οι δημοκρατικοί καλούσαν τους Αθηναίους να τους βοηθήσουν και οι ολιγαρχικοί τους Λακεδαιμονίους. Όσο διαρκούσε η ειρήνη δεν είχαν ούτε πρόφαση, αλλά ούτε την διάθεση να τους καλέσουν για βοήθεια. Με τον πόλεμο, όμως, καθεμιά από τις αντίπαλες πολιτικές παρατάξεις μπορούσε εύκολα να βρη ευκαιρία να προκαλέση εξωτερική επέμβαση για να καταστρέψη τους αντιπάλους της και να ενισχυθή η ίδια για ν' ανατρέψη το πολίτευμα.

[2] Οι εμφύλιες συγκρούσεις έφεραν μεγάλες κι αμέτρητες συμφορές στις πολιτείες, συμφορές που γίνονται και θα γίνονται πάντα όσο δεν αλλάζει η φύση του ανθρώπου, συμφορές που μπορεί να είναι βαρύτερες ή ελαφρότερες κ' έχουν διαφορετική μορφή ανάλογα με τις περιστάσεις. Σε καιρό ειρήνης και όταν ευημερή ο κόσμος και οι πολιτείες, οι άνθρωποι είναι ήρεμοι γιατί δεν τους πιέζουν ανάγκες φοβερές.

Αλλ' όταν έρθη ο πόλεμος που φέρνει στους ανθρώπους την καθημερινή στέρηση, γίνεται δάσκαλος της βίας κ' ερεθίζει τα πνεύματα του πλήθους σύμφωνα με τις καταστάσεις που [3] δημιουργεί. Ο εμφύλιος πόλεμος, λοιπόν, μεταδόθηκε από πολιτεία σε πολιτεία. Κι όσες πολιτείες έμειναν τελευταίες, έχοντας μάθει τι είχε γίνει αλλού, προσπαθούσαν να υπερβάλουν σ' επινοητικότητα, σε ύπουλα [4] μέσα και σε ανήκουστες εκδικήσεις. Για να δικαιολογούν τις πράξεις τους άλλαζαν ακόμα και την σημασία των λέξεων. Η παράλογη τόλμη θεωρήθηκε ανδρεία και αφοσίωση στο κόμμα, η προσωπική διστακτικότητα θεωρήθηκε δειλία που κρύβεται πίσω από εύλογες προφάσεις και η σωφροσύνη προσωπίδα της ανανδρείας. Η παραφορά θεωρήθηκε ανδρική αρετή, ενώ η τάση να εξετάζονται προσεκτικά όλες οι όψεις ενός ζητήματος θεωρήθηκε πρόφαση για [5] υπεκφυγή. Όποιος ήταν έξαλλος γινόταν ακουστός, ενώ όποιος έφερνε αντιρρήσεις γινόταν ύποπτος. Όποιον επινοούσε κανένα τέχνασμα και πετύχαινε, τον θεωρούσαν σπουδαίο, κι όποιον υποψιαζόταν σύγκαιρα και φανέρωνε τα σχέδια του αντιπάλου, τον θεωρούσαν ακόμα πιο σπουδαίο. Ενώ όποιος ήταν αρκετά προνοητικός, ώστε να μην χρειαστούν τέτοια μέσα, θεωρούσαν ότι διαλύει το κόμμα και ότι είναι τρομοκρατημένος από την αντίπαλη παράταξη. Με μια λέξη, όποιος πρόφταινε να κάνει κακό πριν από άλλον, ήταν άξιος επαίνου, καθώς κ' εκείνος που παρακινούσε στο κακό όποιον δεν είχε σκεφτή

[6] να το κάνει. Αλλά και η συγγένεια θεωρήθηκε χαλαρότερος δεσμός από την κομματική αλληλεγγύη, γιατί οι ομοϊδεάτες ήσαν έτοιμοι να επιχειρήσουν ό,τιδήποτε, χωρίς δισταγμό, και τούτο επειδή τα κόμματα δεν σχηματίστηκαν για να επιδιώξουν κοινή ωφέλεια με νόμιμα μέσα, αλλά, αντίθετα, για να ικανοποιήσουν την πλεονεξία τους παρανομώντας. Και η μεταξύ τους αλληλεγγύη βασιζόταν περισσότερο στην συνενοχή τους παρά στους όρκους τους στους **[7]** θεούς. Τις εύλογες προτάσεις των αντιπάλων τις δέχονταν με υστεροβουλία και όχι με ειλικρίνεια για να φυλαχτούν από ένα κακό αν οι άλλοι ήσαν πιο δυνατοί. Και προτιμούσαν να εκδικηθούν για κάποιο κακό αντί να προσπαθήσουν να μην το πάθουν. Όταν έκαναν όρκους για κάποια συμφιλίωση, τους κρατούσαν τόσο μόνο όσο δεν είχαν την δύναμη να τους καταπατήσουν, μη έχοντας να περιμένουν βοήθεια από αλλού. Αλλά μόλις παρουσιαζόταν ευκαιρία, εκείνοι που πρώτοι είχαν ξαναβρεί το θάρρος τους, αν έβλεπαν ότι οι αντίπαλοι τους ήσαν αφύλαχτοι, τους χτυπούσαν κ' ένοιωθαν μεγαλύτερη χαρά να τους βλάψουν εξαπατώντας τους, παρά χτυπώντας τους ανοιχτά. Θεωρούσαν ότι ο τρόπος αυτός όχι μόνο είναι πιο ασφαλής αλλά και βραβείο σε αγώνα δόλου. Γενικά είναι ευκολώτερο να φαίνονται επιδέξιοι οι κακούργοι, παρά να θεωρούνται τίμιοι όσοι δεν είναι δόλιοι. Οι περισσότεροι άνθρωποι προτιμούν να κάνουν το κακό και να θεωρούνται έξυπνοι, παρά να είναι καλοί και να

[8] τους λένε κουτούς. Αιτία όλων αυτών ήταν η φιλαρχία που έχει ρίζα την πλεονεξία και την φιλοδοξία που έσπρωχναν τις φατρίες ν' αγωνίζονται με λύσσα. Οι αρχηγοί των κομμάτων, στις διάφορες πολιτείες, πρόβαλλαν ωραία συνθήματα. Ισότητα των πολιτών από την μια μεριά, σωφροσύνη της αριστοκρατικής διοίκησης από την άλλη. Προσποιούνταν έτσι ότι υπηρετούν την πολιτεία, ενώ πραγματικά ήθελαν να ικανοποιήσουν προσωπικά συμφέροντα και αγωνίζονταν με κάθε τρόπο να νικήσουν τους αντιπάλους τους. Τούτο τους οδηγούσε να κάνουν τα φοβερώτερα πράγματα επιδιώκοντας να εκδικηθούν τους αντιπάλους τους, όχι ως το σημείο που επιτρέπει η δικαιοσύνη ή το συμφέρον της πολιτείας, αλλά κάνοντας τις αγριότερες πράξεις, με μοναδικό κριτήριο την ικανοποίηση του κόμματος τους. Καταδίκάζαν άνομα τους αντιπάλους τους ή άρπαζαν βίαια την εξουσία, έτοιμοι να κορέσουν το μίσος τους. Καμιά από τις δύο παρατάξεις δεν είχε κανέναν ηθικό φραγμό κ' εκτιμούσε περισσότερο όσους κατόρθωναν να κρύβουν κάτω από ωραία λόγια φοβερές πράξεις. Όσοι πολίτες ήταν μετριοπαθείς θανατώνονταν από την μια ή την άλλη παράταξη, είτε επειδή είχαν αρνηθή να πάρουν μέρος στον αγώνα είτε επειδή η ιδέα και μόνο ότι θα μπορούσαν να επιζήσουν προκαλούσε εναντίον τους τον φθόνο.

(Μετάφραση: Αγγελος Βλάχος)

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3. Κεφάλαιο 83

Μετάφραση

Αναξιοπιστία των όρκων

[1] Έτσι οι εμφύλιοι σπαραγμοί έγιναν αιτία ν' απλωθή σ' όλο τον ελληνικό κόσμο κάθε μορφή κακίας και το ήθος, που είναι το κύριο γνώρισμα της ευγενικής ψυχής, κατάντησε να είναι

[2] καταγέλαστο κ' εξαφανίστηκε. Ο ανταγωνισμός δημιούργησε απόλυτη δυσπιστία και δεν υπήρχε τρόπος που να μπορή να την διαλύση, ούτε εγγυήσεις ούτε όρκοι φοβεροί. Όλοι, όταν επικρατούσαν, ξέροντας ότι δεν υπήρχε ελπίδα να κρατηθούν μόνιμα στην εξουσία, προτιμούσαν, αντί να δώσουν πίστη στους αντιπάλους τους, να πάρουν τα μέτρα τους για να μην πάθουν οι ίδιοι.

Επικρατούν οι διανοητικά κατώτεροι

[3] Τις περισσότερες φορές επικρατούσαν οι διανοητικά κατώτεροι. Φοβόνταν την δική τους ανεπάρκεια και την ικανότητα των αντιπάλων τους κ' έτσι, για να μην νικηθούν στην συζήτηση και για να μην πέσουν θύματα των όσων οι άλλοι θα επινοούσαν, δεν είχαν κανένα δισταγμό να προχωρήσουν σε βίαιες πράξεις.

[4] Όσοι, πάλι, περιφρονούσαν τους αντιπάλους τους, νόμιζαν ότι μπορούσαν σύγκαιρα να καταλάβουν τα σχέδιά τους. Θεωρούσαν ότι δεν ήταν ανάγκη να

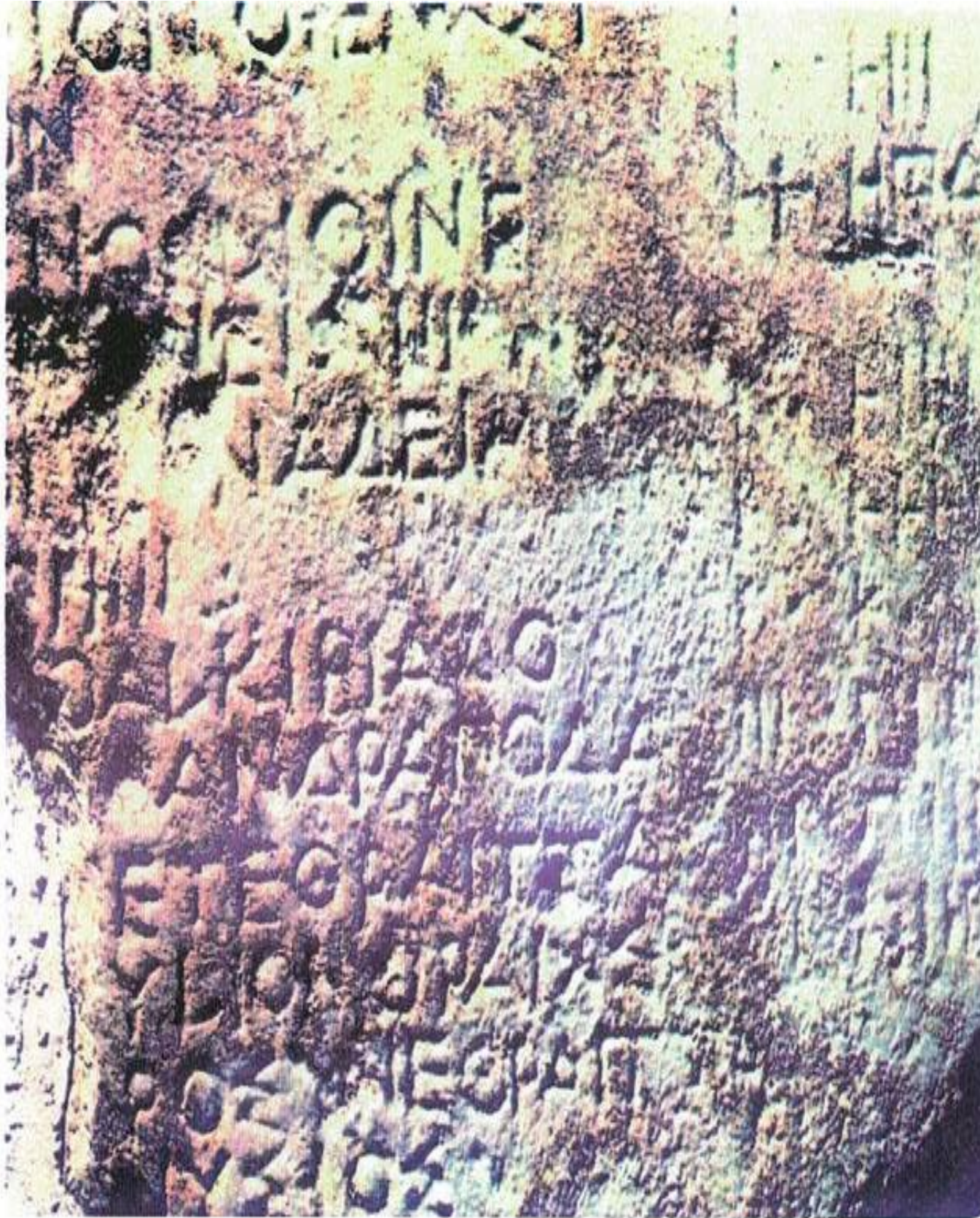
μεταχειριστούν βία για τα όσα μπορούσαν, καθώς νόμιζαν, να πετύχουν με τις ραδιουργίες τους. Έτσι, τις περισσότερες φορές, δεν φυλάγονταν και οι αντίπαλοι τους τους αφάνιζαν.

(Μετάφραση: Άγγελος Βλάχος)

ασκήσεις

1. Πώς εξηγεί ο Θουκυδίδης στο 3.82 τη σταδιακή επέκταση των εμφύλιων πολέμων σε όλες τις ελληνικές πόλεις;
2. Γιατί ο Θουκυδίδης στο 3.82.2 αποδίδει στον πόλεμο το χαρακτηρισμό «δάσκαλος της βίας» (βίαιος διδάσκαλος); Να γράψετε ένα κείμενο στο οποίο να αναλύετε τη δική σας άποψη σχετικά με την κρίση αυτή του ιστορικού.
3. Να παρακολουθήσετε στο 3.82 τη σταδιακή «μεταμόρφωση» των ανθρώπινων συμπεριφορών, που πριν από τον εμφύλιο, θεωρούνταν αρετές, σε σοβαρά ελαττώματα στη διάρκειά του. Συζητήστε διεξοδικά τους προβληματισμούς που σας δημιουργεί το κείμενο και προσπαθήστε στη συνέχεια να εξηγήσετε την ηθική αλλοίωση και την ανατροπή των παραδεδομένων αξιών που επιφέρει ο πόλεμος.

4. Να επισημάνετε στο 3.82 τα σημεία, όπου εκφράζεται ο σαρκασμός και η ειρωνεία του Θουκυδίδη.
5. Γιατί ο Θουκυδίδης αναφέρει την αλλοίωση του νοήματος των λέξεων (3.82.4) ως μία από τις πιο ολέθριες συνέπειες των εμφυλίων πολέμων;
6. Πώς αλλοιώνεται το νόημα και η βαρύτητα του όρκου σε συνθήκες εμφυλίου πολέμου (3.82.27);
7. «Οι περισσότεροι άνθρωποι προτιμούν να κάνουν το κακό [...] τους λένε κουτούς» (3.82.7): Ισχύει, κατά τη γνώμη σας, η ψυχολογική αυτή παρατήρηση του ιστορικού;
8. Πού αποδίδει ο Θουκυδίδης την αιτία των εμφυλίων πολέμων και των συμφορών που αυτοί επιφέρουν στο ανθρώπινο γένος; Συμφωνείτε με τις παρατηρήσεις του ιστορικού;

Επιγραφή με ονοματα “ερμοκοπιδών” (Μουσείο Αρχαίας Αγοράς)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 3ου ΤΟΜΟΥ

**Θουκυδίδου Ιστορία
(Κ.Διαλησμά-Ε.Κουτρομπέλη)**

Βιβλίο 1.....6

Βιβλίο 3.....109

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτι-κών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν βιβλιόσημο προς απόδειξη της γνησιότητάς τους. Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δε φέρει βιβλιόσημο, θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7, του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α΄).

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.